

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวของประเทศไทย ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เศรษฐกิจและการสร้างงานให้กับประชาชน เพื่อให้ได้เงินและเพิ่มรายได้ให้แก่ประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกภูมิภาคตามนโยบายของรัฐบาล โดยส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย โดยเน้นการประสานงานระหว่างเครือข่ายของภาครัฐกับเอกชน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์ประโยชน์ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม อันจะนำไปสู่การสร้างและการกระตุ้นจิตสำนึกของความรักสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมและสภาพภูมิใจของชาวไทย^๑ สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย มีกระแสความนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในทุกปี ภายใต้โครงการไทยเที่ยวไทย ในปี พ.ศ.๒๕๕๔ โครงการเที่ยวทั่วไทยไปได้ทุกเดือน ปีพ.ศ.๒๕๕๕ และโครงการ Unseen Thailand ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ - ๒๕๕๗ ซึ่งส่งผลให้คนไทยหันมาท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น อันเนื่องมาจากในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เศรษฐกิจภายในประเทศเริ่มฟื้นตัวและมีการส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสาเหตุอีกประการหนึ่งที่ลดความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัย ซึ่งผลกระทบต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

การบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้น ที่มองทางด้านความปลอดภัยก็ คือ ด้านการให้บริการต่าง ๆ ในโลกปัจจุบัน มีความสำคัญมาก และสามารถสร้างรายได้ให้อย่างมหาศาลให้แก่ธุรกิจ การบริการที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่น วัด โรงแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร การคมนาคมขนส่ง ธุรกิจนำเที่ยวต่าง ๆ การบริการที่มีคุณภาพ

^๑ดลใจ มณีงาม, “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๐), หน้า ๑.

มาตรฐาน ย่อมสามารถสร้างความสำเร็จแก่ธุรกิจได้ นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ เดินทาง มาท่องเที่ยวมาใช้บริการและยังเป็นประชาสัมพันธ์ให้ได้เป็นอย่างดี ความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว การบริการอย่างมีระบบ มีมาตรฐาน มีคุณภาพ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ มากต่อปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในปัจจุบัน

การบริหารจัดการด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและมรดกวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่มีหลักประสมประสานกันหลายรูปแบบ รวมทั้งการบริหารทางธุรกิจ การจัดการรักษาสถานที่ซึ่งเป็นมรดก การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อุตสาหกรรมด้านขนส่ง โบราณคดี พิพิธภัณฑ์ศิลปะที่มองเห็นสัมผัสได้ และผลผลิตต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม การจัดการท่องเที่ยวในวัด แม้กระทั่งในพระอารามหลวงยังมีข้อจำกัดอยู่มากพอสมควร ทั้งด้านกายภาพ ด้านนโยบาย ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือทัวร์ไหว้พระทำบุญ ณ วัดที่สำคัญต่าง ๆ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง ของการท่องเที่ยวในกลุ่มความสนใจพิเศษ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะตามคติความเชื่อที่ถือว่า การได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และสร้างจิตใจที่ผ่องใส มาสู่ผู้ปฏิบัติเอง โดยจะเห็นได้ว่า “วัด” เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น อันเป็นแหล่งข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้ง ถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย นอกจากวัดจะจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่งแล้ววัดยังเป็นสถานที่ทำบุญในโอกาสต่าง ๆ ทั้งงานทำบุญที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรงและงานมงคลและงานอวมงคลของชาวบ้าน หรืออาจเรียกได้ว่า วัดมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยเนื่องจากวัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน^๒

วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะมีพุทธศิลป์เป็นแหล่งจูงใจ พุทธศิลป์เป็นทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น จึงเห็นว่าการอนุรักษ์นั้นมีคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ และเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย และยังเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของชาติดีขึ้นได้ ฉะนั้นวัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม มีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร ถ้าเราไม่แยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราก็

^๒สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘.

จะทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อมาถ่ายรูปสวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและวัฒนธรรมต่างก็มาเพียงแค่อายุรูป บางครั้งก็มาทำกิริยาที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มก็ไม่สร้างเสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคมทั้งที่บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง ๒ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวมศาสนาเป็นรากเหง้าของการตั้งชุมชน

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญ ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ซึ่งเป็นลักษณะของการเดินทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้คน ชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ดังนั้น การศึกษาถึงเส้นทางการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในแต่ละภูมิภาค โดยวิเคราะห์ถึงรูปแบบ กระบวนการจัดการท่องเที่ยวของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา จะทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาในลักษณะที่ว่า “เที่ยวไทยให้ถึงธรรม” กอปรกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูง ผู้คนยึดติดในวัตถุ ทำให้จิตใจของผู้คนตกต่ำ หลายคนจึงแสวงหาความสงบสุขจากจิตใจและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้น การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาเรียนรู้ถึงข้อปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในฐานะวัดเป็นศาสนสถานที่สำคัญคู่กับสังคมไทยมาช้านาน เป็นที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนชาวไทย และมีบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมช่วยสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญงอกงามและมีความสุข วิวัฒนาการบทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการของสังคม และในปัจจุบันบทบาทหนึ่งที่เพิ่มขึ้นมา คือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่น่าสนใจ โดยบางวัดมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ บางวัดมีพุทธศิลป์เป็นโบราณวัตถุสถานที่มีความค่าทางศิลปะ บางวัดเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกแก่การประกอบพิธีกรรม ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเยือน จึงก่อให้เกิดกิจกรรมเพื่อการบริการต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ของวัดหรือพื้นที่

๑.๒ คำถามวิจัย

๑.๒.๑ สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีอะไรบ้าง

๑.๓ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๓.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีการกำหนดขอบเขต ดังนี้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการทบทวนเอกสารจาก พระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการวัด เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านการจัดการศาสนสถาน (๒) ด้านการจัดการศาสนบุคคล (๓) ด้านการจัดการกิจกรรม (๔) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม^๓

^๓กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, *ท่องเที่ยวทั่วไทยบนเส้นทางบุญหนุนธรรมสองใจ*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗), หน้า ๘-๑๐.

๑.๔.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๗ รูป/คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์การระดับเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ในอำเภอบางสะพาน จำนวน ๑๐ รูป

กลุ่มที่ ๒ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องและผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๗ คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาการวิจัย คือ วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ ถึง เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษาดังนี้

การพัฒนาวัด หมายถึง การปรับปรุงสภาพวัด เพื่อให้วัดมีความสง่างาม เป็นระเบียบ สวยงาม เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พร้อมทั้งเป็นที่ประกอบสาธารณกุศล และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและปฏิบัติธรรมของประชาชนโดยรวม ในด้านต่าง ๆ

การท่องเที่ยว หมายถึง การเที่ยวชมพุทธศาสนสถานที่สำคัญต่าง ๆ เพื่อสักการบูชา พระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมความงดงามของศิลปวัฒนธรรมและความงดงามของพุทธศิลป์ต่าง ๆ ในวัดหรือพุทธสถานนั้น ๆ ไปเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและได้รับความรู้ด้วย

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่เที่ยวชมพุทธศาสนสถานที่สำคัญ โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการเดินทางไปเยี่ยมชมสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ต่าง ๆ เพื่อสักการบูชาพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมศิลปวัฒนธรรมและงานเทศกาลต่าง ๆ ในสถานที่หรือ พุทธสถานนั้น ๆ ไปเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและได้รับความรู้ด้วย

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๒ ทำให้ทราบปัญหา ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖.๓ ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒.๔ ข้อมูลพื้นที่การวิจัย

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาถือเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือเป็นแบบแผนการจัดการอย่างเป็นระบบเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การดำเนินการนั้นจึงจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ

๒.๑.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนา ความหมายจากศัพท์ในภาษาไทยนั้น หมายถึง การทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลง ในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกริยา ใช้คำว่า พัฒนา หมายความว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้งอกงาม ทำให้งอกงาม และมากขึ้น^๑

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕.

การทำให้เจริญขึ้น ทำให้รุ่งเรืองขึ้น ใช้ได้ทั้งการพัฒนาวัตถุและการพัฒนาจิตใจ เช่น การพัฒนาชนบท การพัฒนาประเทศ การพัฒนาสติปัญญา และการพัฒนาจิต เป็นต้น แต่ศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่แท้จริงที่ใช้ในการพัฒนาจิตนั้น ท่านใช้คำว่า ภาวนา หมายถึง การทำให้มี การทำให้เกิดขึ้น ทำให้เจริญ การอบรม การบำเพ็ญ เช่น คำว่า สมาธิภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือบำเพ็ญสมาธิ และคำว่า วิปัสสนาภาวนา คือ การเจริญ การอบรม หรือการบำเพ็ญวิปัสสนา^๒

การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งในด้านคุณภาพ (ดีขึ้น) ปริมาณ (มากขึ้น) และสิ่งแวดล้อม (มีความเหมาะสม) ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวซึ่งสามารถแบ่งได้ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑. การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้นควร หมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒. การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่และในการพัฒนาที่ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึง ความเป็นธรรม อีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วยจากคามหมายทั้งหมดสามารถ

^๒พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), การพัฒนาจิต, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๕๖.

สรุปได้ว่า การพัฒนา คือ การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะการณ์ของสังคมจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งที่คุณค่าเพิ่มขึ้น และต้องการมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่าการพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้นควร หมายถึงเรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนา อธิบายได้ว่า สืบเนื่องจากสภาพธรรมชาติที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีช่วยกันไว้ที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) และเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี ผู้นำกลุ่ม และ ผู้ตาม คือ ประชาชนหรือคนในกลุ่ม รวมทั้งมี การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม หรือ การจัดระเบียบภายในกลุ่ม ซึ่งอาจเรียกว่า การบริหารหรือการพัฒนาภายใน ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความสุข และในบางกรณีการควบคุมดูแลอาจเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย เช่น กรณีการติดต่อ ประสานงาน การต่อสู้ หรือการทำสงครามกับกลุ่มอื่น สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศอาจเรียกว่า นักบริหาร หรือ ผู้บริหาร ขณะที่การควบคุมดูแลหรือการจัดระเบียบนั้น เรียกว่า การบริหาร ที่กล่าวมานี้ เป็นมุมมองในแง่ของนักบริหาร แต่ถ้าในมุมมองของนักพัฒนา อาจเรียกผู้บริหารและการบริหารนั้นว่านักพัฒนาและการพัฒนา ตามลำดับ ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการพัฒนาได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า ที่ใดมีกลุ่ม ที่นั่นย่อมมีการพัฒนา^๓

^๓สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๔๗**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๘๙.

จากสภาพของกลุ่มในยุคเริ่มแรกซึ่งธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ อิทธิพลของธรรมชาติจะมีต่อมนุษย์ที่รวมกันอยู่ในกลุ่มมาก โดยการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของมนุษย์จะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อีกทั้งธรรมชาติและผู้นำเป็นตัวกำหนดแนวทางการพัฒนา ซึ่งครอบคลุมวิธีการประกอบอาชีพด้วย ลักษณะการพัฒนาและการประกอบอาชีพในยุคนี้ ไม่ซับซ้อน และจำนวนประชากรก็มีไม่มากต่อมาเมื่อจำนวนมนุษย์ที่รวมตัวกันอยู่ในกลุ่มมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้กลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น เปลี่ยนเป็นชุมชน และเป็นประเทศ ในเวลาเดียวกัน ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มเสื่อมโทรม ผู้นำและผู้ตาม คือ ประชาชน พยายามเอาชนะธรรมชาติ ได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน (folk wisdom) และการลองผิดลองถูก (trial and error) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและการประกอบอาชีพเมื่อกลุ่มมีขนาดใหญ่และมั่นคงขึ้นเป็นประเทศ ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกนำมาใช้เป็นจำนวนมาก บางส่วนเสื่อมสลาย ถูกทำลาย และสิ้นสภาพไปเป็นจำนวนมาก ประกอบกับ ผู้นำ และ ผู้ตามหรือประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และความชำนาญ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น นำวิชาความรู้ที่เป็นศาสตร์ (science) หรือความรู้ที่เป็นระบบ ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีมาใช้เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น จำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้น เกิดการแข่งขันกันระหว่างกลุ่ม ระหว่างประเทศ หรือหลาย ๆ ประเทศเพื่อเร่งปริมาณและเวลาในการทำงานและการผลิต เป็นต้น เหล่านี้ ทำให้ผู้นำประเทศต้องค้นหาแนวทางการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อเอาชนะธรรมชาติ พึ่งพาธรรมชาติน้อยลง หรือไม่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น เดิมมนุษย์อยู่ภายใต้อิทธิพลของธรรมชาติ ทุกปีจะเกิดน้ำท่วม ต่อมา มนุษย์มีวิชาความรู้ มีความสามารถ และมีเทคโนโลยีสูงขึ้น ได้สร้างเขื่อนป้องกันน้ำท่วม และยังนำธรรมชาติไปใช้ประโยชน์มากขึ้น เช่น มนุษย์นำน้ำจากน้ำตกไปผลิตเป็นพลังงานไฟฟ้า และมีหน่วยงานที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา เป็นต้น สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (human component) ถือว่าเป็นการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างผลผลิตใหม่ (innovation) เพื่อนำมาใช้แทนสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น (natural component) หรือใช้แทนทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) ที่นับวันจะลดน้อยลง^๔

^๔ ญัฐหทัย ชลายนวัฒน์, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรม: กรณีศึกษา บริษัท ๕๐๕ โภคภัณฑ์ จำกัด”, วิทยานิพนธ์พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๘๓.

จากการทบทวนผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพ จากทัศนะของนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงขอประมวลเนื้อหา ดังนี้

คำว่า พัฒนา ในภาษาไทย มาจาก วุฒฺณ ในภาษาบาลี และ วรฺณ ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^๕

หลักการพัฒนานี้ ในทางพระพุทธศาสนาเน้นพัฒนาคนและสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมพร้อมไปด้วย ตามหลักการที่จัดไว้เป็นระบบอย่างครบถ้วนชัดเจน พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์เป็นสำคัญโดยมุ่งพัฒนา ๔ ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา^๖

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ดีจำเป็นต้องส่งเสริมปลูกสร้าง ทัศนคติโดยต้องพัฒนาทางจิต ซึ่งเป็นผู้นำของกาย ถ้าจะให้รักไปด้วยปัญหายุ่งยาก รักไปด้วยความโกลาหลวุ่นวาย ก็ต้องพัฒนาวัตถุ การพัฒนาที่สมบูรณ์แบบจำเป็นต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๒ ด้าน กล่าวคือ ควรพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจให้ควบคู่และทัศนคติ โดยเฉพาะทัศนคติเป็นการพัฒนาทางด้านจิตใจจะต้องเน้นเป็นพิเศษ เพราะการพัฒนาถูกต้องดีแล้ว ก็จะสามารถควบคุมการพัฒนาทางด้านวัตถุให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้และการพัฒนาจิตที่ถูกต้องก็คือ พัฒนาจิตให้มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจจนกระทั่งพัฒนาจิตให้มีสมาธิ ตั้งมั่น มั่นคง สะอาด สว่าง จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย จนเป็นจิตที่ควรแก่การทำงาน สามารถจะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้

อย่างไรก็ดี การพัฒนา เป็นการกระทำเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ และการพัฒนา เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่าการให้ความหมายตามแนวทาง ๓ แนว คือ ในแง่ของความก้าวหน้า ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนเพื่อให้เกิดความเจริญ และในแง่ของวิธีการในการดำเนินการพัฒนา โดยเป้าหมายของการพัฒนาคือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้ และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับของการพัฒนาประการหนึ่งในบรรดาตัวชี้วัด ๔ ประการ คือ

^๕ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๘.

^๖พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕.

๑. พัฒนากาย มีการพัฒนาทางกายภาพ อันได้แก่ มีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ขาดอาหาร มีเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะรักษาโรค มีสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมที่ดี

๒. พัฒนาศีล มีการพัฒนาด้านระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมายอันเป็นกติกาในการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ให้ความสงบสุข เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย สามารถจัดข้อขัดแย้งและจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างยุติธรรม โดยเฉพาะเป็นกติกาที่อยู่ในจิตสำนึกของผู้คนที่เรียกว่าเป็นการพัฒนาสังคม

๓. พัฒนาจิต มีการพัฒนาจิตใจ ด้วยการฝึกอบรมจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง ๓ ด้าน คือ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต

๓.๑ คุณภาพจิต เป็นจิตที่มีพื้นฐานที่ดี อันได้แก่ มีเมตตา มีความรัก ความเป็นมิตร ความปรารถนาประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีความกรุณา มีใจเสียสละแบ่งปันมีน้ำใจเพื่อแผ่อบอ้อมอารีย์

๓.๒ สมรรถภาพจิต เป็นจิตที่มีความสามารถ เนื่องจากถูกฝึกให้มีสติความพากเพียรรู้งาน มีความอดทนมีสมาธิแน่วแน่ มีสัจจะเอาจริงเอาจังมีความเด็ดเดี่ยวต่อปณิธานและอุดมการณ์ในใจ

๓.๓ สุขภาพจิต เป็นจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจเป็นสุข สดชื่น ร่าเริง เบิกบาน ปลอดโปร่งสงบ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว

๔. พัฒนาปัญญา มีการพัฒนาปัญญา อันได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในศิลป์และศาสตร์ ต่าง ๆ อย่างไม่มีอคติ มีความรู้ความเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริงรู้เท่าทันธรรมชาติของสังขารคือโลกและชีวิต ถึงขั้นทำจิตให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์^๗

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่มีมิติหลากหลายและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายอย่างได้แก่โครงสร้างทางสังคมทัศนคติของประชาชนสถาบันของชาติขณะเดียวกันก็เร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการลดความไม่เท่าเทียมกันและการขจัดความยากจนการพัฒนาที่มีความหมายกว้างมากมักใช้ในความหมายการพัฒนาประเทศโลกที่สามแต่ถ้าจะเข้าใจได้ลึกก็ต้องหมายถึงประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยเนื่องจากประเทศที่พัฒนาแล้วมาถึงจุดที่ตระหนักในศักยภาพของมนุษย์นานแล้วและได้เรียนรู้ถึงความไม่เท่าเทียมกันและการบรรเทา

^๗พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรม จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖๗.

การพัฒนาที่พึงพึงโลกภายนอกก็มีทั้งข้อดี ข้อเสีย มีโอกาสทั้งที่จะเกิดความหายนะหรือเจริญรุ่งเรืองบางคนอาจได้ยืนว่ามีการพัฒนาเกิดขึ้นแล้วทว่ามองดูจริง ๆ แล้ว อาจยังไม่ใช้ความยากจนยังมีมิติที่ลึกกว่านั้นอีก ชาวนายยังคงต่อสู้เพื่อความอยู่รอดจากการขาดที่ดินทำกินสลับผุดขึ้นเต็มเมืองคนร่ำรวยเป็นคนให้กู้เงินและเจ้าของที่ดินท่ามกลางความยากลำบากในการเพาะปลูกของชาวนาที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยและเต็มไปด้วยความเสี่ยงการวัดจากดัชนีบางอย่างอาจบอกได้ว่าการปรับปรุงดีขึ้นในบางด้านเช่นด้านเศรษฐกิจช่วงอายุขัยการลดอัตราการตายของเด็กทารกแต่บางด้านอาจยิ่งแย่ลงกว่าเดิมเช่นภาระหนี้การทำลายสภาพแวดล้อมและความเหลื่อมล้ำยิ่งมีคนอื่นอ้างแนวคิดของการพัฒนามากเท่าใดก็ยิ่งสับสนคำว่าการพัฒนา มีหลายความหมายการพัฒนามีแนวคิดและการกระทำที่เปลี่ยนแปลงมาตลอดแต่ก่อนที่จะกล่าวถึงความหมายใหม่ในปัจจุบันนั้นขอกล่าวถึงประวัติของแนวคิดในการพัฒนาเสียก่อน การนำการพัฒนาไปปฏิบัติส่วนใหญ่หาทางเพิ่มและกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นรากฐานของการกำหนดจุดมุ่งหมายของการพัฒนานอกจากนี้ยังมีการประเมินขอบเขตของการเปลี่ยนแปลงตามทิศทางที่เกิดขึ้นจริงหรือควรจะเกิดขึ้นในบรรดาปัญหาเหล่านี้มีประเด็นหลักอันหนึ่งคือใครควรเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดทิศทางและกำหนดลักษณะของการเปลี่ยนแปลงประวัติของแนวคิดในการพัฒนาอาจจำแนกได้เป็น ๒ ยุค คือยุคแรกที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและยุคหลังจากนั้น^๔

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นระบบปรับปรุงประสิทธิภาพของพนักงานในการทำงานให้ดีขึ้นเมื่อใดก็ตามที่พนักงานทำงานมีประสิทธิภาพจะส่งผลทำให้กลุ่มและองค์การมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีขอบข่ายถึงการพัฒนาบุคคล (individual development) รู้จักวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตัวเองแล้วพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปรวมทั้งการพัฒนาองค์การ (organization development) และการพัฒนาอาชีพ (career development)^๕

^๔ เสน่ห์ จัยโต และคณะ, การจัดการทรัพยากรมนุษย์หน่วยที่ ๔, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๗.

^๕ วิลารวรรณ รพีพิศาล, การบริหารทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิจิตรหัตถกร, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕๔.

การขาดประสิทธิภาพในการทำงานทั้งระดับบุคคล และหน่วยงานจะเป็นที่สังเกตพบโดยทั่วไป การใช้ทรัพยากรไม่คุ้มค่าเกิดการสูญเปล่า การใช้เวลาใช้คนและใช้งบประมาณที่มากเกินไป ความจำเป็นมีผลกระทบต้นทุนและการลงทุนที่สูง ทำให้ผลลัพธ์ที่ได้รับมีมูลค่าน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราส่วนกับการลงทุน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจะพบข้อบกพร่องทั้งโครงสร้างองค์การนโยบาย การบริหารงานบุคคลการใช้เทคโนโลยีการควบคุมคุณภาพการผลิตและปัญหาคุณภาพบุคลากร เป็นที่มาของการด้อยประสิทธิภาพทั้งบุคคลและองค์การ^{๑๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพ เป็นกระบวนการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญ เป็นความตั้งใจที่พยายามกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง หรือเพื่อปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมาย โดยอาศัยยุทธศาสตร์หรือแผนการหรือวิธีการอันชาญฉลาดเพื่อบรรลุจุดหมายอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเป็นเป้าหมายที่มีความยากพิเศษไม่บรรลุได้โดยวิธีธรรมดาและสามารถนำไปผ่านการตรวจสอบ โดยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อยืนยันว่าเป็นแผนการที่ใช้ปฏิบัติการเพื่อบรรลุจุดหมายของงาน อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๑.๓ ความหมายของพัฒนา

หลักการพัฒนานี้ ในทางพระพุทธศาสนาเน้นพัฒนาคนและสังคมอย่างสัมพันธ์ควบคู่กันไปและเป็นปัจจัยต่อกัน โดยคำนึงถึงธรรมชาติแวดล้อมพร้อมไปด้วย ตามหลักการที่จัดไว้เป็นระบบอย่างครบถ้วนชัดเจน พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์เป็นสำคัญโดยมุ่งพัฒนา ๔ ด้าน คือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา^{๑๑}

อย่างไรก็ดี การพัฒนา เป็นการกระทำเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น และการเปลี่ยนแปลงนั้น จะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ และการพัฒนา เมื่อนำมาวิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่ามี การให้ความหมายตามแนวทาง ๓ แนว คือ ในแง่ของความก้าวหน้า ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนเพื่อให้เกิดความเจริญ และในแง่ของวิธีการในการดำเนินการพัฒนา การพัฒนาเป็นกระบวนการที่มีมิติหลากหลายและเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายอย่าง ได้แก่โครงสร้างทางสังคมทัศนคติของประชาชนสถาบันของชาติขณะเดียวกันก็เร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการลดความไม่เท่าเทียมกันและการขจัดความยากจนการพัฒนามีความหมายกว้างมาก

^{๑๐}สมใจ ลักษณะ, การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๖๕.

^{๑๑}พระพุทธพจน์คุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๙๕.

มักใช้ในความหมายการพัฒนาประเทศโลกที่สามแต่ถ้าจะเข้าใจได้ดีก็ต้องหมายถึงประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยเนื่องจากประเทศที่พัฒนาแล้วมาถึงจุดที่ตระหนักในศักยภาพของมนุษย์นานแล้วและได้เรียนรู้ถึงความไม่เท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่า การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตงอกงาม และดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและการทำความเข้าใจ ความเจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี ถ้าเป็นกิริยา ใช้คำว่า พัฒนา ความหมายว่า ทำให้เจริญ คือ ทำให้เติบโตได้งอกงาม ทำให้งอกงาม และมากขึ้น เช่น เจริญทางไมตรี เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับวัดในพระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายของวัด

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับความหมายของการบริหารมีนักวิชาการให้ความหมายของการบริหารไว้แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละคน ดังนี้

วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปกติมีอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ รวมทั้งมีพระภิกษุสงฆ์อยู่อาศัย คำว่า “วัด” เป็นคำเรียกชื่อศาสนสถานแบบคำไทย โดยที่มาของคำว่า “วัด” นี้ ยังไม่มีข้อยุติ ด้วยบางคนอธิบายว่า มาจากคำว่า “วัดวา” ในภาษาบาลี แปลว่า เป็นที่สนทนาธรรม บ้างก็ว่ามาจาก “วัตร” อันหมายถึงกิจปฏิบัติหรือหน้าที่ของพระภิกษุที่พึงกระทำ หรือแปลอีกอย่างว่าการจำศีล ซึ่งวัด (วัตร) ตามนัยยะนี้จึงน่าจะหมายถึงสถานที่ซึ่งพระภิกษุสงฆ์ใช้เป็นที่พักจำศีลภาวนา หรือสถานที่ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้ปฏิบัติภาระกิจที่พึงกระทำนั่นเอง แต่ก็มีบางคนสันนิษฐานว่ามาจากคำว่า “วัดวา” อันหมายถึงการกำหนดขอบเขตของดินแดนที่สร้างเป็นศาสนสถาน เพราะวัดก็บวามีความหมายอย่างเดียวกัน คือการสอบขนาด หรือปริมาณของสิ่งต่างๆ เช่น ความยาว ความกว้าง เป็นต้น วัดในนัยยะอย่างหลังนี้จึง หมายถึง พื้นที่

แต่เดิมครั้งพุทธกาลนั้น มีการใช้คำว่า “อาราม” เป็นคำเรียกชื่อ ศาสนสถานในทางพุทธศาสนาที่ใช้เรียกเสนาสนะที่มีผู้ศรัทธาถวายพระพุทธองค์ในระยะแรกๆ เช่น เขตวนาราม เวฬุวนาราม หรือ บุพผาราม เป็นต้น โดย อาราม หรือ อาราม ในคำอ่านของไทยแปลว่าสวนที่ร่มรื่น นอกจากนี้ในเวลาต่อมามีคำที่ใช้เรียกอีกอย่างว่า “วิหาระ” หรือ “วิหาร”

อย่างไรก็ตามก็ยังมีคำที่ให้ความหมายว่าวัดอยู่อีกชื่อหนึ่ง คือ “อาวาส” ดังชื่อเรียกสมภารผู้ครองวัดว่า “เจ้าอาวาส” ซึ่งแปลว่าผู้เป็นใหญ่ในวัด หรือชื่อเรียกวัด เช่น เทพศิรินทราวาส (เทพ + ศิรินทรา + อาวาส) โดยปกติคำว่าอาวาสไม่เป็นที่นิยมใช้กันในความหมายว่าวัด ทั้งนี้เพราะนิยมนำไปใช้กับความหมายที่แคบกว่าคำว่าอาราม โดยมักให้ความหมายในเชิงที่เป็นตัวเรือนที่อยู่

อาศัยมากกว่า อาวาสจึงเสมือนเป็นที่อยู่ส่วนย่อยภายในอารามที่หมายถึงพื้นที่ที่เป็นศาสนสถานทั้งเขต^{๑๒}

วัด หมายถึง ที่อยู่ของพระ (นักบวช) ผู้ประพฤติพรหมจรรย์เป็นดินแดนแห่งพระรัตนตรัยสำหรับชุมชนมี ๓ เขต คือเขตพุทธาวาส เขตธรรมาวาส และเขตสังฆาวาส^{๑๓}

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยมากกว่าร้อยละ ๙๕ เคารพนับถือและเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย กล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของคนไทยกับพุทธศาสนาผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น พุทธศาสนาจึงเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทยวัดนับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนของประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดจึงเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาของประชาชนและทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่จะสืบต่อพระศาสนาและพลเมืองที่จะรับผิดชอบสังคมและวัดยังมีฐานะเป็นโรงเรียนด้วย แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ โดยเฉพาะวัดในเขตภูมิภาคบทบาทของวัดยังคงมีความเข้มข้นอยู่ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่องของการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพหรือหน่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนการรวมกลุ่ม การเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์และความ เป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ยังคงอยู่มีเสมอมาแต่อย่างใด วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย^{๑๔}

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ อันเป็นกฎหมายสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย ก็ได้ให้ความหมายของ วัด ไว้อย่างชัดเจน แต่มีบัญญัติไว้ใน มาตรา ๓๑ ว่า วัด มี ๒ ชนิด คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ และบัญญัติถึงการตั้งวัดไว้ใน มาตรา ๓๒ ว่า การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยกเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ^{๑๕}

^{๑๒}สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สมชาย วรรชาโย), วารสารใบลาน ๕, (เมษายน - พฤษภาคม, ๒๕๒๘), หน้า ๑๔๘.

^{๑๓}พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุติเมธี), การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตัวอย่างธรรมปริทัศน์ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๙๗.

^{๑๔}กรมการศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๖๓.

^{๑๕}กนก แสนประเสริฐ, ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๘๔.

วัด หมายถึง สถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีอุโบสถ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์ หรือนักบวช เป็นต้น^{๑๖}

วัด เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เป็นสถานที่สงบ ร่มรื่น ร่มเย็นทั้งกาย และใจ เหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม^{๑๗}

วัด คือ หน่วยงานของศาสนา ที่เป็นสถาบันหลักของชุมชน ทำหน้าที่หลักในการถ่ายทอด ศีลธรรม จริยธรรม ให้การศึกษาอบรม ให้ความรู้และศิลปกรรมต่าง ๆ ของชุมชน^{๑๘}

วัด คือ สถานที่ประกอบกิจกรรมของชาวพุทธ เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ สามเณร และ ฆราวาสที่เกี่ยวข้อง เป็นที่ศึกษาปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแพร่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ

วัด หมายถึง ที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญกุศล เป็นสถาบันการศึกษา อบรมของพระสงฆ์และเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะ สังสรรค์ ปรีกษาหารือและบริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน^{๑๙}

วัด หมายถึง ที่อยู่ของพระสงฆ์เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสามเณรและประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา^{๒๐}

สรุปได้ว่า วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบ พิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย และเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาอบรมขัดเกลา บุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

^{๑๖}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๔๘.

^{๑๗}คณิศร งามนรพ, สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๔.

^{๑๘}ไพฑูริย์ เสียงก้อง, คน ต้นไม้ และสายน้ำ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔), หน้า ๗๘.

^{๑๙}สุนทร สุภูตะโยธิน, คู่มือสมณศักดิ์สำหรับผู้บริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: กรังปรีซ์อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๔๐), หน้า ๗๖.

^{๒๐}บุญร่วม เทียมจันทร์, เจ้าอาวาส เจ้าพนักงาน ใครกำหนด, (กรุงเทพมหานคร: สามดีพรินต์อวิวิเม้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๙๕.

๒.๒.๒ บทบาทของวัด

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับบทบาทของวัด มีนักวิชาการหลากหลายท่าน ให้ความหมายของบทบาทของวัดไว้แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละคน ดังนี้

บทบาทของวัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้

๑. วัดเป็นที่สงบปรนรมย์
๒. วัดเป็นที่บ่มศีลงาม
๓. วัดเป็นแหล่งความรู้
๔. วัดเป็นแหล่งชูธรรมะ
๕. วัดเป็นแหล่งละอบายมุข
๖. วัดเป็นแหล่งปลูกปลูกใจ
๗. วัดเป็นแหล่งให้บริการ^{๒๑}

บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของสังคม ดังนี้

๑. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนในสมัยนั้น
๒. เป็นสถานสงเคราะห์ ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนตลอดถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
๓. เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิรู้ของคนสมัยนั้น
๔. เป็นที่พักคนเดินทาง
๕. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ หย่อนใจ หาความรู้เพิ่มเติม
๖. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด
๗. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตของมนุษย์

^{๒๑}พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๔.

๘. เป็นศูนย์กลางของศิลปวัฒนธรรม ที่รวบรวมศิลปกรรมต่าง ๆ ของชาติตลอดจนเป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์

๙. เป็นคลังวัสดุ สำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตอนมีงาน

๑๐. เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน บอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ (ในยามสงคราม อาจใช้เป็นชุมนุมนทหารด้วย)

๑๑. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือใช้บริการด้านพิธีกรรม อันเป็นเรื่องผูกพันกับชีวิตของทุกคนในระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิต

การที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางของสังคม ทำให้พระสงฆ์กลายเป็นผู้นำทางจิตใจเป็นศูนย์รวมความร่วมมือ อาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่นการเป็นที่ประกอบพิธีกรรมพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้วิชาการต่าง ๆ เป็นที่ปรึกษาแนะนำชาวบ้านในปัญหาต่าง ๆ ได้และในฐานะเป็นศิษย์กับอาจารย์ทำให้สังคมไทยเชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ความเสียสละบำเพ็ญผลประโยชน์และความเป็นผู้นำทางสติปัญญา^{๒๒}

วัดในสังคมไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ดังนี้

๑. เป็นสถานที่ประพาศิพพรหมจรรย์ของพระภิกษุสามเณรและประชาชนผู้ไคร่ธรรม
๒. เป็นสถานที่สำหรับประชาชนไปบำเพ็ญกุศล
๓. เป็นดินแดนแห่งความสงบ คือเป็นที่อยู่ของผู้สงบ เป็นดินแดนไปมาหาสู่ของผู้รักสงบ
๔. เป็นสาธารณูปการที่ชาวบ้านได้อาศัยใช้สาธารณูปโภค เช่น ตักน้ำกินน้ำใช้ที่สระวัด
๕. เป็นสถานศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้แทบทุกสาขาวิชาตั้งแต่ชั้นต่ำจนถึงชั้นสูง
๖. เป็นสโมสรสถานหรือสมาคมที่ชุมนุมพักผ่อนหย่อนอารมณ์ของประชาชนทั่วไปในบางโอกาส
๗. เป็นสุศาลา โรงพยาบาลหรือแพทย์สถานที่พระบริการชาวบ้าน ผู้ป่วยไข้
๘. เป็นสถานที่พำนักของคนไร้ที่พึ่ง เช่น กำพร้า อนาคตหรือประสบไฟไหม้ น้ำท่วม

^{๒๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑), หน้า ๘๗.

๙. เป็นที่พึ่งหลบลี้หนีภัยของคนที่ถูกภัยคุกคาม เช่น ภัยสงคราม หรือโรคภัยร้ายแรง
คุกคาม

๑๐. เป็นสถานที่พึ่งของผู้ตายและญาติของผู้ตาย

๑๑. เป็นสนามเด็กเล่นหรือเล่นกีฬาของประชาชน

๑๒. เป็นสถานที่พักของผู้เดินทาง เสมือนเป็นโรงแรมของประชาชนคนเดินทาง

๑๓. เป็นสถานที่เปรียบเทียบคติความเสมือนหนึ่งเป็นโรงศาลวินิจฉัยเรื่องราวแก่
ประชาชน

๑๔. เป็นสถานที่พบปะกันแห่งชายหนุ่มหญิงสาวตามประเพณีไทยแท้แต่โบราณ

๑๕. เป็นศูนย์กลางแห่งศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทย

บทบาทของวัดมีดังนี้

๑. วัดเป็นสถานที่ ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทาง
ศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนอยู่ในสมัยนั้น

๒. วัดเป็นสถานที่ ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าและสตรีมารับความรู้ด้วยการสดับพระ
ธรรมเทศนา

๓. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนสมัยก่อนโดยวัดเป็นแหล่ง
ตำราแพทย์และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษายาบาลคนเจ็บทั่วไป

๔. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษา
เล่าเรียนตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ

๕. วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง ซึ่งวัดบางวัดได้สร้างศาลาเอาไว้กว้างขวาง
ใหญ่โตเพื่อรองรับกิจการนี้โดยเฉพาะ

๖. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจ วัดได้จัดสถานที่
ต่าง ๆ ในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดและร่มรื่น

๗. วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมดเช่น งาน
ก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ บุญมหาชาติ เป็นต้น

๘. วัดเป็นบ่อเกิดและเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม
ประติมากรรม สถาปัตยกรรมและวรรณกรรม

๙. วัดเป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน

๑๐. วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญและบำเพ็ญกุศลตลอดจนประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

๑๑. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัด หรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

๑๒. วัดเป็นศูนย์กลางการบริหาร หรือการปกครองท้องถิ่น ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อบอกแจ้งกิจการต่าง ๆ^{๒๓}

บทบาทหน้าที่ของวัดในชุมชน ดังต่อไปนี้^{๒๔}

๑. เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการจัดกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
๒. เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา
๓. เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำ ในการเปลี่ยนแปลง
๔. เป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งด้านจิตใจและการให้การสงเคราะห์ยามเดือดร้อน

สรุปได้ว่า บทบาทของวัดมีความสำคัญยิ่งต่อสังคมไทย ทุกหมู่บ้านมีวัดเป็นศูนย์กลาง มีพระสงฆ์เป็นผู้นำ ทางจิตใจและสติปัญญา เป็นศูนย์กลางของความเชื่อถือ และความสามัคคี ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์จึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน และบทบาทของวัดในปัจจุบัน นอกจากบทบาทหลักที่เป็นสถานที่ประพฤติวัตรปฏิบัติธรรมของพระภิกษุ สามเณร และเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลสำหรับประชาชนแล้วนั้น บทบาทของวัดยังมีบทบาทรองซึ่งเป็นบทบาทที่เกื้อกูลแก่ชุมชน ได้แก่ การเป็นสถานที่พำนักชั่วคราวของคนไร้ที่พึ่ง, ผู้เดินทาง หรือผู้ประสบภัย รวมถึงเป็นสถานที่สำหรับพักผ่อนของประชาชน เด็ก และเยาวชนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นสถานที่เก็บรวบรวม ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นด้วย เป็นต้น

^{๒๓}กรมการศาสนา, **หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์**, (กรุงเทพมหานคร: เอ พี กราฟิคส์ไชน์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๑๔.

^{๒๔}กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา, **ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒, หน้า ๘๓.

๒.๒.๓ ประเภทของวัด

ประเภทของวัดในพระพุทธศาสนานั้นขึ้นอยู่กับ การแบ่ง ผู้วิจัยขอนำเสนอ ๕ เกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ประเภทวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๑ ได้แบ่งวัดออกเป็น ๒ อย่าง คือ^{๒๕}

๑. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ อาราม ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์ โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป

๒. สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้น ตามความในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ และวัดที่สร้างขึ้นก่อน ร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย

๒. ประเภทวัดตามกรมการศาสนา

ประเภทของวัดตามสถานภาพออกเป็น ๓ ประเภท คือ^{๒๖}

๑. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ก็ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่งหรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

^{๒๕}สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวิทยากร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๗๒.

^{๒๖}กรมการศาสนา, **คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘.

ในพ.ศ. ๒๕๔๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงวางระเบียบให้วัดหลวงทั้งปวงมีเกียรติใช้คำว่า พระ นำหน้าวัดและปูชนียสถานต่าง ๆ จึงเป็นว่าพระอาราม พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระปรางค์ และพระมณฑป เป็นต้น อีกทั้งทรงแบ่งชั้นพระอารามหลวงตามลำดับความสำคัญออกเป็น ๓ ชั้น ดังนี้

๑.๑ พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่ พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ ทั้งเป็นพระอารามใหญ่โต และมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง เช่น มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญหรือวัดมีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นเอก ยังแบ่งซอยต่อไปอีก ๓ ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (๒) ราชวรมหาวิหาร (๒) ราชวรวิหาร (๓) วรมหาวิหาร

๑.๒ พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่ พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ แต่ไม่เป็นพระอารามใหญ่โตและไม่มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต มีเจดีย์สถานสำคัญหรือที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ก็พระอารามหลวงชั้นโท ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก ๔ ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (๑) ราชวรมหาวิหาร (๒) ราชวรวิหาร (๓) วรมหาวิหาร (๔) วรวิหาร

๑.๓ พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ต่ำศักดิ์ลงมาหรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงมีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นต่ำขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นตรี ยังแบ่งซอยต่อไปอีก ๓ ระดับจากสูงไปต่ำ คือ (๑) ราชวรวิหาร (๒) วรวิหาร (๓) สามัญไม่มีสร้อยต่อคำท้าย คงใช้เฉพาะชื่อวัดเท่านั้น

๒. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้ว และช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับวัดราษฎร์หมายถึงวัดที่ทั้งชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ที่มีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

๓. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๑๔

๓. ประเภทวัดตามจุดมุ่งเน้นของวัด

วัด สามารถจำแนกไปตามจุดมุ่งเน้น ได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. วัดที่มุ่งพัฒนาถาวรวัตถุให้มีความโอ่อ่า มีเสนาสนะใหญ่โต วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนมาก มีผู้อุปถัมภ์เป็นพิเศษหรือเจ้าอาวาสมีคุณลักษณะพิเศษหารายได้เข้าวัดได้มาก เงินที่ได้มาส่วนใหญ่จากคนทั่วไปไม่ใช่คนในท้องถิ่น

๒. วัดที่มุ่งเน้นปริยัติ มุ่งให้ประชาชน พระเณรได้ศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนไม่มากนัก แต่มีกิจกรรมเพื่อการศึกษาในวัดสม่ำเสมอ

๓. วัดที่มุ่งการปฏิบัติ เช่น วิปัสสนาธุระ เน้นการสร้างความสงบในจิตใจวัดประเภทนี้มักทำให้วัดคล้ายธรรมชาตีมักลงทุนในสิ่งก่อสร้างน้อย^{๒๗}

๔. ประเภทวัดตามนิยายของพระสงฆ์

ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑) ข้อ ๔ กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น ให้มีเจ้าคณะมหานิกายและเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิายนั้น^{๒๘} ดังนั้นจึงสามารถแบ่งประเภทวัดตามสังกัดนิกายได้ ๒ ประเภท คือ

๑. วัดมหานิกาย เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของมหานิกาย

๒. วัดธรรมยุต เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของคณะธรรมยุต

^{๒๗}พนม พงษ์ไพบูลย์, **จาริกไว้ในพระศาสนา จาริกไว้ในการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓), หน้า ๙๗.

^{๒๘}สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, **คู่มือพระสังฆาธิการและพระวิทยากร**, หน้า ๒๕๔.

๕. ประเภทวัดตามจำนวนบุคลากรในวัด

ได้ให้ทัศนะว่าวัดที่มีขนาดใหญ่ มีพระภิกษุสามเณรเกิน ๒๐ รูปขึ้นไป ส่วนจำนวนของพระภิกษุเกี่ยวข้องกับการทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ตามพระวินัย ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า สงฆ์จตุรวรรค (๔ รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง ยกเว้นปวารณา ให้ผ้ากฐินอุปสมบท และอัพพานสงฆ์ ปัญจวรรค (๕ รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้คือ ปวารณา ให้ผ้ากฐิน อุปสมบทใน ปัจฉินตชนบท สงฆ์ทศวรรค (๑๐ รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้คืออุปสมบทในมัธยมประเทศ และสังฆกรรมอื่น ๆ ยกเว้นอัพพานสงฆ์วิสตี้วรรค (๒๐ รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง จากหลักเกณฑ์นี้สามารถแบ่งขนาดของวัดโดยใช้บุคลากรภายในวัดโดยอนุโลมและให้มีความสัมพันธ์กับภารกิจของวัดทั้ง ๖ ด้านได้ดังนี้^{๒๙}

๑. วัดขนาดเล็ก ได้แก่วัดที่มีบุคลากรในวัดน้อยกว่า ๑๐ รูป/คน
๒. วัดขนาดกลาง ได้แก่วัดที่มีบุคลากรในวัด ๑๐-๑๙ รูป/คน
๓. วัดขนาดใหญ่ ได้แก่วัดที่มีบุคลากรในวัด ๒๐ รูป/คน ขึ้นไป

สรุปได้ว่า ประเภทของวัดตามที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการจัดแบ่งประเภทตามพระราชบัญญัติ ลักษณะ จุดมุ่งหมาย สังกัดนิกาย หรือสถานะของผู้สร้างวัด อย่างไรก็ตาม วัดในแต่ละประเภทที่จัดแบ่งล้วนเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุ สามเณร ในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่ของพระพุทธศาสนา คือ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย นั่นเอง

๒.๒.๔ พุทธวิธีการบริหาร

วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ซึ่งดำรงสืบมาจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่า ๒,๕๐๐ ปี เป็นข้อมูลให้เราได้ศึกษาเรื่องพุทธวิธีบริหาร นอกจากนี้ยังมีพุทธพจน์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกระจายอยู่ในพระไตรปิฎก การศึกษาพุทธพจน์เหล่านั้นก็จะทำให้ทราบถึงพุทธวิธีการบริหาร

^{๒๙}พระมหาสิทธิการ (เอื้อน กลฺยาณธโร), **หลักสูตรนักรธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี รวมทุกวิชา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๓), หน้า ๘๖.

การศึกษาพุทธวิธีการบริหารในครั้งนี้ขอใช้หน้าที่ของนักบริหารเป็นกรอบในการพิจารณาหน้าที่ (Function) ของนักบริหาร ตามคำย่อในภาษาอังกฤษว่า POSDC^{๓๐}

P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางการดำเนินงานในปัจจุบัน เพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางขององค์การ

O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ ของสมาชิก และสายการบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากรให้เหมาะกับงาน

D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการดำเนินการ ตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีภาวะผู้นำ

C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงาน ภายในองค์กรรวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาในองค์กร

เราจะพิจารณาพุทธวิธีบริหารในประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการ และการกำกับดูแล ดังนี้

๑. พุทธวิธีในการวางแผน

เมื่อว่าตามคำนิยามและหน้าที่ของนักบริหารดังกล่าวมานี้ เราต้องยอมรับว่า หลังจากการตรัสรู้ในวันเพ็ญกลางเดือน ๖ ซึ่งเป็นวันวิสาขบูชา พระพุทธเจ้าทรงประทับอยู่ตามลำพังพระองค์เดียวในชั้นนั้นยังไม่มีการบริหารในพระพุทธศาสนา การบริหารเกิดขึ้น เมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาในพระพุทธศาสนา เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ ๒ เดือน นั่นคือ เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วขอบวชเป็นพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงประทานการอุปสมบทแก่ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ด้วยพระพุทธดำรัสว่า เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด^{๓๑}

^{๓๐}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙) หน้า ๑๖๒.

^{๓๑}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

พระพุทธดำรัสดังกล่าวนี้ มีการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอุปสมบทไว้ชัดเจนว่า เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด นั้นหมายถึงว่า มีการกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนตัวเพื่อให้สมาชิกใหม่ได้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายึดมั่นเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสในโอกาสอื่นว่า พรหมจรรย์ (การบวช) นี้ไม่ได้มีไว้สำหรับแสวงหาลาภสักการะและคำสรรเสริญ ไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อศีล สมาธิ และปัญญาเท่านั้น แต่มีไว้เพื่อเจโตวิมุตติหรือความหลุดพ้นแห่งจิต^{๓๒}

ในพุทธวิธีเกี่ยวกับการวางแผนนี้ สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือมองการณ์ไกล^{๓๓} วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น องค์กรทั้งหมดก็就会被ขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่จุดเดียวคือวิมุตติ (ความหลุด พ้นทุกข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันท ไตร ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติ ฉันทนั้น^{๓๔}

การถือเอาความหลุดพ้นทุกข์เป็นวัตถุประสงค์ส่วนตัวสำหรับสมาชิกทุกคนในพระพุทธศาสนานี้ใช้ได้กับผู้ยังไม่บรรลุนั้นเป็นพระอรหันต์ แต่เมื่อสมาชิคนั้นเป็นพระอรหันต์ได้เจโตวิมุตติ หลุดพ้นทุกข์แล้ว วัตถุประสงค์ของเขาก็เปลี่ยนไป นั่นคือ แทนที่จะดำเนินชีวิตเพื่อความหลุดพ้นส่วนตัว พระอรหันต์จะดำเนินชีวิตเพื่อคนอื่นให้หลุดพ้นทุกข์ ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อพันพรรษาแรก มีภิกษุผู้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ๖๐ รูป พระพุทธเจ้าทรงวางแผนเพื่อประกาศศาสนาแล้วส่งพระสาวกเหล่านั้นให้แยกย้ายกันไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วยพระดำรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าไปทางเดียวกันสองรูป... แม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม^{๓๕}

^{๓๒}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๕๒/๓๗๓

^{๓๓}อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๕๖.

^{๓๔}วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๒/๒๙๑.

^{๓๕}วิ.ม.ห. (ไทย) ๑/๓๒/๓๙.

เนื่องจากพระสงฆ์มีจำนวนจำกัด พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญชาให้แต่ละรูปไปตามลำพังผู้เดียว ส่วนพระองค์เองทรงเลือกไปประกาศธรรมแก่เจ้าลัทธิในแคว้นมคธ คือ ชฎิลสามพี่น้องที่ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลา ๒ เดือนในการชี้แจงให้เข้าใจหลักปรัชญาในพระพุทธศาสนา แก่ชฎิลสามพี่น้องและบริวาร จนทำให้พวกเขาหันมาบวชเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จากนั้นได้เสด็จไปเทศน์โปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชาแห่งแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารและประชาชนชาวมคธเห็นว่าชฎิลสามพี่น้องที่พวกตนนับถือได้ยอมเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ก็คลายทิฐิมานะหันมาตั้งใจฟังธรรม ในที่สุดก็ได้ดวงตามเห็นธรรมและหันมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงใช้เวลาไม่นานนับจากวันตรัสรู้ก็สามารถวางรากฐานพระพุทธศาสนา ในแคว้นมคธ ซึ่งเป็นหนึ่งในแคว้นมหาอำนาจสมัยนั้น นี่เป็นผลมาจากการวางแผนประกาศพระศาสนาในเบื้องต้นของพระพุทธเจ้า

ถ้าพระพุทธเจ้าไม่ประสบความสำเร็จในการประกาศศาสนาโดยที่หาผู้บรรลุมรรคตามอย่างพระพุทธองค์ไม่ได้สักคนเดียว พระพุทธเจ้าก็เป็นเพียงพระปัจเจกพุทธะ คือ ผู้ตรัสรู้เฉพาะตนที่ไม่สามารถสอนคนอื่นให้ตรัสรู้ตามได้ จึงไม่ใช่ นักบริหาร แต่เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงสามารถสอนให้คนอื่นตรัสรู้ตามได้พระองค์จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะผู้สามารถจัดตั้งองค์กรพระพุทธศาสนา และเป็นนักบริหารกิจการพระศาสนา

ในการวางแผนเพื่อประกาศพระศาสนาดังกล่าวนั้น พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวัตถุประสงค์สำหรับให้สมาชิกในองค์กรทุกคนถือว่าปฏิบัติเป็นแบบเดียวกัน นั่นคือให้สมาชิกยึดความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัวหรือความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่นเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ส่วนตัว เรียกว่า อตตहितสมบัติ การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นทุกข์ของคนอื่น เรียกว่า พรหิตปฏิบัติ

พระพุทธเจ้าทรงมีทั้งอตตहितสมบัติที่เกิดจากพระปัญญาคุณและพรหิตปฏิบัติที่เกิดจากพระกรุณาคุณ จึงทรงวางรากฐานในการประกาศพระศาสนาด้วยการแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ แก่พระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูป ในวันมาฆบูชา หลังจากตรัสรู้ได้ ๔ เดือน

โอวาทปาฏิโมกข์ หมายถึง คำสอนที่เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระอรหันต์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป ในโอวาทปาฏิโมกข์นี้ มีการกำหนดให้หนีพพานหรือความหลุดพ้นทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติธรรม แนวทางปฏิบัติธรรมให้ยึดหลัก ๓ ประการ คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง ทำดีให้ถึงพร้อม และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังกำหนดวิธีการประกาศพระพุทธรศาสนาว่า ให้เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยขันติหรือความ

อดทน ไม่ให้ใช้การว่าร้ายหรือการเข่นฆ่าประหัตประหาร เพื่อบีบบังคับให้คนหันมานับถือ พระพุทธศาสนา^{๓๖} ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงได้ชื่อว่าเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ

สรุปได้ว่า จะเห็นได้ในการวางแผนเพื่อบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้า นั้น มีการใช้ วิสัยทัศน์กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และพันธกิจขององค์กรคณะสงฆ์ไว้อย่างชัดเจน องค์กร พระพุทธศาสนาจึงเจริญเติบโตขึ้นมาได้เพราะผลจากวิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า

๒. พุทธวิธีในการจัดองค์กร

ในการรับสมาชิกใหม่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจะมีการกำหนดให้ สมาชิกทุกคนเริ่มต้นจากศูนย์ นั่นคือ ไม่มีการอนุญาตให้นำชาติชั้นวรรณะหรือตำแหน่งหน้าที่ในเพศ ฆราวาสเข้ามาในองค์กรคณะสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า เปรียบเหมือนแม่น้ำใหญ่บางสายคือ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรรภู มหิ ไหลถึงมหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนับว่า มหาสมุทรเหมือนกันวรรณะ ๔ เหล่านี้ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ก็เช่นเดียวกันคือ ออกจาก เรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ถึงซึ่งอัน นับว่าสมณะเชื้อสายศากยบุตรเหมือนกัน^{๓๗}

พุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า ทุกคนที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุเสมอ เหมือนกันหมด การอยู่ร่วมกันของคนที่แตกต่างกันนี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชาภายใน องค์กร เพราะเหตุที่ว่าเมื่อสมาชิกถือตัวว่า เท้าเทียมกับคนอื่นก็จะไม่มีใครเชื่อฟังใครหรือยอมลงให้ ใคร ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า การอยู่ร่วมกันของคนที่ไม่เสมอกันนำทุกข์มาให้ ถ้าเป็นเช่นนั้นการบังคับ บัญชาภายในองค์กรก็มีไม่ได้^{๓๘} พระพุทธเจ้าจึงทรงกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับ พรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน

เมื่อสาวกมีจำนวนมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์การในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธ บริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในส่วนของภิกษุบริษัทและภิกษุณีบริษัท พระพุทธเจ้า ทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ ดำเนินการอุปสมบท เมื่อมีกิจจาธิกรณ์หรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกัน คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการ

^{๓๖} พ.ร.บ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๓๙.

^{๓๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๖๐/๒๙๐.

^{๓๘} พ.ร.บ. (ไทย) ๒๕/๓๑/๕๔.

เอง หรือเมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้นในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา

พระพุทธเจ้าทรงดำรงตำแหน่งเป็นธรรมราชา คือ ผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา ดังพุทธพจน์ที่ว่า เราเป็นพระราชานั้นคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม^{๓๙} พระพุทธเจ้าทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรให้เป็นพระธรรมเสนาบดี มีฐานะเป็นรองประธานบริหาร อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายขวารับผิดชอบ งานด้านวิชาการ พระโมคคัลลานะเป็นพระอัครสาวกฝ่ายซ้ายรับผิดชอบ งานด้านบริหาร พระอานนท์เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ และทรงแต่งตั้งสาวกทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นเอตทัคคะ คือ ผู้ชำนาญการที่รับภาระงานด้านต่าง ๆ เช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์ พระปุนณณมานันทนินบุตรเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปัญจามรเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม^{๔๐} การแต่งตั้งเอตทัคคะนี้เป็นตัวอย่างของกระจายอำนาจ และการใช้คนให้เหมาะกับงานในพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงจัดองค์กรโดยกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา ผู้บวชทีหลังต้องแสดงความเคารพต่อผู้บวชก่อน และประเพณีปฏิบัติในสมัยปัจจุบันที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานสมณศักดิ์แก่พระสงฆ์ผู้มีความชำนาญในด้านต่าง ๆ ก็สอดคล้องกับการแต่งตั้งเอตทัคคะในครั้งพุทธกาลนั่นเอง

๓. พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ที่ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม พระสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธีอุปสมบทเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ การรับคนเข้ามาอุปสมบทต้องได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถที่ประกอบพิธีอุปสมบท

เมื่อบวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนกว่าจะมีพรรษาครบ ๕ จึงเรียกว่านิสัยมุตตกะ คือผู้พ้นจากการพึ่งพาพระอุปัชฌาย์ ดังนั้นกระบวนการฝึกอบรมพระบวชใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการนี้ก่อให้เกิดระบบโรงเรียนในวัด ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาที่สำคัญในอินเดีย เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา

^{๓๙}ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๐๙/๕๕๔.

^{๔๐}อ.จ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๔๖/๓๐.

วันหนึ่ง สาริผู้ฝึกม้าชื่อนายเกสเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วทูลถามว่า พระพุทธเจ้า ทรงมีวิธีฝึกคนอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงย้อนถามว่า นายเกสมีวิธีฝึกม้าอย่างไร นายเกสกราบทูลว่า เขาใช้ ๓ วิธี คือ วิธีนุ่มนวล วิธีรุนแรง วิธีผสมผสาน คือ มีทั้งความนุ่มนวลและรุนแรง

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

นายเกสกราบทูลว่า ถ้าฝึกไม่ได้ผลก็ฆ่าม้าทิ้งเสีย เพราะปล่อยไปก็ทำให้เสียชื่อสถาบันเกสวิทยา

พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระองค์ทรงใช้ทั้ง ๓ วิธีฝึกคนเหมือนกัน คือ ใช้วิธีนุ่มนวลกับคนที่ควรให้กำลังใจ ใช้วิธีรุนแรงกับคนที่ควรตำหนิห้ามปราม และใช้วิธีผสมผสานกับคนที่ควรยกย่องเมื่อถึงคราวต้องยกย่องและตำหนิเมื่อถึงคราวต้องตำหนิ

นายเกสทูลถามว่า ถ้าใช้ ๓ วิธีแล้วไม่ได้ผลจะทำอย่างไร

พระพุทธเจ้าตรัสว่า ก็มีการฆ่าทิ้งเหมือนกัน

นายเกสทูลถามว่า การฆ่าไม่สมควรสำหรับสมณะมิใช่หรือ

พระพุทธเจ้าทรงอธิบายว่า ในวินัยของพระอริยเจ้า การฆ่าหมายถึงการเลิกว่ากล่าวสั่งสอน คนที่พระพุทธเจ้าเลิกว่ากล่าวสั่งสอนย่อมหมดโอกาสเจริญเติบโตในทางธรรม

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรตามแบบบัญญัติจตุตถกรรม แล้วเมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการจัดสรรภาระหน้าที่ให้ปฏิบัติงานภายในองค์กรตามความรู้ความสามารถตามที่พระพุทธองค์ทรงแต่งตั้งให้เป็นเหตุที่คະในด้านต่าง ๆ นั้นเอง

๔. พุทธวิธีในการอำนวยการ

การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำในพระพุทธศาสนา การที่สมาชิกจะทำตามคำสั่งของผู้บริหารหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำในผู้บริหารเป็นสำคัญ

อะไรคือความแตกต่างระหว่างผู้บริหารกับผู้นำ

ผู้บริหาร คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ

ผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ

ดังนั้น ผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือ มีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร

พระพุทธเจ้าทรงเพียบพร้อมด้วย อุตตหิตสมบัติ และ พรหิตสมบัติ จึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อุตตหิตสมบัติ ที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าก็คือความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป ในการสื่อสารเพื่อการบริหารแต่ละครั้ง พระพุทธเจ้าทรงใช้หลัก ๔ ส.^{๔๕} ซึ่งคำอธิบายเชิงประยุกต์เข้ากับการบริหารดังต่อไปนี้

๑. สันทิสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย

๒. สมาทปนา (จงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธา และความรู้สึกว่าต้องฝ่าฟันให้ไกลและไปให้ถึง

๓. สมุตเตชนา (แก้วักล้า) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย

๔. สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร ซึ่งจะส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน

ความสามารถในการจูงใจคนของพระพุทธเจ้า ตรงกับพระสมัญญาวา ตถาคต หมายถึง คนที่พออยู่แล้วทำอย่างนั้น^{๔๖} พระพุทธเจ้าทรงมีภาวะผู้นำสูงมากเพราะทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดู (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

ยิ่งไปกว่านั้น การสั่งการแต่ละครั้งของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยอมรับได้ง่ายเพราะไม่ทรงใช้วิธีเผด็จการ แต่ทรงใช้วิธีการแบบธรรมาธิปไตย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงจำแนกแรงจูงใจในการทำความดีซึ่งเรียกว่า อธิปไตย ๓ ประการ คือ^{๔๗}

๑. อัตตาธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

๒. โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง นั่นคือ ยึดทัศนะหรือคะแนนนิยมจากคนอื่นเป็นที่ตั้ง

๓. ธรรมาธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ นั่นคือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ

^{๔๕}ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑.

^{๔๖}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๑๑/๒๕๕.

^{๔๗}อง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๘๖.

แม้พระพุทธเจ้าจะประกาศว่า พระองค์เป็นธรรมราชา แต่ก็ไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย ในสมัยนั้นพระพุทธเจ้าทรงกระจายอำนาจในการบริหารให้กับคณะสงฆ์ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เพราะแรงจูงใจในการบริหารของพระพุทธเจ้าผู้หมดกิเลสแล้วย่อมไม่ใช่เพื่อความยิ่งใหญ่ส่วนพระองค์ การบริหารของพระพุทธเจ้าจึงไม่ใช่อัตตาธิปไตย นอกจากนี้พระพุทธเจ้าก็ไม่ได้ทรงบริหารกิจการพระศาสนาไปตามค่านินทา และสรรเสริญของชาวโลก การบริหารของพระองค์จึงไม่ใช่โลกาธิปไตย พุทธวิธีบริหารเป็นธรรมาธิปไตย เพราะพระพุทธเจ้าทรงยึดธรรมคือ หลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักการบริหารของพระองค์ไว้ว่า

พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมาธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม^{๔๘}

เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยึดหลักธรรมาธิปไตยนี้เอง จึงไม่มีการตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระพุทธองค์ ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระอานนท์ทูลถามว่า จะทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์หรือไม่ พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า จะไม่ทรงตั้งใครเป็นศาสดาสืบต่อจากพระองค์ ทั้งนี้เพราะทรงประสงค์จะให้คณะสงฆ์ปกครองกันเองโดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการปกครองดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วจะเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไป^{๔๙}

ภายหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้วไม่นาน พระมหากัสสปะได้ปฏิบัติตามพุทธพจน์นี้โดยเรียกประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป เพื่อสังคายนาพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่สำหรับใช้เป็นหลักอ้างอิงในการบริหารกิจการพระศาสนา นับแต่นั้นมาการบริหารกิจการพระศาสนาก็ยึดพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกเป็นหลัก โดยมีคณะสงฆ์เป็นองค์กรบริหารสูงสุดสืบต่อมาจนทุกวันนี้

สรุปได้ว่า พุทธวิธีการอำนวยการ เป็นการอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาซึ่งต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ไม่มีระบบการใช้กำลังบังคับให้ปฏิบัติตามผู้นำซึ่งจะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยลำพังพระองค์เองตามแบบราชาธิปไตย แต่ทรงยึดธรรมคือหลักการสร้างประโยชน์สุขเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญหรือธรรมาธิปไตย นั่นเอง

^{๔๘}อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕๓/๑๓๙.

^{๔๙}ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๗๗/๑๔๐.

๕. พุทธวิธีในการกำกับดูแล

การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน พระพุทธเจ้าทรงให้เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ประการ เช่น เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ เพื่อข่มมบุคคลผู้ไร้ยางอาย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสื่อมเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา^{๕๐}

การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง เมื่อเห็นว่าตนทำผิดพลาดไปจาก มาตรฐานความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ และความผิดพลาดนั้นไม่ร้ายแรงถึงขนาดต้องถูกขับออกจากหมู่คณะ หรือขาดจากความเป็นภิกษุพระสงฆ์ แต่ละรูปจะสารภาพความผิดพลาดต่อเพื่อนพระสงฆ์ด้วยกัน พิธีสารภาพเรียกว่า การแสดงอาบัติซึ่งลงท้ายด้วยคำมั่นสัญญาว่า จะไม่ทำผิดอย่างนั้นอีกต่อไป (น ปุณฺณว กริสฺสามิ)

เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้พระภิกษุนำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ ๑๕ คำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่าการสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อ ผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์ว่า กจฺจิตฺถ ภริสุทฺธา ทานํทํหฺลายนํภริสุทฺธิํในศีลสิกขาบทนั้นแล้วหรือ^{๕๑}

ยิ่งไปกว่านั้น พระพุทธเจ้ายังได้ทรงบัญญัติให้พระภิกษุทำการพิจารณาต่อคณะสงฆ์ในวันออกพรรษา การพิจารณาหมายถึง การอนุญาตให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกันด้วยคำว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอพิจารณาต่อสงฆ์ เพราะเห็นก็ดี เพราะได้ยินก็ดี เพราะสงสัยก็ดี ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า เมื่อข้าพเจ้าเห็นว่าผิดพลาด ก็จักแก้ไขปรับปรุงตัวเอง^{๕๒}

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าทรงกำหนดวิธีการในการกำกับดูแลเพื่อให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเอง มีการประเมินตนเองและการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์กำกับดูแลกันเอง

^{๕๐}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๐/๓๗.

^{๕๑}วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๐๐/๒๒๐.

^{๕๒}วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๒๖/๓๑๔.

ในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขัดแย้ง ซึ่งเรียกว่าอธิกรณ์ขึ้นในองค์กรสงฆ์ อันเนื่องมาจากพระสงฆ์บางรูปไม่ยอมรับการกำกับดูแลนั้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ซึ่งเรียกว่า อธิกรณ์สมณะ ๗ ประการ^{๕๓} ตัวอย่างเช่น

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยยึดหลักพระธรรมวินัย

เยภุยยสิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวัตถการกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกกันไปไม่ต้องมีการชำระสะสางให้มากเรื่องเหมือนเอาหญ้ามากลบทับปัญหาไว้

กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้น เป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า เปรียบเหมือนมหาสมุทร ไม่ร่วมกับซากศพที่ตายแล้ว ซากศพที่ตายแล้วใดมีอยู่ในมหาสมุทร มหาสมุทรรย่อมนำซากศพที่ตายแล้วนั้นไปสู่ฝั่ง ชัดขึ้นบกโดยพลัน บุคคลใดเป็นผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติไม่สะอาด น่ารังเกียจ สงฆ์ย่อมไม่ร่วมกับบุคคลนั้น ย่อมประชุมกันยกเธอออกไปเสียโดยพลัน ถึงแม้เธอนั่งในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงอย่างนั้นเธอก็ชื่อว่าไกลจากสงฆ์และสงฆ์ก็ไกลจากเธอ^{๕๔}

สรุปได้ว่า พุทธวิธีการกำกับดูแล เป็นการกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กร ให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง จึงทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน นั่นเอง

^{๕๓}วิ.มหา. (ไทย) ๒/๔๗๙/๕๗๑.

^{๕๔}วิ.จุ. (ไทย) ๗/๔๕๙/๒๘๙

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้ทบทวนจากงานวิชาการพบว่าหากพิจารณาความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาตามคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ก็คือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งได้กล่าวถึง นิยามความหมายจำนวนผู้ประกอบการตลาดของการท่องเที่ยวปัญหาอุปสรรคความต้องการ ความช่วยเหลือจากภาครัฐและผลวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (Swot) ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศูนย์บริการวิชาการคณะสถาปัตยกรรมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึงการเดินทางท่องเที่ยวไปยังศาสนสถาน (Religious place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในมัสการศาสนสถานและเกจิอาจารย์ครอบคลุมถึงสิ่งก่อสร้างที่เกี่ยวข้องศาสนา ได้แก่สถานที่ตั้งอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพสถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนทั้งหลายเพื่อทำพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ โดยการแบ่งพื้นที่ออกออกเป็นสวน ๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน^{๕๕}

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนายังหมายถึงการเดินทางไปเพื่อบำบัตจิตใจโดยการฝึกตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนาได้แก่ การนั่งสมาธิ และกระทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อความผ่อนคลายลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวันซึ่งการฝึกตนนี้จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถานที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนาคือที่ประดิษฐานรูปเคารพสถานที่บรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น ๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธได้แก่วัดเจดีย์ พระธาตุ พระปรางค์ เช่น วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน พระธาตุพนม จังหวัดนครพนมและพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

^{๕๕}การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร: มปท, ๒๕๕๙), หน้า ๑๓๗.

๒. แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานที่ปฏิบัติธรรม หมายถึงสถานที่สำหรับบำบอดจิตใจโดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่การนั่งสมาธิและปฏิบัติกรรมฐานเพื่อฝึกฝนจิตใจให้สงบสถานที่ปฏิบัติธรรมเช่นเสถียรธรรมสถาน เป็นต้น

๒.๓.๒ การพัฒนาวัดให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) (n.d.) หรือ องค์การ UNESCO ได้ให้คำจำกัดความของ คำว่า มรดกทางวัฒนธรรม (cultural heritage) ไว้ในการประชุมสามัญที่จัดขึ้น ณ กรุงปารีส ในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ หรือตรงกับ พ.ศ. ๒๕๑๕ ว่าเป็น (ก) อนุสรณ์สถาน (monuments) อันรวมไปถึง ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ที่อยู่อาศัย และร่องรอย ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ (ข) กลุ่มอาคาร (groups of buildings) อันรวมไปถึง กลุ่มของอาคารไม่ว่าจะแยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสภาพทางภูมิทัศน์ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ (ค) แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (sites) หรือผลที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ และบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดีซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา ทั้งนี้ องค์การ UNESCO ได้จัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) ในปี พ.ศ. ๒๕๑๙ เพื่อทำหน้าที่สร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการดูแลแหล่งวัฒนธรรมที่มีความสำคัญมวลมนุษยชาติให้คงอยู่ พร้อมกันนี้ได้ตั้งกองทุนมรดกโลกขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแล้วปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว ๕ แห่ง ประกอบด้วยเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร และผืนป่าดงพญาเย็น เขาใหญ่ นอกจากนี้ยังมีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นรอการนำเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกเพื่อพิจารณาอีก ๒ แห่งได้แก่ ปราสาทหินพิมายและเส้นทางวัฒนธรรม และปราสาทพนมรุ้ง และปราสาทเมืองต่ำและอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาททั้งนี้การประกาศสถานที่ดังกล่าวเป็นมรดกโลก นอกจากจะเป็นความภาคภูมิใจของประเทศไทยแล้ว ยังนำมาซึ่งรายได้เข้าประเทศจากการท่องเที่ยว และยังทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอาชีพที่หลากหลาย ตั้งแต่การให้บริการด้านการ

ท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวนี้ได้ยกระดับสภาพความเป็นอยู่และเพิ่มรายได้ในหมู่ประชากรของประเทศ อันนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ^{๕๖}

การท่องเที่ยวซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนาซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบพิธีกรรมอย่างไรก็ดีกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมไปเนื่องจากจำนวนผู้ที่นับถือศาสนาหรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชมหากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตสงบใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันนี้ ผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความนิยมสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ^{๕๗}

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใด ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

๑. เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศล ๑๐ อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ
 - ๑.๑ ทานมัย ทำบุญด้วยการให้
 - ๑.๒ ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลประพฤติดี
 - ๑.๓ ภาวนามัย ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา
 - ๑.๔ อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพาศีลอันอ่อนน้อม
 - ๑.๕ เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยขวนขวายรับใช้
 - ๑.๖ ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
 - ๑.๗ ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น
 - ๑.๘ ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรม
 - ๑.๙ ธัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม

^{๕๖} กระทรวงวัฒนธรรม, (อนุสัญญา มรดกโลก ๒๕๕), [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaiwhic.go.th/convention.aspx>, [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^{๕๗} ศุภลักษณ์ อัครางกูร, พฤติกรรมนักท่องเที่ยว, (ขอนแก่น: คลังนาโนวิทยา, ๒๕๕๑), หน้า ๕๘.

๑.๑๐ ทิฏฐุกรรม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

๒. เป็นการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง

๓. เป็นการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมพิธีทางศาสนาและงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น การไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น^{๕๘}

นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ มักจะมีวัตถุประสงค์หรือมีสิ่งที่ดึงดูดใจต่าง ๆ กันไป บ้างก็ต้องการเดินทางไปยังที่ใดที่หนึ่งเพื่อชื่นชมธรรมชาติความงามตากอากาศแต่สิ่งหนึ่งที่มีพลังดึงดูดให้ผู้คนจำนวนมากเดินทางดั้นด้นไปก็คือการเดินทางไปยังสถานที่สำคัญทางศาสนาของตนวัดนั้นดำรงตำแหน่งสถานที่สำคัญสำหรับนักท่องเที่ยวมาช้านาน เป็นสิ่งดึงดูดใจที่มีอิทธิพลสูงและจะมีต่อไปไม่มีวันสิ้นสุดซึ่งบทบาทของวัดที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยววันนั้น คือ

๑. สภาพของวัดที่มี สถาปัตยกรรม อุโบสถ องค์พระพุทธรูป และสิ่งต่าง ๆ อันประกอบรวมกันเป็นวัดอยู่ในสภาพที่เหมาะสม วัดที่มีบริเวณสะอาดสะอ้านตัวอาคารสง่างามไม่อยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมพระสงฆ์ปฏิบัติตนสมควรแก่กิจของสงฆ์ สำรวมและสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้ไปเยือน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่วัดให้และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้โดยปกติวิสัย

๒. วัดเป็นที่รวบรวมศิลปกรรมอันเป็นผลงานของช่างสกุลต่าง ๆ เป็นผลงานที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยจิตใจศรัทธาจึงมักเป็นศิลปกรรมชั้นยอดวัดจึงเป็นแหล่งที่จะให้นักเรียนนักศึกษาและคนทั่วไปได้เข้าไปศึกษาหาความรู้และชื่นชมผลงานอันเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางรวบรวมเก็บรักษาและดูแลศิลปวัตถุเหล่านั้นให้อยู่ในสภาพที่ดีศิลปวัตถุเหล่านั้นมิได้เป็นแต่เพียงวัตถุเก่าแก่ที่งดงามด้วยศิลปะเท่านั้นแต่ยังมีคุณค่าของความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษที่สะท้อนให้เห็นได้เป็นรูปธรรมในรูปของศิลปกรรมแบบต่าง ๆ อันเปรียบเหมือนสะพานเชื่อมสายใยของอดีตกับปัจจุบันไม่ให้ขาดออกจากกัน^{๕๙}

^{๕๘}ภัทร์สุภา สีสานภาพรรณ, “การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๖.

^{๕๙}การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ, (กรุงเทพมหานคร: มพท, ๒๕๕๙), หน้า ๑๔๘.

การที่วัดเป็นสถานที่ ๆ มีบริเวณมีอาคารสถานที่กว้างขวางมีข้าวของเครื่องใช้มากมายวัดจึงอยู่ในฐานะที่จะเป็นที่พึ่งพิงแก่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มได้ โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อยให้ได้มีโอกาสเดินทางท่องเที่ยวได้มากขึ้น นับเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ ให้สามารถเดินทางท่องเที่ยว เปิดหูเปิดตามากขึ้น ในอดีตนั้น กิจกรรมที่พักรแรมก็ถือกำเนิดมาจากการที่ศาสนสถานให้ที่พักแก่ผู้เดินทางไปจาริกบุญ มีหลักฐานปรากฏว่าในเส้นทางที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปแสวงบุญในประเทศอินเดีย หรือในบริเวณที่ตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรโรมันวัดหรือโบสถ์มีบทบาทในการให้ที่พักแก่ศาสนิกชนบางแห่งก็เปิดให้พักรับบางแห่งก็เรียกเก็บเงินเพื่อเอาไปบำรุงวัดซึ่งถือได้ว่านั่นคือต้นกำเนิดของการประกอบกิจการที่พักรแรม^{๖๐}

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยา

และสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่าง ๆ ^{๖๑}

แหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่รวมเอาสินค้าและบริการหลากหลาย จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ ๓ องค์ประกอบ หรือ ๓ A's ดังต่อไปนี้ (๑) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ อาจเป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว (๒) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) เป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย (๓) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยววันขึ้นหรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า^{๖๒}

^{๖๐}ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์, วัดกับการท่องเที่ยว, *จุลสารการท่องเที่ยว*, ฉบับปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๓, (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๙.

^{๖๑}ชูเกียรติ นพเกตุ, *การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*, (เชียงใหม่: คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ๒๕๔๕), หน้า ๖๕.

^{๖๒}บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, *การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์ ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๓.

การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม (Cultural tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนการท่องเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถาน และศาสนสถาน ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกัน^{๖๓}

สรุปได้ว่า การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม และการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กัน ซึ่งการรักษาวัฒนธรรมเป็นประโยชน์ด้านองค์ความรู้และให้คุณค่าแก่สังคมในขณะที่การพัฒนาการท่องเที่ยวนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ของชุมชน การจัดหาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้ แนวคิดหลักเพื่อใช้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแนวคิดเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละแนวคิดจะประกอบด้วยกลยุทธ์และแนวทางสนับสนุนที่จะนำไปสู่การจัดการมรดกวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม

๒.๓.๓ วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากนิยามและความหมายดังกล่าว การท่องเที่ยวแนวพุทธ มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป ที่เป็นการเดินทางเพื่อชื่นชมความงามจากภายนอกที่เป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน แต่มิได้เป็นการพัฒนาในด้านจิตใจ หรือการเข้าถึงนามธรรมที่เป็นองค์รวมของสรรพสิ่งทั้งรูปธรรมและนามธรรม ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาถึงการเดินทางเพื่อการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถระบุวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

๑. เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติ ในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และจิตใจของผู้เดินทางให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
๓. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม

^{๖๓}ราณี อลิชัยกุล, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖), หน้า ๕๑.

๔. เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ ความสงบสุข สันติภาพ ต่อมวลมนุษยชาติและต่อสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล^{๖๔}

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการมุ่งหวังเพื่อสร้างความดีงามทั้งของนักท่องเที่ยวและสังคม ในการที่จะปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่น ในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในหลักการของ ศิล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ เริ่มต้นจากศีล คือข้อปฏิบัติทางกายวาจาที่ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ไม่โกหก หลอกลวง โกงค่าบริการ หรือการแสวงหาความสุขทางกามารมณ์ (Sex Tour) แล้วแสวงหาความรู้ ความเข้าใจทางด้านจิตใจ คือเพื่อให้เข้าใจตนเองมากขึ้น จากการเรียนรู้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม และฝึกฝนจิตใจ สมาธิ โดยจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้พบปะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนหนึ่ง พบว่า หลายคน มีความสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับสมาธิ วิปัสสนา ตามหลักของพระพุทธศาสนา และสุดท้ายคือ เป็นการพัฒนาให้เกิดปัญญาซึ่งจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามแก่เพื่อนมนุษย์ และต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เกื้อกูลกัน

ก. ลักษณะและแนวทางการปฏิบัติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๑. เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือ เป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มองเห็นจากภายนอก ทั้งทางธรรมชาติ และทางศิลปวัฒนธรรม แล้วมองสรรพสิ่งโดยเป็นองค์รวม ให้เกิดความเข้าใจในความหมาย และซาบซึ้งถึงภายในอันเป็นนามธรรม และสามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๒. เป็นการสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่าย ทั้งผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ หรือให้มีผลกระทบน้อยที่สุด

๓. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้เกิดความดีงามต่อตนเองและผู้อื่นในลักษณะที่เกื้อกูลกัน กล่าวคือ เป็นการเอื้อยื้อย ชื่นชม ชุมชน สังคม และวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าร่วมกัน

๔. เป็นการท่องเที่ยว ที่ยึดหลักของ ศิล สมาธิ ปัญญา กล่าวคือ มีข้อปฏิบัติทางกาย วาจา ร่วมกันในทางที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และยึดมั่นในหลักการของความถูกต้องและเป็นธรรม

^{๖๔} ญัฐพงษ์ สิบญะเรือง, สุวิมล แม้นจริง และภราดัย ไชยนิวัด, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา”, งานวิจัย, (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๒), หน้า ๑ – ๒

๕. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการพัฒนาต่อตนเอง ชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ซึ่งจากลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นการเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมพร้อม ๆ กัน โดยมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

๑. ยึดหลักการปฏิสัมพันธ์ คือ อามิสปฏิสัมพันธ์ และธรรมปฏิสัมพันธ์ กล่าวคือ อามิสปฏิสัมพันธ์ เป็นการต้อนรับ เชิญชวน ให้ท่องเที่ยวในด้านรูปธรรม คือการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อชื่นชม ความงดงามจากภายนอก และควรให้มีธรรมปฏิสัมพันธ์ คือการให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ชาบซึ่งถึงธรรมนามที่อยู่ภายในของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น มีความเข้าใจอันดีในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากความรู้ในทางธรรมะ คือความเป็นจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่งที่ทุกคนควรปฏิบัติต่อกัน

๒. ยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่นผู้ให้บริการ รู้จักเคารพ และให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ผู้เดินทาง ไม่หลอกลวงในทางเสียหาย และนักท่องเที่ยวก็ควรยกย่อง ชื่นชม ความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน หรือของสังคม นั้น ๆ รวมถึงไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยว หรือขโมยความหลากหลายทางชีวภาพ อันเป็นทรัพยากรของท้องถิ่นหรือประเทศนั้น ๆ

๓. ยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกัน คือ มีการฝึกอบรม เรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ ทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ

๓.๑ มัคคุเทศก์ ควรเป็นผู้แสดงแนวทาง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในความหมายแห่งการเดินทางอย่างแท้จริง คือ ให้ทั้งอามิสปฏิสัมพันธ์ และธรรมปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้การเดินทางครั้งนั้น ๆ มีสุขอยู่เปล่า ปราศจากคุณค่าทางด้านจิตใจและการปฏิบัติที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

๓.๒ เจ้าของสถานที่พัก โรงแรม ควรมีลักษณะ ของการให้ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ให้ความสะดวก ปลอดภัยแก่ผู้มาพักผ่อน ปิยวาจา เป็นผู้พูดจาไพเราะเสนาะหุ ต้อนรับด้วย อหยาศัยอันดี สมานัตตตา ประพฤติตนสม่ำเสมอไม่แยกความมั่งมีหรือยากจนหรือแบ่งแยกผิวพรรณวรรณะในการให้บริการ และอถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมร่วมกัน และทั้งนี้ นักท่องเที่ยวก็ได้รับความพึงพอใจและประทับใจในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ตามก็คือ ประเทศไทยได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ผู้คนในท้องถิ่นนั่นเอง

๓.๓ องค์การที่รับผิดชอบของรัฐ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักการที่กล่าวมาแล้วอย่างจริงจัง ด้วยความสำนึกในความกตัญญูรู้คุณของแผ่นดินหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมีอยู่ ด้วยความพยายามรักษามิให้เสื่อมโทรมไปมากกว่านี้ เพราะว่า ประเทศไทยคงจะหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่มาทดแทนไม่ได้ ด้วยการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้ชัดเจน

๓.๔ สำหรับนักท่องเที่ยว ควรเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาตนเอง และจิตใจ คือ มองสรรพสิ่งจากรูปธรรมและนามธรรมให้เป็นองค์รวมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมทั้งสามารถปฏิบัติให้ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์ และสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

๔. ยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการแก้ไขปัญหา หรือเพื่อการพัฒนาในวงการท่องเที่ยว คือ ให้มีความสุจริต จริงใจ ในการให้บริการ แนะนำ ตักเตือนให้นักท่องเที่ยวในทางที่ถูกต้อง และเสนอปรัชญาของการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวแนวพุทธ เป็นต้น^{๖๕}

จากแนวคิดและหลักการดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ประกอบสามารถจัดรูปแบบของการท่องเที่ยวแนวพุทธได้ เช่น การเที่ยวชมความงามของวัดพระแก้วหรือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวราราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยมีมุมมองจากรูปธรรม จิตรกรรมฝาผนัง พุทธศิลป์ อันเป็นรูปธรรมภายนอก แล้วจัดให้มีการสอน การฝึกปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนาในระดับเบื้องต้น อันเป็นการเรียนรู้ และฝึกฝนทางด้านจิตใจ ให้แก่นักท่องเที่ยวผู้ที่สนใจ โดยพระภิกษุหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว ในสถานที่เหมาะสมแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือการเที่ยวชม ศิลปวัฒนธรรมวัดวาอาราม ในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วฝึกปฏิบัติตามวัดที่มีการจัดสอนสมาธิ วิปัสสนา ซึ่งจะเป็นการต้อนรับทั้งอามิสปฏิสันถารและธรรมปฏิสันถาร อันจะเป็นการนำมาซึ่งความเจริญ ความสงบสุขและประโยชน์เกื้อกูลของทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะเป็นลักษณะและกิจกรรมของการท่องเที่ยวในแนวพุทธได้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ เป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาในสถานการณ์ที่การท่องเที่ยวได้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของผู้คน นักท่องเที่ยว ที่สนใจในการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อความสัมพันธ์ทางสังคม และการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อทุก ๆ ฝ่าย เปรียบประดุจหมูกมกร เทียวชื่นชมความงดงามของมวลบุปผา โดยมีทำลายความงดงามของมวล

^{๖๕} ธีรพงษ์ สืบบุญเรือง, สุวิมล แม้นจริง และภราดัย ไชยนิวัด, “ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา”, หน้า ๔-๙.

ดอกไม้ ฉะนั้น ดังนั้น หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาเพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินงาน และประชาสัมพันธ์ ให้เกิดขึ้นในกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในฐานะที่เป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา^{๖๖}

ข. แบบจำลองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากความสำเร็จและแนวคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาสู่การวางแผน การจัดการ และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการวางแผนกลยุทธ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับประเทศไทย จากการศึกษาของ Bywater ได้แยกประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ประเภท^{๖๗}

๑. นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษา วัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานาน

๒. นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจด้านวัฒนธรรม (Culturally Inspired) หมายถึง ผู้ที่ถูกดึงดูดด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักหรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ รูปภาพ โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวสั้นกว่าประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมาเยือนสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

๓. นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม (Culturally Attracted) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวสั้น อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย

ค. การตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนจะสามารถสำเร็จลงไปได้ จะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสนองความต้องการระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ให้บริการหรือผู้ประกอบการ ทั้งนี้การทำการตลาดการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งนั้นมีความแตกต่างด้านการบริการที่นักท่องเที่ยวได้รับ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ หรือไม่ สามารถจับต้องได้ ซึ่งโดยขั้นตอนการตลาดและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้

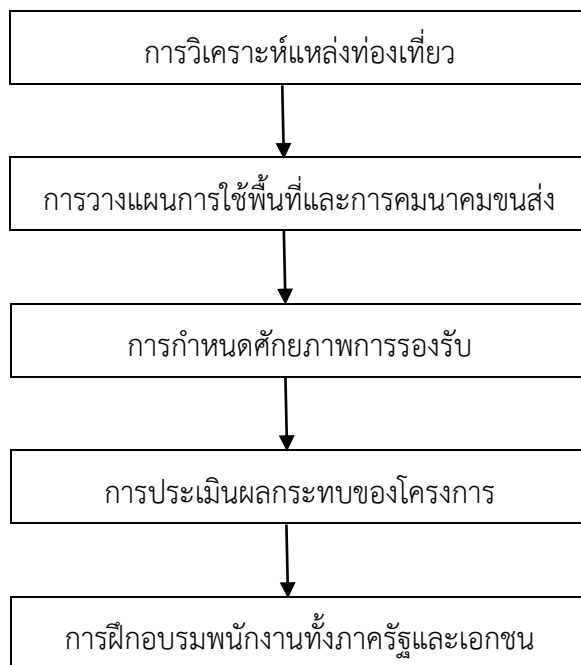
^{๖๖}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๖๗}การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ๒๕๕๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.tat.or.th> [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๑. ผลลัพธ์ที่จะสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ก่อนการพัฒนาการตลาดทางด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการหรือผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่น นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนมากเน้นที่ความรู้ ความประทับใจ ความสุนทรีย์ประสบการณ์ ฯลฯ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีความโดดเด่น และมีเอกลักษณ์เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และสนองความต้องการสูงสุด ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะผลักดันการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งจากการโฆษณาปากต่อปากและการกลับมาเยือนอีกครั้ง นอกจากนี้ การสร้างตราสินค้า แหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดที่สำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องด้วยแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแต่ละพื้นที่ของประเทศไทยมีความแตกต่างกัน มีอัตลักษณ์และมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจและชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม

๒. การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้ นักท่องเที่ยวรับรู้ และสนใจเยือนแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นการส่งเสริมการตลาดเช่น การให้ข้อมูลข่าวสาร การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ หรือการพูดแบบปากต่อปากเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวสนใจและต้องการเที่ยว การนำเสนอที่น่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้สนใจการท่องเที่ยววัฒนธรรมแบบยั่งยืน อาจเป็นการประชาสัมพันธ์ การจัดตั้งศูนย์บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการจัดนิทรรศการภาพถ่าย การใช้สื่อมัลติมีเดียปฏิสัมพันธ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบเนื่องต่อไป ซึ่งการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์จะนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนวิถีในการดำเนินชีวิตเป็นจุดขาย (Brand Idea) และสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

ง. การวางแผนโครงสร้างการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ภาพที่ ๒.๑ ขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว^{๖๘}

ขั้นตอนสำคัญของการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเริ่มจากการวิเคราะห์แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่าเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างไร ซึ่งรวมถึงภาพรวมด้านความสวยงาม ลักษณะเด่น อัตตลักษณ์ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความสำคัญทางศาสนา สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิต นอกจากนี้ประเด็นของความพร้อมทางด้านความสะดวกซึ่งรวมถึงทั้งความสะดวกในการเข้าถึง และสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญในการวางแผนการใช้พื้นที่และกำหนดศักยภาพรองรับแหล่งท่องเที่ยว ในการกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวนั้น ประเด็นสำคัญคือต้องสามารถจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้น เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา การกำจัดขยะ ระบบสื่อสารคมนาคม ลานจอดรถ ที่พักโรงแรม ร้านอาหาร และร้านขายของที่ระลึกให้พอเพียงกับจำนวนนักท่องเที่ยว รวมถึงต้องควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้เกินความสามารถที่จะรองรับได้ ซึ่งรวมถึงการประเมินผลกระทบจากการ

^{๖๘}ราณี อิศัยกุล, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว, หน้า ๕๕.

เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่จะตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่^{๖๙}

ประเด็นพื้นฐานที่สำคัญประเด็นหนึ่งที่จะนำไปสู่การวางนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสม คือ การประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การสร้างหลักเกณฑ์และตัวบ่งชี้ในการประเมินผลกระทบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละฝ่ายซึ่งจะต้องมีการประเมินผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยหลักเกณฑ์การประเมินผลกระทบนั้นแบ่งเป็นผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผลกระทบต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม และผลกระทบต่อการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การวางแผนนโยบายที่สมดุล และแนวทางการจัดการเพื่อควบคุมผลกระทบจากการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิที่สูงสุดต่อพื้นที่

นอกจากนี้ขั้นตอนการวางแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรจะต้องรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

จ. โครงสร้างองค์กรและการจัดการ

การจัดการโครงสร้างองค์กร และการจัดการที่เหมาะสมเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการที่จะกำหนดทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วจะสามารถสรุปโครงสร้างองค์กรและการจัดการสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจะมุ่งเน้นที่การประสานงานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต้องนำการท่องเที่ยวขยายเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพื่อที่จะร่วมกันหาจุดเด่น หรืออัตลักษณ์ที่จะเป็นจุดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่นเพื่อที่จะร่วมกันวิเคราะห์ หรือแก้ไขปัญหาและข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่ต่างกันเป็นอีกแนวทางที่มีความจำเป็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนอีกด้วย

^{๖๙}การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ๒๕๔๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.tat.or.th> [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].

ฉ. การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตามข้อเสนอของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีหลักการดำเนินการที่สำคัญ ๔ ด้านซึ่ง

๑. การเร่งพัฒนา บุคลากร พื้นฟูมรดก และสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทการมีส่วนร่วมของเอกชนเพื่อที่จะรักษาแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชีวิตให้อยู่ในสภาพเดิมอย่างยั่งยืน

๒. การเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวแหล่งมรดก การท่องเที่ยวศิลปะ การท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง การท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

๓. การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก การวางแผนด้านความปลอดภัย สุขอนามัย และสวัสดิการของนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย

๔. การส่งเสริมความเชื่อมโยง ความร่วมมือกับหน่วยงานในท้องถิ่น และประชาชนในชุมชน เพื่อที่จะสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ

ปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพรวมของปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ๒ ด้าน คือ ๑. ด้านรูปแบบการให้บริการ ๒. ด้านบุคลากร โดยมีรายละเอียดของปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

๑. ปัญหาด้านรูปแบบการให้บริการ

๑.๑ ความไม่เป็นระเบียบของผู้ประกอบการร้านค้า ที่เข้ามาขายสินค้าภายในวัดการมีมิชฉาชีพภายในบริเวณวัด การล้วงกระบี่ การวิ่งราว ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

^{๓๐}กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dla.go.th> [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๑.๒ สิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดยังไม่ดีพอ เช่น ห้องน้ำภายในวัดยังไม่สะอาด และมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว หรือบริเวณรอบวัดมีไฟฟ้าไม่เพียงพอทำให้ในปัจจุบันเกิดปัญหาอาชญากรรมบ่อยครั้ง

๑.๓ สถานปฏิบัติธรรมของภาคเอกชนบางแห่ง ขาดงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ เช่น การจัดเจ้าหน้าที่ดูแล การทำความสะอาดสถานที่ และการขยายพื้นที่ให้กว้างขวางเพื่อรองรับกับจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมที่มีเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

๒. ปัญหาด้านบุคลากร

๒.๑ บุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการ โดยเฉพาะบุคลากรที่มีความสามารถ เฉพาะด้านการฝึกอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐานในสถานปฏิบัติธรรม เนื่องจากมีผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากทำให้บางครั้งครูผู้สอนไม่เพียงพอในการดูแลอย่างใกล้ชิด

๒.๒ ความสามารถด้านสื่อสารภาษาต่างประเทศ ของผู้ให้บริการในสถานปฏิบัติธรรม ที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก แต่บุคลากรหรือพระนิสิตยังไม่สามารถสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรมชาวต่างชาติได้ โดยเฉพาะวัดที่สำคัญและได้รับความนิยม

สรุปได้ว่า การวางแผนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ควรจะรวมถึงการฝึกอบรมคนในพื้นที่ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ให้รับรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาบุคลากร การให้ความรู้ และการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ มีแนวคิด และวิธีปฏิบัติ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นับว่าเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

๒.๓.๔ การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สนองความต้องการของคนไทยปัจจุบันให้ยืนยาวไปจนถึงคนรุ่นลูกหลานที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการตอบสนองความต้องการกลุ่มใหญ่ (Mass tourism) กระทบกลุ่มเล็กทั้งในเมืองและชนบท การพัฒนาท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ยืนยาวไปจนถึงรุ่นลูกหลานที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งนี้ต้องไม่เป็นการไปเพิ่มภาระหรือสร้างเงื่อนไขที่ยากลำบากให้แก่คนในยุคต่อไปต้องขบคิดหาทางแก้ไข

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมกระบวนการที่จำเป็นเชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีววิทยาและระบบสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

ของชุมชน เพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันโดยมีการปกป้อง และสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ด้วย การท่องเที่ยวจะมีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทาง เศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและ ระบบนิเวศด้วย^{๗๑}

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการ อย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจ

อย่างไม่เสื่อมคลายและธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะที่เดียวกันชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยว เข้ามาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดอย่างยืนยาว

หลักสำคัญ ๓ ประการ ของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

๑. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Sustainability)

๑.๑ การเติบโตต้องอยู่ในอัตราที่บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากโตเร็วไป อาจทำให้สิ่งรองรับนักท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ไม่พร้อม ไม่เพียงพอ เช่น โครงสร้างพื้นฐานคุณภาพของ แรงงาน และการให้บริการอาจมีผลทำให้นักท่องเที่ยวหงุดหงิดไม่พอใจ ขาดความนิยม ไม่เดินทางมา ท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำในระยะยาว

๑.๒ การเติบโตของการท่องเที่ยวอาจทำให้คนหันมาประกอบอาชีพเกี่ยวกับการ ท่องเที่ยวหมด เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคการเกษตร การกสิกรรม การ อุตสาหกรรม

๑.๓ การเติบโตที่ต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน และผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศเป็น ผลทำให้เงินตราต่างประเทศรั่วไหลออกไปนอกประเทศ

๒. ความยั่งยืนทางด้านสังคม (Social Sustainability)

๒.๑ การหลั่งไหลของนักท่องเที่ยวต่างประเทศมากเกินไปและรวดเร็วเกินไปมี ผลกระทบรุนแรงต่อชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น

^{๗๑}วรณา วงษ์วานิช, ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๙), หน้า ๑๗๘.

๒.๒ การใช้จ่ายเงินอย่างง่ายดายของนักท่องเที่ยว ซึ่งมีกำลังซื้อสูงกว่าคนในท้องถิ่น การใช้ชีวิตที่หรูหรา หรืออย่างอิสระเสรี ซึ่งทะลักเข้าสู่ชุมชนหนึ่ง ๆ อาจกลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดใจให้คนหนุ่มสาวในท้องถิ่นหลงใหลมัวเมาต่อเงินทองหรือความสำเร็จที่หาได้ง่าย ๆ ทำให้เกิดปัญหาสังคมติดตามมากมาย

๓. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

๓.๑ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ขาดการควบคุม อาจกลายเป็นสิ่งที่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวต้นกำเนิดของกิจกรรมท่องเที่ยววนั้น ๆ เสียเอง เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวที่ล้นหลาม ความแออัด ความสกปรกรกรุงรัง และอื่น ๆ

๓.๒ การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคนิคก่อสร้างที่ไม่เหมาะสมทำให้เกิดการพังทลายอย่างถาวรของหน้าดิน หาดทราย ชายทะเลการสูญเสียสภาพภูมิทัศน์ ฯลฯ

๓.๓ การก่อสร้างอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในตำแหน่งที่ผิดพลาด อาจทำให้วงจรธรรมชาติเกิดความแปรปรวน

๓.๔ การเก็บเอาพันธุ์ไม้ไปจากพื้นที่ อาจทำลายระบบนิเวศวิทยาที่เปราะบางของพื้นที่บางแห่งไป

๓.๕ กิจกรรมของนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดปริมาณของเสียอย่างมหาศาล เช่น ของเสีย เศษอาหาร ขยะ ฯลฯ ทำให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างมากมาย

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีหลักการดังนี้

Using Resource Sustainable: การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดีทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

Reducing Over – Consumption and waste: การลดการบริโภคที่มากเกินไปและการลดของเสีย จะช่วยเสียดุลค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

Integrating Tourism into Planning: การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้ขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มีสาระที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอยู่หลายมาตรา ได้แก่

มาตรา ๗๙ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม อนุรักษ์ ป่าไม้ ปกป้อง และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาติ ตลอดจน คำนึงมรดกอันล้ำค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น และต้องปลูกฝังและส่งเสริมให้ประชาชน มีจิตสำนึกในเรื่อง ดังกล่าว

มาตรา ๘๔ หมวด ๕ นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ กำหนดไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการตาม แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม ดังนี้ (๑) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นระบบ โดยให้ประชาชนชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนดังกล่าว ด้วย (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการสงวน บำรุงรักษาและ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ อย่างสมดุล (๓) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดย ให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการ ดำเนินงาน.

มาตรา ๒๘๐ หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดไว้ว่า องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของ ท้องถิ่น

มาตรา ๒๘๑ เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อม มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ (๑) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่ (๒) การเข้าไปมีส่วนในการบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน (๓) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือ กิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชน ในพื้นที่^{๗๒}

๒.๓.๕ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙

๑. หลังจากแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ผ่านความเห็นชอบ จากคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรีแล้วสำนักงานปลัดกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยว

^{๗๒}สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, รัฐธรรมนูญไทย ๒๕๕๐, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.parliament.go.th/library.com> [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

แห่งชาติเพื่อผลักดันให้เกิดกระบวนการแปลงแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เกิดการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพอย่างยั่งยืน

๒. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีแล้วจะประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อเป็นกรอบทิศทางให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (มาตรา ๑๖ ใน พระราชบัญญัติ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑) ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ อย่างมีเอกภาพ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในฐานะเลขานุการคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติมีหน้าที่ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐและผลักดันให้มีการบูรณาการตั้งแต่ระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ นโยบายของรัฐบาลและถ่ายทอดไปยังหน่วยงานส่วนกลางส่วนภูมิภาคจังหวัดและท้องถิ่น โดยจะใช้กลไกการประสานงานระหว่างคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติและคณะกรรมการในระดับชาติ คณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการผลักดันงานในระดับนโยบาย และถ่ายทอดนโยบายไปยังคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ระดับจังหวัด และคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน รวมทั้งภาคประชาชนในการกำกับดูแล การเสนอแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติราชการจากหน่วยงานปฏิบัติให้สอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาทุกระดับกับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการตามแผนงาน/โครงการต่อไป^{๗๓}

นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อรัฐสภาไว้เมื่อ วันอังคาร ที่ ๒๓ เดือน สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔ คือ การท่องเที่ยวและการบริการ^{๗๔}

๑. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

๑.๑ ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนการท่องเที่ยวและเร่งรัดการปรับปรุงมาตรฐานในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกความปลอดภัย และสุขอนามัย โดยคำนึงถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของผู้พิการและผู้สูงอายุ

^{๗๓}กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.tica.or.th/images/plan_tourism๒๕๕๕-๒๕๕๙/๒๕๕๕-๒๕๕๙.pdf [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^{๗๔}นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร, คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5057 [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๑.๒ พัฒนาบูรณะและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่แล้วส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถ เชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่ เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของประเทศรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงทุนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

๑.๓ ยกระดับและรักษามาตรฐานบริการด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้การประกอบการและดำเนินธุรกิจเป็นไปตามมาตรฐาน สากลรวมทั้งพัฒนามาตรฐานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวตลอดจนปรับปรุงการบริการภาครัฐเพื่อให้สามารถดึงดูดและรองรับตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔ ส่งเสริม สนับสนุนตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพทั้งจากต่างประเทศและในประเทศ โดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุกในกลุ่มต่าง ๆ ทั้งระดับภายในประเทศและระหว่าง ประเทศเพื่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก ศูนย์กลางการประชุมและ แสวงสนค้าระหว่างประเทศและศูนย์กลางการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจลงตรา การยกเว้นค่าธรรมเนียมการตรวจลงตราให้นักท่องเที่ยวอยู่ในกรอบการค้าเสรีหรือมีความสัมพันธ์ด้านการค้าการลงทุนร่วมกับประเทศไทย และการยกเว้นการตรวจลงตราให้นักท่องเที่ยวจากประเทศกลุ่มเป้าหมาย

๑.๕ ส่งเสริมกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวพัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว สนับสนุนการถ่ายทำภาพยนตร์ต่างชาติในประเทศไทย และส่งเสริมการเสนอตัว ให้ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการจัดกิจกรรมนานาชาติ ขนาดใหญ่

๑.๖ ผลักดันความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพรวมทั้งพัฒนามาตรฐานบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้เพียงพอกับความ ต้องการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวก ดูแลความปลอดภัย และป้องกันการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งป้องกันแก้ไขปัญหาลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

๑.๗ พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนให้เข้ามามีส่วน ร่วมในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวของไทยให้เป็นที่รู้จักทั่วโลก

๒. การพัฒนาด้านการบริการ

๒.๑ เร่งรัดพัฒนาผู้ประกอบการด้านบริการให้มีความรู้ เสริมสร้างนวัตกรรมและทักษะทั้งด้านภาษา มาตรฐานการบริการ และการจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของความตกลงระหว่างประเทศด้านการค้าบริการ การเสริมสร้างบรรยากาศการลงทุน มาตรฐานธุรกิจและการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมรับการขยายตัวของธุรกิจ และส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการไทย

๒.๒ พัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพเพื่อขยายฐานการผลิตและการตลาดสู่ระดับภูมิภาคโดยเพิ่มให้เป็นแหล่งสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศและรายได้ท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยว ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจการประชุมและแสดงสินค้า การศึกษานานาชาติ การก่อสร้าง ธุรกิจภาพยนตร์ธุรกิจออกแบบแฟชั่น ธุรกิจอัญมณี การบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริการ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกีฬาและนันทนาการ รวมทั้งสินค้าบริการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

แผนพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและมีการแจ้งความต้องการแนวทางในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนเพราะถ้าหากทุกคนได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเองก็จะเกิดกระแสที่เป็นความภาคภูมิใจ รัก ห่วงแหน อนุรักษ์ และความรู้สึกรักก็จะถูกถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อ ๆ ไป ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนก็จะยังคงมีอยู่ไม่หมดสิ้นไป

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทยเพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน หรือการให้บริการด้านต่าง ๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไรก็ตามเนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง ประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรม เป็นจุดขายในการแข่งกับแหล่ง

ท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน ๕ แห่งด้วยกัน และรอการขึ้นทะเบียนจำนวน ๒ แห่ง^{๗๕}

นอกจากนี้ยังมีมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นประกอบด้วย การตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวการวางแผนโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงการวางแผนการใช้พื้นที่การวางแผนการขนส่ง การประเมินผลกระทบและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากนี้ยังรวมถึงการจัดการโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์พัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

สรุปได้ว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การนำทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ อันได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุ สิ่งของ และวิธีการจัดการ ผ่านกระบวนการทางการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

^{๗๕} คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.dpe.go.th/content/file/download> [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๒.๔ ข้อมูลพื้นที่การวิจัย

เนื่องจากขณะนี้วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวตามวัดต่าง ๆ โดยมีจำนวนมากเพิ่มขึ้นทุกปี รวมถึงวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง วัดทางสาย วัดเขาถ้ำม้าร้อง วัดถ้ำคีรีวงค์ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และมีประวัติความเป็นมายาวนานคู่กับชาวบางสะพานมายาวนาน

๑.วัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว: กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์หลวงปู่ท้าววัดเขาโบสถ์พระอารามหลวง

ประเภทสถานที่ท่องเที่ยว: สถานที่ศักดิ์สิทธิ์

สถานที่ตั้ง: อำเภอบางสะพาน

รายละเอียด: วัดเขาโบสถ์ (พระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ) สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เจ้าอาวาส คือ พระราชสิทธิญาณ เป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งในอำเภอบางสะพาน ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๑ ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นวัดเก่าแก่และเป็นที่ประดิษฐานของหลวงปู่อินทร์-หลวงปู่ท้าว ซึ่งเป็นอดีตเจ้าอาวาสที่มีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากท่านทั้งสองมีความศักดิ์สิทธิ์และช่วยคุ้มครองลูกหลานชาวอำเภอบางสะพาน นอกจากนี้ประชาชนในอำเภอและใกล้เคียงให้ความเคารพศรัทธาอย่างแพร่หลาย รวมทั้งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอบางสะพาน บริเวณวัดสร้างติดเขา โดยสร้างพระอุโบสถไว้บนยอดเขาซึ่งทำบันไดสำหรับเดินทางขึ้นไปเคารพสักการะพระบรมสารีริกธาตุ และชมวิวทิวทัศน์โดยรอบของอำเภอบางสะพาน

การเดินทาง: วัดเขาโบสถ์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ห่างจากกรุงเทพประมาณ ๓๗๕ กม. ใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพประมาณ ๔ ชั่วโมง ๓๑ นาที - วัดเขาโบสถ์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ประมาณ ๘๘.๙ กม. ใช้เวลาเดินทางตัวจังหวัดประมาณ ๑ ชั่วโมง ๘ นาที อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๔๐๐ เมตร

๒. วัดทางสาย

ประวัติวัดทางสาย

พระมหาธาตุเจดีย์ภักดีประกาศ วัดทางสาย หรือวัดเขาธงชัย เป็นมหาธาตุเจดีย์ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชทานชื่อให้ เป็นสถาปัตยกรรมไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สร้างขึ้นจากแรงศรัทธาของประชาชน ที่มีต่อพระมหากษัตริย์ โดยไม่ใช้เงินของทางราชการ เพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศล ในวโรกาสที่พระองค์ ครองราชย์ครบ ๕๐ ปี โดยสัดส่วนของพระเจดีย์ เป็นทรงระฆังตั้งอยู่บนฐานไพที ฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีความหมายของการครองราชย์ ๕๐ ปี คืออาคารสูง ๕ ชั้น หมายถึง ชั้นที่ ๕ และเจดีย์หมู่ ๙ องค์ หมายถึงวัดประจำรัชกาลที่ ๙ มีทั้งหมด ๕ ชั้นดังนี้

ชั้นที่ ๑ ชั้นใต้พื้นดินเป็นที่เก็บน้ำฝนขนาดใหญ่พื้นที่ในส่วนนี้ เป็นถังเก็บน้ำ และมีห้องเก็บของ โดยแยกออกเป็น ๒ ปีก ทางด้านมุขทิศตะวันออกและมุขทิศตะวันตก

ชั้นที่ ๒ เป็นโถงอเนกประสงค์และสำนักงานมูลนิธิ เพื่อพระมหาธาตุเจดีย์ภักดีประกาศ พื้นที่ในชั้นนี้ประกอบด้วย ๒ ส่วนใหญ่คือ พื้นที่ภายในอาคาร และพื้นที่ลานประทักษิณด้านนอก ซึ่งบนลานประทักษิณนั้น มีบันได เชื่อมสู่ชั้นที่ ๒ และเป็นที่ตั้งของ หอกลอง หอระฆัง และศาลารายอีก ๔ หลัง และที่บริเวณมุมของฐานชั้นนี้เป็น ที่ตั้งของใบเสมา รวมทั้งหมด ๘ ใบ ส่วนพื้นที่ภายในอาคารนั้นเป็นโถงโล่งขนาดใหญ่สามารถใช้งานได้อเนกประสงค์ ส่วนหนึ่งของพื้นที่นั้นถูกกัน ไว้สำหรับเป็นห้องเครื่องปัมน้ำ และห้องเก็บของ

ชั้นที่ ๓ เป็นวิหาร บริเวณใจกลางเป็นแท่นประดิษฐาน พระพุทธรูปปางอิริยาบถสี่ จำนวน ๔ องค์ ทางเข้าภายในวิหารเป็นซุ้มทำด้วยไม้สักทองแกะสลัก แท่นและซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูป ๔ องค์ทำด้วยหินอ่อน ผนังโดยรอบ เขียนจิตรกรรมภาพ ๕ ธนวรรพหาราช ๑ ภาพ พระราชพิธีสิบสองเดือน ๑๒ ภาพและประเพณีท้องถิ่นภาคต่างๆ ของประเทศไทยอีก ๕๐ ภาพ

ชั้นที่ ๔ เป็นอุโบสถซึ่งประดิษฐานพระประธาน มีชื่อว่า พระพุทธลีลาภาณุจวนบพิตร พระประธานในอุโบสถจัดสร้างโดยยึด ถูรููปแบบพุทธลักษณะ ปางลีลาโดยจำลองแบบมาจาก พระพุทธรูปปางลีลาสมัยกรุงสุโขทัยซึ่งมีอายุกว่า ๘๐๐ ปี ที่มีความงดงาม อ่อนล้อยิ่งพร้อม ด้วยคุณค่า แห่งพุทธศิลป์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่า เป็นพระพุทธรูปปางลีลาที่งามที่สุดในโลก ด้านหลังพระประธานเขียนจิตรกรรม ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สู่อยู่ภายในกรอบ ๑๒ นักษัตร ด้านหน้าพระประธานตอนบน เขียนพระพุทธเจ้าเสด็จประทับบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ขณะโปรดพระพุทธมารดา มีต้นปาริชาติ และพระจุฬามณี ส่วนตอนล่าง ตามช่องหน้าต่าง เขียนพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนกบนกระจกสีโปร่งแสงสแตนเลส ส่วนบนเป็นพระปรมาภิไธย

ย่อ ภาปร และ ตราพระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์รัชกาลที่ ๙ จำนวน ๒๐ ภาพ บานประตูเขียนสีปิดทองเป็นรูปทวารบาล เทวดายืน แพนมียักษ์แบก

ชั้นที่ ๕ บุษบกประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ภายในบุษบกไม้สัก แกะสลักปิดทองตั้งอยู่บนฐานทรงสูง ทำด้วยหินอ่อนมีมุขยื่นทั้งสี่ด้าน ใจกลางประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำ ปางประจำพระชนมवार ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

ที่วัดยังมีพระพุทธรูปคิสิริชัย เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ปางสมาธิแบบคันธาระ ศิลปะอินเดีย ลักษณะประทับขัดสมาธิดอกบัว หันพระพักตร์ออกทะเล สามารถมองเห็นไกลๆ ได้จากหาดบ้านกรูด ชาวบ้านมักเรียกกันว่า “หลวงพ่อใหญ่” สร้างขึ้นโดยชาวบางสะพาน เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายแด่ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ พระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ โดยที่มียะเยะทางศาสนาแฝงไว้ ฐานผ้าทิพย์มีพระนามาภิไธยย่อ ส.ก.

การเดินทางมาวัดทางสาย บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ โดยรถยนต์ ใช้ทางหลวงหมายเลข ๓๔๕๙ แยกซ้ายจากถนนเพชรเกษม แยกซ้ายแล้วเลี้ยวขวาก็ไปเขาธงชัย จะมีแยกซ้ายมือไปวัดทางสายที่เชิงเขา และเลี้ยวซ้ายขึ้นเขา ขึ้นมาทางอ่าวบ้านกรูด มีถนนขึ้นสู่ยอดเขา ห่างจากสถานีรถไฟบ้านกรูด ๔ กิโลเมตร ห่างจากถนนเพชรเกษม ๑๒ กิโลเมตร

๓. วัดเขาก้ามาร้อง

ตั้งอยู่ในตำบลพงศ์ประศาสน์ อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์ภายในถ้ำมีหลายคูหา มีหินงอกหินย้อยและมีผู้ดูแลติดตั้งไฟฟ้าเพื่อให้ส่องสว่างแก่นักท่องเที่ยว โดยภายในถ้ำจะมีพระพุทธรูปปางสมาธิเรียงรายตลอดแนว อยู่ซิดผนังถ้ำด้านทางด้านหนึ่ง มีหินย้อยรูปร่างลักษณะคล้ายหัวม้า อยู่ในถ้ำ หากเดินเข้าไปในถ้ำแล้วให้เดินตรงไปแล้วเลี้ยวไปทางขวามือ ประมาณ ๒๐-๓๐ เมตรให้เลี้ยวซ้ายจะเห็นลักษณะหินย้อยที่มีรูปร่างคล้ายหัวม้าและมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นบ่อน้ำที่นำไปใช้ในงานพระราชพิธีสำคัญ ๆ ต่าง ๆ เมื่อมีพิธีสำคัญ ๆ เมื่อไหร่ ทางวัดจะจัดพิธีตักน้ำทิพย์เพื่อนำไปถวายแด่ในหลวง เช่นงานพิธีครบรอบ ๖๐ พรรษา และ ๗๒ พรรษา และ ที่น่าแปลกใจคือ น้ำที่บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้จะไม่มีวันแห้งเลย

วัดเขาก้ามาร้องแห่งนี้มีประวัติเป็นที่พักสงฆ์มาแต่โบราณกาล ตั้งแต่สมัยที่พระพุทธศาสนาเริ่มเข้าสู่แหลมทอง พระสงฆ์ชาวศรีลังกาและอินเดีย ได้เดินทางเข้ามาเผยแผ่พุทธศาสนา ในประเทศไทยและประเทศพม่า พระสงฆ์ที่เผยแผ่พุทธศาสนา จึงใช้เป็นที่พักพิงในขณะเดินทางต่อมา ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ได้ออกปราบพวกโจรตามหัวเมืองต่างๆ ในระหว่างปี พ.ศ.๒๓๘๕-๒๓๘๗ เจ้าพระยาบดินทรเดชา ได้นำทัพมาพักที่หนอง

หัดไทย ปรากฏว่าม้าของท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชาได้หายไป จึงได้สั่งให้ทหารออกตามหาแต่ก็ไม่พบ ได้ยินแต่เสียงม้าร้องภายในภูเขาลูกนี้ แม้นจะส่งทหารเข้าไปค้นหาอย่างไรก็ไม่พบ แต่ได้ยินเสียงม้าร้องเท่านั้น ภูเขาลูกนี้จึงได้ถูกขนานนามว่า เขาถ้ำม้าร้อง ปัจจุบันเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาสัมผัสความสวยงามของหินงอกหินย้อยและบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

เขาถ้ำม้าร้องมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากภายในมีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นน้ำทิพย์ที่มีน้ำใสสะอาด มีน้ำตลอดทั้งปีไม่ว่าจะแห้งแล้งเพียงไร ซึ่งเป็นน้ำที่สำคัญ คือ น้ำทิพย์ภายในบ่อแห่งนี้ได้นำไปประกอบพระราชพิธีสำคัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นครบรอบ ๖๐ พรรษา ๗๒ พรรษา ครบรอบทรงครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยนำไปเข้าพระราชพิธีพระพุทธรณ์ ซึ่งในแต่ละครั้งวัดเขาถ้ำม้าร้อง จะจัดพิธีตักน้ำทิพย์เพื่อนำไปถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

อย่างไรก็ดี วัดเขาถ้ำม้าร้อง ได้เปิดให้พุทธศาสนิกชน เดินทางเข้าไปท่องเที่ยวได้ พร้อมกับอนุญาตให้นำน้ำศักดิ์สิทธิ์ภายในบ่อน้ำทิพย์กลับไปได้คนละ ๑ ขวด เพื่อไปบูชา หรือประกอบพิธีทางศาสนาออกจากตัวถ้ำแล้ว บริเวณภายในวัดยังมีบ่อปลาที่มีอายุกว่า ๑๐ ปี และมีปลาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเราสามารถซื้ออาหารปลามาทำบุญให้ปลาก็ได้

การเดินทาง ห่างจากที่ว่าการอำเภอบางสะพานไปทางทิศใต้ประมาณ ๒ กิโลเมตร จะเจอป้ายบอกทางให้เลี้ยวขวา เลี้ยวเข้าไปไม่เกิน ๑ กิโลเมตร ก็จะข้ามทางรถไฟ พอข้ามทางรถไฟก็ถึงวัด

ค่าเข้าชม : ตามกำลังศรัทธา เพื่อเป็นค่าไฟฟ้าส่องสว่างภายในถ้ำ

๔. วัดถ้ำคีรีวงค์

ที่มาของพระปรมาภิไธยย่อ (จ.ป.ร.) รัชกาลที่ ๕ และ หลวงปู่ม่วงตั้งอยู่ที่ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

วัดแห่งประวัติศาสตร์ มีการค้นพบลายพระหัตถ์ของรัชกาลที่ ๕ และโปรดลงพระปรมาภิไธยย่อ (จ.ป.ร.) ลงบนพื้นหินผนังถ้ำคีรีวงค์ เป็นแหล่งสะสมเกียรติคุณ บุญบารมีของหลวงปู่ม่วง ด้วยอภินิหารบุญบารมีของหลวงปู่ม่วง ครั้งหนึ่งในช่วงที่หลวงปู่ม่วงมีชีวิตอยู่ รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จมาพบหลวงปู่ม่วงที่วัดคีรีวงค์ โดยจารึกพระปรมาภิไธยย่อไว้

วัดถ้ำคีรีวงค์ มีผู้เลื่อมใสศรัทธาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีหลวงปู่ม่วงซึ่งเป็นผู้ทรงศีลวัตรปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ ถือเป็นพระเถระที่ทรงธรรมอภิญญารูปหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ ๕ มีบุญญาบารมีที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชน ตั้งแต่ชายฝั่งอ่าวไทย จ.เพชรบุรี ถึงชุมพร เลยทีเดียว ซึ่งมีความเชื่อว่ากฤษดาภินิหาร และบุญญาบารมีของหลวงปู่ม่วงมีจริงและมีได้มีเฉพาะในตอนมีชีวิตอยู่ แม้ละสังขารไปแล้วก็ยังแสดงปาฏิหาริย์ ช่วยเหลือให้ผู้ศรัทธารอดพ้นจากภัยพิบัติอยู่เนืองๆ หลวง

ปทุมวงเป็นใครยังเป็นเรื่องที่สืบสาวไม่ได้ แต่รายงานสำนักโบราณคดีราชบุรี ความตอนหนึ่งระบุว่า "แต่เชิงเขา ขึ้นไปถึงปากถ้ำมีบันไดก่อด้วยหินขึ้นได้สะดวก พระพุทธรูปหล่อและบันไดขึ้นถ้ำนั้น พระมวงมาจากจังหวัดชุมพร ได้จัดการบอกบุญเรียไรสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๗" จึงพออนุมานได้ว่า หลวงปทุมวงมาจาก จ.ชุมพร และมาจำพรรษาที่วัดคงคาราม (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) เมื่อปี ๒๔๑๒ ตามตำนานพื้นบ้านบอกเล่ากันสืบต่อมามีพระ ๓ รูป เป็นพี่น้องกันได้เดินทางมาจาก จ.ชุมพร คือ หลวงปู่อินทร์ หลวงปทุมวง และหลวงปู่ในกุฎิ (นาค) แล้วแยกย้ายกันจำพรรษาตามวัดต่างๆ หลวงปู่อินทร์ จำพรรษาที่วัดเขาโบสถ์ อ.บางสะพาน หลวงปทุมวง จำพรรษาที่วัดคงคาราม หลวงปู่ในกุฎิ จำพรรษาที่วัดกุยบุรี ตามตำนานบอกว่า หลวงปู่ในกุฎิเป็นพี่อาวุโสสูงสุด พระทั้ง ๓ รูป ล้วนแต่ทรงธรรมอภิญญาเป็นที่ศรัทธาของปวงชนในแถบจังหวัดเพชรบุรี ถึง จังหวัดชุมพร

สรุปได้ว่า วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะมีพุทธศิลป์เป็นแหล่งจูงใจพุทธศิลป์เป็น ทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม ฉะนั้นเมื่อจะพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จึงเห็นคุณค่าของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ไปพร้อมกันเป็นเรื่องสำคัญ วัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง วัดทางสาย วัดเขาถ้ำม้าร้อง วัดถ้ำคีรีวงศ์ ซึ่งมีความพร้อมทั้งเรื่องการบริหารต่าง ๆ อันได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ ผ่านกระบวนการทางการบริหาร คือ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม และมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของอำเภอบางสะพาน จึงเหมาะที่จะทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้ ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา

พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฑฺฒโน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อบทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในเขตอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี เพศ อายุ วุฒิ การศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพ อาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓ แนวทางการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางของ

ชุมชนและปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน คือ (๑) ด้านศาสนพิธี/กิจกรรม ได้แก่ ควรปรับปรุงรูปแบบการประกอบศาสนพิธี และ ส่งเสริมประชาชน ให้เข้าร่วมในกิจกรรมทางพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา (๒) ด้านศาสนบุคคล/บุคลากร ได้แก่ ควรคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบวช และ ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรอบรมสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน (๓) ด้านศาสนวัตถุ/สถานที่ ได้แก่ ควรบูรณะและปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานภายในวัดให้มีความเรียบร้อยสวยงาม สงบร่มรื่น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมหรือนั่งสมาธิ ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปปฏิบัติในการบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน คือ (๑) ควรมีการปรับปรุงรูปแบบของการประกอบศาสนพิธีให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น (๒) ควรคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาบวชเรียนให้รอบคอบกว่านี้ และส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรอบรมสั่งสอนธรรมแก่ประชาชนอย่างเป็นประจำ (๓) ควรมีการบูรณะและปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานภายในวัดให้มีความเรียบร้อยสวยงาม (๔) ควรส่งเสริมและชักชวนให้ชาวชุมชน ได้เข้าร่วมในกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆทางศาสนา และ พัฒนาวัดให้ดูสะอาด (๕) ควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมของวัดให้มีความสงบร่มรื่น เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมหรือนั่งสมาธิ และนำตัวอย่างไปใช้กับชุมชน^{๒๖}

พระมหากมล สุจิตโต ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีรชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีรชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๙๔) (๒) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีรชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยรวม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มี เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา และอาชีพที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีรชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๓) ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีรชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า แผนผังของวัด บางวัด ยังไม่ค่อยเรียบร้อย อาคารสถานที่ บางหลัง อาจคับแคบไปไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม วัดไม่ค่อยสะอาด อาคารบางหลังไม่สะอาด สถานที่จอดรถบางครั้งไม่เพียงพอ ไม่

^{๒๖} พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฑฺฒโน), “บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

ทราบเรื่องการจัดกิจกรรมภายในวัด เพราะขาดการประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป บางวัดขาดงบประมาณในการสนับสนุน และเรื่องยาเสพติดที่เข้ามาในวัด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีระะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า อาจเป็นเพราะการสร้างวัดมีการสร้างมาแต่เดิม ในอนาคตควรมีการจัดวางแผนผังใหม่ ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดบริเวณวัดให้เป็นที่น่าเจริญตา ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่จัดภายในวัดบ่อย ๆ หรือติดป้ายประกาศให้มาก ส่งเสริมสนับสนุนให้พระภิกษุและสามเณรมีความรู้ความสามารถ อบรมสั่งสอนพระภิกษุและสามเณรให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ควรจัดกิจกรรมอบรมและให้กำลังใจกับผู้ที่ปัญหาและให้ความรู้สั่งสอนกับผู้ที่เกี่ยวข้องต่อเรื่องยาเสพติดและอบายมุขต่าง ๆ (๔) แนวทางการส่งเสริมบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีระะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม โดยรวม พบว่า บทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีระะทอง ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านบริเวณและอาคารสถานที่ ด้านกิจกรรมภายในวัด ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามและประเมินผล ดังกล่าวนั้น ล้วนต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ในด้านนั้น ๆ อย่างเพียงพอจึงจะสำเร็จลุล่วงดังหมายได้^{๗๗}

พระมหานัท ปทุมปุตโต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุ อาชีพ และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมแตกต่างกัน การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า ขาดความชัดเจนของป้ายบอกอาคารสถานที่ เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่างๆภายในวัดพระสงฆ์ สามเณรบางรูป ไม่ค่อยสนใจและเอาใจใส่ในการรักษาความสะอาดภายในวัด ขาดการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เชิงวิชาการขาดการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขาดการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สิ่งที่มีอยู่ในวัด อย่างต่อเนื่อง และให้เป็นที่น่าสนใจ

^{๗๗}พระมหากมล สุจิตโต, “บทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศีระะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑-๒.

ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรพัฒนาพิพิธภัณฑ์สิ่งที่มีอยู่ในวัด อย่างต่อเนื่อง และให้เป็นที่น่าสนใจ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ควรมีการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ควรมีจัดหาอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ใช้ให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาการที่มากขึ้น ควรมีการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เชิงวิชาการ ควรมีการจัดเวรของพระสงฆ์ และสามเณร ในการทำความสะอาดบริเวณวัด ควรมีการจัดทำปฏิทินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบกันโดยทั่วถึง ควรเพิ่มป้ายบอกอาคารสถานที่ เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่างๆ ภายในวัด^{๗๘}

พระปลัดชัยภัทร ขนติโร ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารวัดให้มีประสิทธิภาพในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๖” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบพัฒนาวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๖ ให้มีประสิทธิภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า การดำเนินงานตามหลักการบริหารจากการวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมนำไปสู่ (๑) การพัฒนาองค์กรปฏิบัติตามโครงสร้างการปกครองการบริหารตามพระราชบัญญัติของมหาเถรสมาคมโดยไม่ขัดแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัยและเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ (๒) พัฒนางานส่วนของการทำงานของบุคลากรในองค์กร จำเป็นต้องให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารและดูแลคณะสงฆ์เพื่อให้ปฏิบัติอย่างถูกต้อง โดยการสร้างแรงจูงใจต่อการทำงาน และ (๓) พัฒนาคณะสงฆ์ให้เป็นเป้าหมายสำคัญในการปกครองคณะสงฆ์ ต้องพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน โดยเฉพาะผู้นำหรือเจ้าอาวาสในการปกครองคณะสงฆ์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับระเบียบ ตามหลักของการปกครองภายใต้ภาวะผู้นำที่ดี ทำให้การปกครองบรรลุเป้าหมายเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๙}

^{๗๘}พระมหานภส ปทุมปุตโต, “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก-ข.

^{๗๙}พระปลัดชัยภัทร ขนติโร, “การพัฒนาการบริหารวัดให้มีประสิทธิภาพในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๖”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑.

พระคุณี รตนโน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาวัดผาสุกราม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า วัดเป็นสถาบันหลักของพระพุทธศาสนา เหมาะเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ เป็นที่เผยแผ่ธรรม เป็นที่ปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัท ทั้งฝ่ายบรรพชิต และคฤหัสถ์ ได้พบปะสนทนาธรรมกัน เป็นสถานที่ ฟังธรรม และ เป็นที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์โดยเฉพาะ วัดได้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ พระอารามหลวง คือ วัดที่พระมหากษัตริย์ หรือ พระราชวงศ์ ได้ทรงสร้าง หรือ สถาปนาให้เป็นวัดหลวง วัดราษฎร์ คือ วัดที่ประชาชนได้สร้างขึ้นด้วยความศรัทธาต่อพระศาสนา การพัฒนาวัดตามมาตรฐานของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ถือเป็นการกิจ ๕ ด้านของคณะสงฆ์ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ หลักธรรมเพื่อการพัฒนา ตามหลักการของพระพุทธศาสนาการพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ๔ ทาง คือ การพัฒนาศีลธรรม การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ การพัฒนาทางด้านปัญญา การพัฒนาวัดผาสุกรามล้วนอาศัยหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักในการ พัฒนาทั้งสิ้น^{๘๐}

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์มาก เพราะมนุษย์เป็นผู้ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม จึงควรมีระบบ ระเบียบในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ในสังคมทั่ว ๆ กัน หากชุมชนมีการพัฒนาที่เต็มศักยภาพเต็มกำลังเมื่อใด ความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะดีขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ ส่งผลให้ชาติบ้านเมืองพัฒนาอย่างยั่งยืนและถาวร

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

พระมหาธรร สิริมงคล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า (๑) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗ อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีจำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐ มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ๑๔๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๐ มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษาจำนวน ๒๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๓ (๒) นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก (=๔.๓๒) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ด้านสถานที่ ด้านการสร้างแรงจูงใจและ ด้านการให้บริการ อยู่ในระดับมากทุกด้าน (๓)

^{๘๐}พระคุณี รตนโน, “ศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาวัดผาสุกรามอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก-ข.

นักท่องเที่ยวที่มีอายุและอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ (๔) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยววัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ^{๘๑}

พระปลัดบุญเลิศ กตปุณโย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ท่องเที่ยวท่องเที่ยวธรรม: แนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดจังหวัดนครราชสีมา ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวของวัดใหญ่ บางปลาเกศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๓๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๘ เพศชายจำนวน ๑๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๒ ส่วนใหญ่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี ร้อยละ ๒๔.๓ อายุ ๓๑-๔๐ ปี ร้อยละ ๒๕.๗ มีระดับการศึกษาอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ ๓๖.๔ และมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท/โรงงาน ร้อยละ ๓๑.๙ นักท่องเที่ยวมีความเห็นเกี่ยวกับการจัดการ ด้านพุทธศิลป์ เห็นว่า เป็นแหล่งเรียนรู้ ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งพักผ่อนและให้ความเพลิดเพลินใจได้ดี มีความสวยงามของพุทธ ศิลป์ภายในวัด ในด้านการให้บริการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก ($r = ๔.๑๐$) มีภาชนะรองรับ ขยะตามจุดต่าง ๆ ไว้บริการอย่างทั่วถึง ด้านความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก ($r = ๔.๐๔$) เห็นว่า ห้องน้ำสะอาดเหมาะสมกับเป็นวัดท่องเที่ยว มีที่จอดรถเพียงพอ ด้าน แหล่งเรียนรู้ที่มีสาระประโยชน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก ($i = ๓.๕๖$) นักท่องเที่ยวมีความเห็น เกี่ยวกับการจัดการ เห็นว่า แหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมที่มีในวัดเป็น แหล่งเรียนรู้ได้เหมาะสม นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาจิตใจและปัญญา คือ ได้รับ ความรู้และหลักการในทำบุญทำทาน ได้รับแนวทางในการดำเนินชีวิต คือ ไม่ประมาทในชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความมีสติ และผลที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยว คือ รู้สึกมีความสุข^{๘๒}

^{๘๑}พระมหาธัชชธร สิริมงคลโล, “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขวง (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก.

^{๘๒}พระปลัดบุญเลิศ กตปุณโย, “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดใหญ่ บางปลาเกศ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ก-ข.

พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกุโก ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับ ได้ ดังนี้ (๑) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด (๒) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน (๓) ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด และ (๔) ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม ประชาชนที่มีเพศและจำนวนครั้งในการมาท่องเที่ยววัด ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ วุฒิการศึกษา อาชีพและรายได้ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และปัญหาส่วนใหญ่ในการพัฒนาวัด คือ ปัญหาเกี่ยวกับความสะอาด ขยะมูลฝอย มูลสุนัข มูลนก ห้องน้ำห้องสุขาไม่สะอาด มีต้นไม้น้อยไม่ค่อยร่มรื่น เจ้าหน้าที่ของทางวัดที่ทำความสะอาดหรือทำงานในจุดต่าง ๆ มีน้อย ทั้งยังแต่งกายไม่ค่อยสุภาพ และปัญหาในเรื่องของกิจกรรมในวัดซึ่งมีการประชาสัมพันธ์น้อยจัดไม่ตรงกับวันหยุดจึงทำให้ไม่ทราบเรื่อง และไม่สะดวกในการมาร่วมกิจกรรม ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ประจำในจุดต่าง ๆ ให้มากขึ้น และแต่งกายให้เรียบร้อยในเรื่องการพัฒนาศาสนสถาน หากมีการสร้างใหม่ ควรมีการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักมีการวางผังใหม่ให้ดี มีการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความร่มรื่น และเป็นการทำให้ภูมิทัศน์ของวัดสวยงามน่ารื่นรมย์^{๘๓}

ภูวเดช สีนทับศาล ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย” ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ (๑) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว หรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว (๒) สิ่งอำนวยความสะดวก ที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างสะดวกสบาย (๓) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดำเนินการตาม

^{๘๓} พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกุโก, “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

แผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔ วิสัยทัศน์เมืองมรดกโลกล้ำ เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมเมืองแห่งอารยธรรมและความสุขอย่างยั่งยืน (๑) การจัดทำผังการใช้สอยพื้นที่เขตอุทยานประวัติศาสตร์ การจัดทำแผนพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำแผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถานในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ (๒) การจัดทำฐานข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุทยานประวัติศาสตร์ในระบบสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมหรือเทศกาลสำคัญ (๓) การบริหารจัดการบุคลากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลอำนวยความสะดวกในอุทยานประวัติศาสตร์ ในด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาจริยธรรมในการให้บริการนักท่องเที่ยว ที่สำคัญการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยทุกภาคส่วนโดยเฉพาะชุมชนบริเวณใกล้เคียงต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา โดยให้ถือว่าทุกคนมีหน้าที่ดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ^{๔๔}

ศิริภัทรา รักษาพล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรมตามหลักพุทธสันติวิธี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) การท่องเที่ยวชุมชนจะประสบความสำเร็จและมียั่งยืนได้นั้น สำคัญอย่างยิ่ง คือ การได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนในการร่วมด้วยช่วยกันรักษาทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่และเป็นที่รู้จักสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ทั้งนี้หลักสารานุกรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นเครื่องมือผูกความรักสามัคคีในชุมชนและสามารถช่วยให้ชุมชนก้าวข้ามผ่านความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา (๒) บริบทของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในด้านการท่องเที่ยววัดถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นกระตุ้นจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมทำให้ชุมชนทั้ง ๖ แห่งเรียกว่า ย่านกะดีจีน ซึ่งประกอบด้วย ๓ ศาสนา ๔ ความเชื่อ เกิดความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรม เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงความผูกพันของพี่น้องต่างศาสนาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และได้นำมรดกทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยมีวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารเป็น ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมและสร้างการมีส่วนร่วมทุกชุมชนรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่าง ก็ให้การสนับสนุน ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จ สะท้อนได้จากนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยววัดและอยากแนะนำต่อให้กับผู้อื่น (๓) บทบาทของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมการ

^{๔๔} ภูเดช สันทับศาล, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก-ข.

พัฒนาทรัพยากรชุมชน พัฒนาการเรียนรู้ และการส่งเสริมความสามัคคีของชุมชน นอกจากนี้ ผู้นำวัดนับว่าเป็นต้นแบบของผู้เป็นเอกทางวิชาการและจรรยาเป็นกำลังสำคัญในการบริหารวัดให้เป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุของค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษานี้^{๘๕}

สรุปได้ว่า จากงานวิจัยที่กล่าวไว้ข้างต้นพบว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและปัญหา พบว่า ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรม ๔ ด้าน คือ ศิลปกรรม กิจกรรมทางศาสนา สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีปัจจัยในการพัฒนาศักยภาพ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ปัจจัยจูงใจปัจจัยประกอบปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยด้านโครงสร้าง ซึ่งการท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ ล้วนมีปัญหที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสถานที่นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมก็ยังเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ซึ่งในแหล่งท่องเที่ยวบางที่ก็มีความพร้อมและมีขีดความสามารถในการที่จะจัดให้แหล่งท่องเที่ยวได้ แต่ยังขาดซึ่งการให้ความรู้และการสื่อความหมายที่ดี หากมีการจัดกิจกรรมที่ดีทำให้พระสงฆ์มีบทบาทสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว สร้างประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ในเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังสร้างประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา โดยเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

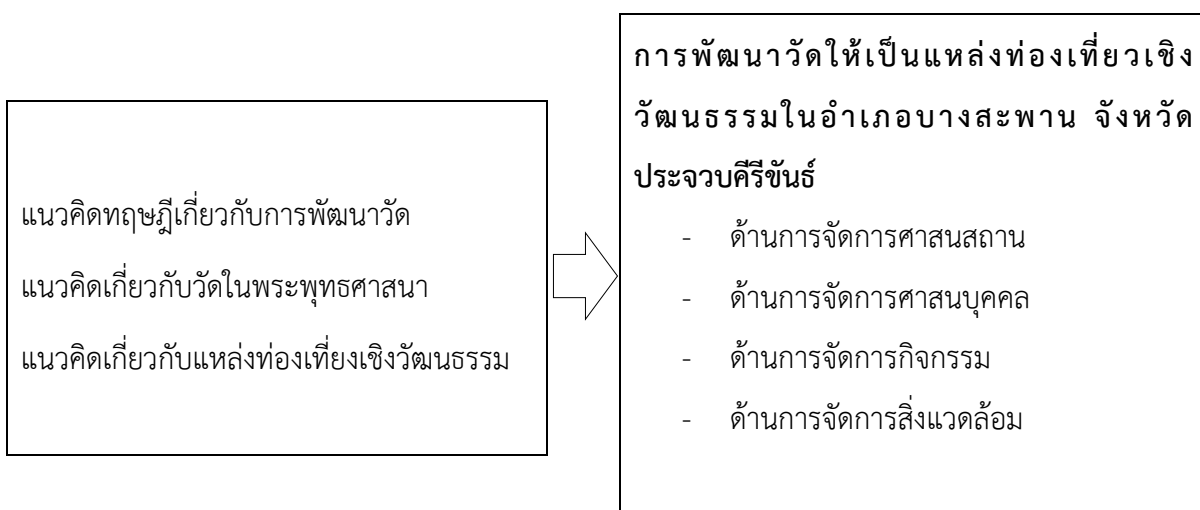
^{๘๕}ศิริภัทรา รักษาพล, “บทบาทของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรมตามหลักพุทธสันติวิธี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ก-ข.

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) โดยผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิด/ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาพที่ ๒.๒

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

๓.๒ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้กำหนดเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key informants) จากผู้ที่มีคุณลักษณะสอดคล้องกับสาระสำคัญของการวิจัย จำนวน ๑๗ รูป/คน ประกอบด้วยรายชื่อต่อไปนี้

กลุ่มที่ ๑ พระสงฆ์การระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลเจ้าอาวาส ในอำเภอบางสะพาน จำนวน ๑๐ รูป

๑. พระราชสิทธิญาณ (เตือน สิริธมโม) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. พระครูประวิตรพุมิคุณ (สถาน นนทสีโล) เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน

๓. พระครูวินัยธรไมตรี จิตปญโญ	รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน
๔. พระครูวีรธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม)	เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ
๕. พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล)	เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์
๖. พระครูพิพัฒนธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล)	เจ้าคณะตำบลทองมวง
๗. พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินนโท)	เจ้าคณะตำบลธงชัย
๘. พระครูถิรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร)	เจ้าคณะตำบลชัยเกษม
๙. พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสโร)	เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง
๑๐. พระวินัยธรสมคิด ปญญาวโร	เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว

กลุ่มที่ ๒ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องและผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๗ คน

๑. นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๒. นายเลิศยศ แยมพลา	นายอำเภอบางสะพาน
๓. นายบุญธรรม แดงเครือ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย
๔. นายสมหมาย ปานทอง	กำนันตำบลธงชัย
๕. นายโกศล ทองกรอย	ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง
๖. นายอธิวัฒน์ คะนองแค	ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน
๗. นายสมนึก หนูแก้ว	ไวยาวัจกรวัดทางสาย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยกำหนดโครงสร้างของข้อคำถามสำหรับนำไปใช้ในกระบวนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depht interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพลักษณะของเครื่องมือดังนี้

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. ปรับปรุงแก้ไข

๗. จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑ พระสมุทรวชิโรโสภณ, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๒ พระปิฎกโกศล, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๓ พระมหากังวาล ชีรธมโม, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๔ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ขยทตฺโต, ผศ.ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒.๕ ดร.ปณณธร เจริญชัยพฤกษ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ) วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๓.๓.๓ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังนี้

๑. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

๓. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๔. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้อาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. ขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๒. ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

๓. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

๔. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้

๑. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
๒. นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
๓. วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
๔. สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๔.๑ สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๒ ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๓ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge)

๔.๑ สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึกได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอลำทะเมนชัย เจ้าอาวาส ข้าราชการที่เกี่ยวข้องและผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๑๗ รูป/คน แบ่งออกเป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอลำทะเมนชัย เจ้าอาวาส ในอำเภอบางสะพาน จำนวน ๑๐ รูป และข้าราชการที่เกี่ยวข้องและผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๗ คน

๔.๑.๑ สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ยังมีวัดอยู่น้อยเพราะวัดเพิ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่พอจะเริ่มมีนักท่องเที่ยว โดยมีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่บ้างตามธรรมชาติเป็น เขา ถ้ำ ทะเล หรือน้ำตก เช่น วัดเขาโบสถ์ วัดถ้ำคีรีวงค์ วัดเขาถ้ำม้าร้อง วัดทางสาย ที่มีชื่อเสียงเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือวัดบ่อทองกลางที่ติดอ่าวทะเล วัดที่มีแหล่งโบราณสถานสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ปูชนียสถานปูชนียบุคคลที่เคารพบูชา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ถ้าวัดใดมีสิ่งดึงดูดความสนใจให้มาท่องเที่ยว ก็พอจะพัฒนา

ไปได้^๑ เรื่องของการคมนาคมก็มีส่วนเพราะการเดินทางต้องใช้เวลาอันหลายกิโลจากตัวเมือง การพัฒนายังต้องค่อยเป็นค่อยไปตามสภาพของชุมชน สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง^๒

ส่วนสภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์นั้น อำเภอบางสะพาน เป็นแหล่งของเมืองทองคำ และเป็นทองคำบริสุทธิ์ ๙๘-๙๙ เปอร์เซ็นต์ เป็นเหมืองทองที่มีชื่อเสียง ที่สามารถจะแนะนำเชิญชวนผู้ที่สนใจมาหาแสงโชค หรือมา ศึกษาหาข้อมูลในการตั้งรกรากถิ่นฐาน และมาท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ตามธรรมชาติทางทะเลเขาถ้ำ ที่มี แหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น เช่น พระมหาธาตุเจดีย์ภักดีประกาศหรือมหาธาตุเจดีย์เก้ายอด ที่มี สถาปัตยกรรมและจิตรกรรมที่สวยงามวิจิตรตรงตาม และพระพุทธรูปกิตติสิริชัย ภายในประดิษฐานความ ศักดิ์สิทธิ์อันเป็นที่เคารพบูชา นักท่องเที่ยวนิยมมาไหว้ ตั้งเด่นสง่าอยู่บนยอดเขาธงชัย ดังมีคำขวัญ ของอำเภอบางสะพานที่ว่า พระธาตุเจดีย์สูงเสียดฟ้า มากคุณค่าทองเนื้อเก้า เด่นเรื่องราวการ ท่องเที่ยว หนึ่งเดียวอุตสาหกรรมเหล็ก ชุมชนใหญ่เล็กรักสามัคคี ไหว้พระดีปุณฺธิร์-ปุ่ท่วม หรือจะ เป็นคำขวัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ที่ว่า เมืองทองเนื้อเก้า มะพร้าวสับปะรด สวยสด หาด เขา ถ้ำ งามล้ำน้ำใจ^๓

อำเภอบางสะพานมีแหล่งท่องเที่ยวอยู่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติถ้ำเขา ทะเล และถือ ว่าเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีอุตสาหกรรมเหล็ก ที่มีผู้คนมาอาศัยทำงานทั้งคนในพื้นที่และต่าง พื้นที่ ทำให้มีการพัฒนาสิ่งต่างๆ วัดในอำเภอบางสะพานก็มีอยู่หลายวัด^๔ วัดซึ่งถือว่าเป็นแหล่งศูนย์ รวมของวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน ประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรมทางศาสนาก็มีการพัฒนาอนุรักษ์สื บทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีให้ดำรงอยู่ โดยอาศัยการจัดกิจกรรมรูปแบบของงานบุญงาน กุศล เช่น กิจการงานวัด งานอบรมพัฒนาเผยแพร่ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมของ หน่วยราชการในอำเภอบางสะพาน^๕ ในยุคปัจจุบันเข้าสู่การพัฒนายุค ๔.๐ มีผู้สูงวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น การพัฒนาเป็นไปในแนวของระบบสภาพตามชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน ตามความเหมาะสมของสังคม

^๑สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เดือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๒สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุทธิคุณ (สถาน ฉนทสีโล), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๓สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี จิตปญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๔สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดํารง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^๕สัมภาษณ์ พระครูวีรธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนินตนพคุณ, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ให้มีอาชีพตามความต้องการของระบบเศรษฐกิจสังคมชุมชน ต้องร่วมด้วยช่วยกันอย่างมีระบบเป็นกลุ่มเป็นก้อน ถึงจะอยู่รอดในสังคมยุคปัจจุบัน^๖ วัดต้องช่วยกันสร้างช่วยกันทำช่วยกันใช้ช่วยกันรักษาสีทธิ รักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามทางสังคมต้องไม่แตกแยกความสามัคคี^๗ ช่วยกันพัฒนาอย่างเป็นระบบ วัดเป็นศูนย์รวมทางวัฒนธรรมและจิตใจของชุมชน วัดในอำเภอบางสะพานก็มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอยู่พอสมควร^๘

วัดในอำเภอบางสะพานในปัจจุบันมีการพัฒนาขึ้นมากตามความเจริญของชุมชน มีหลายวัดจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาถ่ายรูปร่วมกิจกรรมงานในงานบุญอยู่เรื่อยๆ ทำให้แต่ละวัดต้องมีการพัฒนาวัดให้มีความสะอาดร่มรื่นเป็นระเบียบมากขึ้นมีคติธรรมคำคมมีห้องน้ำห้องสุขาที่ดีขึ้นมากขึ้นเพื่อความสะดวกแก่ผู้มาร่วมกิจกรรมงานบุญต่างๆ วัดใดมีสิ่งจูงใจเช่นหลวงพ่หลวงปู่สิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจหรือกิจกรรมงานบุญผู้คนจะนิยมมาเที่ยวสักการะบูชาเพื่อความเป็นสิริมงคลแต่ที่น่าเป็นห่วงก็คือวัดแต่ละวัดมีพระภิกษุและมีผู้ที่บวชอยู่ลดน้อยลง^๙ วัดควรจะดำเนินการอย่างยิ่งเพราะปัจจุบันมีการสร้างวัด สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอริยสถาปัตยกรรมสมัยใหม่และคำนึงถึงบุคคลกลุ่มเป้าหมาย เพราะต่อไปประเทศไทยก็จะมีหรือเป็นสังคมผู้สูงอายุ วัดต้องมีการปรับตัวให้ทันยุคทันสมัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกๆ กลุ่มไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสนิกชนเยาวชนผู้สูงอายุและเปิดโอกาสให้ผู้พิการเพราะผู้พิการก็มีความประสงค์อยากมาท่องเที่ยว^{๑๐} ดังนั้นวัดส่วนใหญ่ก็มีการพัฒนาของแต่ละวัดที่อยู่แล้ว เน้นในเรื่องเชิงวัฒนธรรมอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นช่วงเทศกาลเข้าพรรษาออกพรรษา วันสำคัญทางศาสนาจะเป็นวันมาฆบูชาวิสาขบูชา^{๑๑}

^๖สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินันโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๗สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรรมสมคิด ปญญาโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๘สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศประศาสน์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^๙สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐}สัมภาษณ์ พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกมุตา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

วัดที่ต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกกับกลุ่มเป้าหมายมีห้องน้ำห้องสุขาสำหรับผู้พิการ^{๑๒} เนื่องจากมีกฎหมายพระราชบัญญัติการดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีข้อกำหนดว่าให้อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ควรจะมีการปรับเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนกลุ่มเหล่านี้ เพราะสังคมไทยกำลังเข้าสู่ผู้สูงวัยสูงอายุ^{๑๓} และประเพณีทำบุญต่างๆ วัดส่วนใหญ่ก็จะจัดกันตลอด ก็เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะจัดวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งก็จะเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยภาพรวมของประเทศไทย และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น^{๑๔}

ในส่วนเรื่องการพัฒนาวัด วัดไหนมีงบประมาณมีผู้คนทำบุญเยอะ ก็จะมีการพัฒนาวัดเยอะขึ้นและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง แต่ในวัดหรือสำนักสงฆ์ที่ไม่ค่อยมีงบประมาณก็เป็นไปอย่างยากลำบาก^{๑๕} และวัดที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมควรให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวแก่เจ้าอาวาสพระสงฆ์ในวัดและคณะกรรมการวัด^{๑๖} เพื่อที่บุคลากรเหล่านี้จะได้มีความรู้ข้อมูลในการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวัด โดยการจัดอบรมประชุมสัมมนาให้ความรู้แก่บุคลากรในวัดและชุมชน จัดงบประมาณสนับสนุนโดยส่วนราชการของจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่นเป็นธรรมชาติ^{๑๗}

๔.๑.๒ รูปแบบหรือกระบวนการ ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านการจัดการศาสนสถาน

รูปแบบหรือกระบวนการ ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนสถานนั้น จำเป็นจะต้องมีสิ่งดึงดูดความสนใจให้มาเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม หรือมาสักการะบูชาศาสนสถานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่นหลวงพ่อหลวงปู่ที่เคารพบูชา^{๑๘} การจัดสถานที่ก็ต้องร่มรื่นเป็นระเบียบ จะต้องมียุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมการเข้าค่ายหรือ

^{๑๒}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลาย, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยาวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นายอริวัฒน์ คะนองแค, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เดือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ปฏิบัติธรรม หรือสถานที่รองรับ การคมนาคมเดินทางป้ายบอกทางต่างๆ อาหารการกิน รูปแบบและกระบวนการที่กล่าวมานี้ยังไม่ค่อยได้รับความสนใจ^{๑๙} และการพัฒนายังไม่ค่อยเป็นระบบและค่อนข้างยังน้อยอยู่สำหรับวัด แต่ละวัดมีเจ้าอาวาสซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลวัดนั้นๆ ส่วนใหญ่ท่านก็ได้ทำการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าไป ตามกำลังสติปัญญาบุญบารมีของแต่ละท่าน ส่วนไหนที่ชำรุดไปก็คงไว้ซ่อมแซมบำรุง ส่วนที่มีอยู่สภาพที่ดีก็ทรงไว้ซึ่งเสนาสนะนั้นๆ^{๒๐}

และย้อนจากอดีตนั้นวัดวาอารามเกิดขึ้นจากความศรัทธาของชาว บ้านที่ได้รับการอบรมปลูกฝังหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และจากการบวชเรียนปฏิบัติของคณาจารย์เก่าก่อนและสืบทอดมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมประเพณี^{๒๑} ไม่ว่าจะเป็นศาสนสถานถาวรวัตถุ จิตกรรมศิลปกรรม การประกอบสัมมาอาชีพรดำรงชีวิต ก็เกิดจากภูมิปัญญาการพัฒนาเรียนรู้ยุคสู่ยุค^{๒๒} ฝ่าฟันปัญหาอุปสรรคมาจนถึงอนุชนรุ่นหลังได้ก่อเกิดการพัฒนาและอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมที่ดีไว้^{๒๓} ศาสนสถานอันทรงคุณค่าต่อการศึกษาที่บำรุงรักษาและอนุรักษ์ไว้ ส่วนที่จะก่อเกิดขึ้นใหม่ก็ควรสร้างอย่างมีศิลปกรรมมีความแข็งแรงมั่นคง^{๒๔} เพราะสิ่งเหล่านี้คือสถานที่ก่อเกิดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของการศึกษาเรียนรู้ ส่วนการพัฒนาวัดก็ต้องค่อยๆพัฒนาไปตามศักยภาพ^{๒๕} และต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรักความศรัทธาและห่วงแหนในวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี^{๒๖} ช่วยกันดูแลวางรูปแบบกระบวนการพัฒนาศาสนสถานศาสนบุคคลศิลปกรรมจิตกรรม สิ่งดึงดูด ความร่มรื่น ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถ วิหาร สิ่งปลูกสร้างต่างๆ^{๒๗} ส่งเสริมกิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆ ให้เป็นที่สนใจเข้ามา

^{๑๙}สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุดผัด (สถาน ฉันทสิโล), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๐}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรมตรี จิตปญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๑}สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินนโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๒}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรรมคิต ปญญาวโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน

^{๒๓}สัมภาษณ์ พระครูประภัศรสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสโร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔}สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๒๕}สัมภาษณ์ พระครูวีรธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๖}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๗}สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ศึกษาเรียนรู้หรือมาเยี่ยมมาชม ก็จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกทางเลือกหนึ่ง^{๒๘} ปัจจุบันภายในวัดมีการวางแผนวางรูปแบบการจัดศาสนสถานให้มีความสะดวกและความสวยงามร่มรื่น เน้นการรองรับพุทธศาสนิกชนที่มาทำบุญและท่องเที่ยว พร้อมสถานที่จอดรถ ห้องน้ำห้องสุขาที่เพียงพอเป็นสัดส่วนมากขึ้น^{๒๙} การพัฒนาวัดก็ค่อยเป็นค่อยไปตามศรัทธาสภาวะเศรษฐกิจชุมชนและผู้บริหารวัด^{๓๐}

ในปัจจุบันวัดในอำเภอบางสะพานมีหลายวัด ที่มีการพัฒนาเป็นรูปแบบมากขึ้น การจัดหรือปรับปรุงศาสนสถาน การวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังในอุโบสถ ศาลา กำแพงและสถานที่ต่างๆ แต่ก็ค่อนข้างจำกัดด้วยเรื่องงบประมาณ^{๓๑} เจ้าอาวาสพระภิกษุและคฤหัสถ์ควรเข้ามามีบทบาทร่วมกันเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดศาสนสถานด้านภาระงาน บุคลากร และการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัด มีการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการจัดการศาสนสถาน ต้องมีรูปแบบกระบวนการแผนงานการพัฒนาที่เป็นระบบระเบียบชัดเจน^{๓๒} วัดจะต้องมีการกำหนดวางแผนหรือรูปแบบผังมีการแบ่งโซน มีการจัดโซนนิ่งที่ควรเหมาะสมที่เป็นพุทธบูชาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาอยู่จุดหนึ่ง สถานที่ทำบุญไหว้พระสวดมนต์ปฏิบัติศาสนกิจและเป็นศูนย์รวมจุดหนึ่ง^{๓๓} การจะพัฒนาก็ต้องค่อยเป็นค่อยไปๆ ช่วยกันวางรูปแบบกระบวนการพัฒนาศาสนสถานศาสนศิลปกรรมจิตรกรรม สิ่งปลูกสร้าง ความสะอาดร่มรื่นต่าง ๆ และสามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เข้ามาเที่ยวศึกษาเรียนรู้หรือมาเยี่ยมมาชม^{๓๔}

๔.๑.๓ รูปแบบหรือกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์“ด้านการจัดการบุคลากรของวัด

รูปแบบหรือกระบวนการ ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน รูปแบบในการพัฒนาก็คือ ๑. มีการจัดอบรมพระภิกษุสงฆ์หรือบุคลากรภายในวัดและชุมชน ให้เข้าใจให้รู้จักการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ๒. จัดอบรมมัคคุเทศ

^{๒๘}สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๒๙}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลาย, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐}สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยาวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๒}สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔}สัมภาษณ์ นายอริวัฒน์ คะนองแค, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ให้มีความรู้ความเข้าใจเข้าถึงขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนชาวบ้าน และจุดประสงค์ จุดมุ่งหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^{๓๕} ส่วนบุคลากรของวัดหรือในส่วนที่ได้รับอนุญาต หรือได้รับอำนาจเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส และผู้ได้รับการมอบหมายแต่งตั้งในนั้นๆ^{๓๖} บุคลากรก็มีส่วน ความสำคัญที่ต้องพัฒนาให้เป็นที่ไปตามความต้องการของแต่ละวัดแต่ละสถานที่^{๓๗} บุคลากรส่วนใหญ่ที่ หมายถึงชาวบ้านในละแวกชุมชนใกล้เคียงของวัดนั้นๆ ส่วนใหญ่ได้รับการปลูกฝังซึมซับวัฒนธรรม จารีตประเพณี มาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่^{๓๘}

วัดในอำเภอบางสะพานส่วนใหญ่จะไม่มีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่อยู่ประจำวัด ก็ต้อง อาศัยพระภิกษุสามเณรกรรมการวัดบริหารจัดการกันเอง หรือศรัทธาจากญาติโยมผู้มีจิตอาสาช่วย ในบางครั้ง^{๓๙} วัดที่พอมีสักยภาพทางบุคลากรทั้งภายในวัดหรือนอกวัด มีทุนทรัพย์ในการบริหาร บุคลากรการพัฒนาสิ่งต่างๆ ภายในวัดก็จะมี การวางรูปแบบที่เป็นระบบระเบียบต่อการพัฒนา ทรัพยากรของวัดได้ดี^{๔๐} มีการจัดกิจกรรมงานบุญต่างๆ ตามการบริหารจัดการของแต่ละวัดแต่ละ ชุมชน^{๔๑} วัดจึงจำเป็นต้องมีบุคลากรประจำหน้าที่แบบมอบหมายให้ดูแลแต่ละฝ่ายที่มีความรู้ความ เข้าใจอย่างเช่น ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายด้านกิจกรรม ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายการเงิน^{๔๒} วัดได้มี วางรูปแบบกระบวนการบริหารพัฒนาบุคลากร ศาสนสถาน มีทุนทรัพย์ ก็จะพัฒนาวัดให้เป็นแหล่ง ท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๔๓}

^{๓๕}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เดือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๖}สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุฒิคุณ (สถาน ฉนทสีโล), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, พ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๗}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรมิตร จิตปัญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๓๘}สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๓๙}สัมภาษณ์ พระครูวิธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๐}สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาณินท์ (สุนทร อภินโน), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๑}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรมคิต ปญญาโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๒}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๓}สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒนธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เจ้าอาวาสจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาวัดและวางรูปแบบแนวทางที่เป็นระบบระเบียบต่อการพัฒนาวัด บุคลากรภายในวัด และให้ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก^{๔๔} คนท้องถิ่นบ้านวัดโรงเรียนต้องหล่อหลอมไปด้วยกัน^{๔๕} ในการพัฒนาวัดบ้านโรงเรียนมีการสร้างงานสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชนในระแวกนั้น เมื่อเจ้าอาวาสมีความเข้มแข็งในการพัฒนาวัดให้มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^{๔๖} ต้องมีการประชุมปรึกษามีการจัดวางรูปแบบกระบวนการทำงาน โดยแบ่งหน้าที่ในแต่ละด้าน^{๔๗} ในอำเภอบางสะพานส่วนมากจะไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำภายในวัดและจุดต่างๆ ที่สำคัญ จะมีก็แต่บางครั้งที่จะมีงานบุญ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่จะมีชาวบ้านเข้าไปช่วยในการต้อนรับ ประชาสัมพันธ์และดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงเป็นงานๆ ไป^{๔๘} ในส่วนของพระภิกษุสามเณรก็มีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ อีกทั้งส่วนมากจะเป็นพระที่บวชใหม่หรือบวชในระยะสั้น ทำให้ไม่มีความรู้ในเรื่องของสงฆ์หรือกิจกรรมทางศาสนาเท่าที่ควร^{๔๙} ควรมีเจ้าหน้าที่ของทางวัดประจำในจุดต่างๆ ของวัดในการให้บริการแก่ประชาชนผู้มาเที่ยววัด และเจ้าหน้าที่ของทางวัดควรแต่งกายเป็นชุดฟอร์มของทางวัดหรือแต่งกายในชุดที่สุภาพ^{๕๐} มีเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำ ให้ข้อมูลข่าวสารหรือบอกเล่าถึงประวัติความเป็นมาเป็นไปของวัด กับประชาชนที่มาท่องเที่ยวหรือมีศูนย์ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการข้อมูลเกี่ยวกับวัด^{๕๑}

^{๔๔}สัมภาษณ์ พระครูประภาศรสิทธิ์คุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลาย, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗}สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยาวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๘}สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๐}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๑}สัมภาษณ์ นายอริวัฒน์ คะนองแคะ, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔.๑.๔ รูปแบบหรือกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัดเพื่อการท่องเที่ยว

ในด้านการจัดการกิจกรรมต่างๆ ของวัด คือ ๑. พาดูพาชมศาสนสถานที่มีความสำคัญของวัด ๒. จัดให้มีที่สักการะบูชาเช่น เทียน ธูป ดอกไม้ เป็นต้น ๓. จัดให้มีการอบรมโดยจัดเป็นค่ายพุทธบุตรหรือค่ายสัจจะธรรมตามสมควร และจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ ๔. จัดให้มีคณะทัวร์ต่างๆ เพื่อเข้าร่วมประกอบกิจกรรมในงานบุญประเพณีนั้นๆ^{๕๒} เราควรทำกันในแต่ละวัดแต่ละชุมชน ตามที่มีกำลังและศักยภาพของวัดนั้นๆ ตำบลนั้นๆ ในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาต่าง^{๕๓} จัดพัฒนาอบรมญาติโยมผู้สูงอายุ อบรมนักเรียนเข้าค่ายพุทธบุตร กิจกรรมส่งเสริมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญต่างๆ กิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเราก็ได้จัดทำ^{๕๔} แต่ถ้ามีการวางรูปแบบโครงการมีงบประมาณมาช่วยชุมชนให้ความอุปถัมภ์ที่ดีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัดก็จะได้เรื่อยๆ และต่อเนื่อง^{๕๕}

วัดที่มีการจัดกิจกรรมอยู่บ่อยๆ ก็จะมีรูปแบบและกระบวนการทางความคิดและการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมงานบุญประเพณีก็จะมีรูปแบบแบบแผนและพัฒนาไปได้เรื่อยๆ^{๕๖} เรื่องบุคลากรต้องมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินการ และทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น พระภิกษุ ข้าราชการ เอกชนประชาชน ช่วยกันเสนอแนวความคิดวางแผนระดมทุนมีการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงกลุ่มบุคคลต่างๆ เป็นการเชิญชวนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทางวัดจัดขึ้น ก็จะสามารถส่งเสริมและพัฒนาด้านกิจกรรมต่างๆ ได้เรื่อยๆและต่อเนื่อง^{๕๗} การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรม งบประมาณในการประกอบกิจกรรมในแต่ละด้าน จะต้องมีการ

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เตือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุฒิคุณ (สถาน ฉนทสิโล), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี จิตปญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีระธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนดินพุด, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินนโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

จัดรูปแบบของการกระจ่ายงานให้แต่ละบุคคล ในแต่ละส่วนให้ดำเนินงานรับผิดชอบตามความสามารถและความสนใจ^{๕๘}

ในด้านการจัดการกิจกรรม พัฒนาวัดเป็นวัด ๕ ส. สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน สร้างวินัย เพื่อให้หน้าอยู่และมีคุณภาพที่ดี^{๕๙} ก็ถือว่าเป็นรูปแบบและมีกระบวนการพัฒนาในด้านการส่งเสริมกิจกรรมของวัดให้วัดมีศักยภาพในการที่เป็นศูนย์รวมของชุมชน พระสงฆ์ส่วนราชการบ้านวัด โรงเรียนต้องมาทำกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น วันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมงานบุญต่าง ๆ^{๖๐} กิจกรรมส่วนใหญ่ก็จะจัดตามช่วงเวลาที่เป็นบรรทัดฐานทางพระพุทธศาสนา และมีการจัดกิจกรรมตามประเพณีของแต่ละพื้นที่ที่มีบุคคลหลายท้องถิ่นมาอยู่^{๖๑} เราควรจะให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของวัดเพื่อการท่องเที่ยว เช่นพระภิกษุ ส่วนราชการ เอกชนและประชาชนช่วยกันระดมความคิดเห็น มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และที่สำคัญคือการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง^{๖๒} เพราะหากทางวัดจัดกิจกรรมที่ดี ใหญ่ และมีประโยชน์ แต่ขาดการประชาสัมพันธ์เชิญชวนที่เข้าถึงประชาชน กิจกรรมนั้นๆ มักไม่ค่อยจะประสบความสำเร็จเท่าที่ควร^{๖๓} การจะจัดงานเทศกาลต่างๆ ทุกครั้ง หรืองานประจำปี ปิดทอง การจัดกิจกรรมเข้าพรรษาออกพรรษางานทอดกฐิน ควรให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางวัดเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทยและการท่องเที่ยว^{๖๔} จัดกิจกรรมธรรมะแบบกลุ่มสำหรับครอบครัว คลินิกปรึกษาปัญหาธรรมะ การฝึกวิปัสสนากรรมฐาน จัดการบรรยายธรรมะทางวิทยุชุมชน ในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่ง

^{๕๘}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรสมคิด ปญญาโวโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๕๙}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๐}สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมฺมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๑}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๒}สัมภาษณ์ พระครูประภัศรสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสโร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๓}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๔}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลา, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

ท่องเที่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับความสะอาดสบาย และความปลอดภัยในการท่องเที่ยวซึ่งเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว^{๖๕}

การจัดการจัดกิจกรรมต่างๆ ทุกครั้งต้องมีความสะอาดและความสวยงามของวัด บุคคลากรภายในวัดและเจ้าหน้าที่ควรเอาใจใส่รักษาและธรรมาภิบาลให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาดภายในวัด มีการทำสื่อ หรือการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทางสถานีวิทยุ และอินเทอร์เน็ต เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ถึงสถานที่ท่องเที่ยว^{๖๖} ความร่มรื่นและเป็นการทำให้ภูมิทัศน์ของวัดสวยงาม น่ารื่นรมย์ การจัดกิจกรรมต่างๆ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และมีการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของวัดให้สมบูรณ์^{๖๗} เพราะหากวัดมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาวัดแล้ว่อมทำให้นักท่องเที่ยวมาวัดแล้วเกิดศรัทธา เกิดความยินดี เกิดความสุขใจ มาทำบุญ ทำกุศลต่างๆ พร้อมทั้งการมาพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธได้^{๖๘}

๔.๑.๕ รูปแบบหรือกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกวัด

ในด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกวัด สิ่งสำคัญก็จะต้องจัดวัดให้เป็นที่สะอาดและมีความร่มรื่น มีห้องน้ำห้องสุขาสะอาดที่ทันสมัยเป็นสัดส่วนและเพียงพอ มีถนนหนทางที่สะดวก มีป้ายบอกทิศทางสถานที่ตามจุดต่างๆ^{๖๙} บุคลากรภายในวัดและชุมชนมีความเข้าใจในวัฒนธรรม และมีอัธยาศัยดีงามต่อผู้มาเยือน มีการเข้าถึงประชาชนและชุมชน ให้ความร่วมมือในการพัฒนาวัดและสถานที่ต่างๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ก็จะสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งหรือสถานที่ท่องเที่ยวได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น^{๗๐} ภายในวัดหรือนอกวัดที่ดี ก็ต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ เช่นหน่วยงานในท้องถิ่นเทศบาล หน่วยงาน อบต. หน่วยงานที่เป็นจิตอาสาเป็น

^{๖๕}สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยาวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖}สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๖๘}สัมภาษณ์ นายอริวัฒน์ คะนองแค, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เดือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๐}สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุฒิคุณ (สถาน ฉนทสีโล), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ต้น^{๗๑} ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมาร่วมแก้ปัญหาอุปสรรคและวางรูปแบบแนวทางการพัฒนา
ร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนท้องถิ่น วัดก็ดี ชุมชนก็ดี
สาธารณะต่างก็ดี เมื่อมีการพัฒนา อาชีพการงานแรงงาน เศรษฐกิจ สังคมชุมชนก็จะได้ประโยชน์
ร่วมกัน^{๗๒} สิ่งแวดล้อมโดยนัยยะในด้านทรัพยากรเศรษฐกิจต่างๆ ก็เกิดการห่วงแหนของคนในพื้นที่นอก
วัดเพื่อจะได้ไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ใช้ในการพัฒนาในการใช้ทรัพยากรให้มีคุณค่า หรือพื้นที่ที่ต้องมีการ
ขยายแหล่งน้ำ หรือทรัพยากรที่มีความเสื่อมสภาพก็ต้องช่วยกันพัฒนาให้เป็นรูปแบบหรือมี
กระบวนการวัดช่วยบ้านบ้านพึ่งพา^{๗๓} ก็ต้องใช้หลักอภิธานิธรรมเจดประการของพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า ต้องหมั่นประชุมหมั่นชี้แจงและให้ความเคารพยำเกรงผู้เป็นประธาน เห็นว่าสิ่งนี้ควรจะ
ร่วมกันพัฒนาตามกระบวนการ^{๗๔} วัดในอำเภอบางสะพานส่วนใหญ่จะพัฒนาได้ดีในระดับหนึ่งเพราะ
ต้องมีการพัฒนาให้รองรับกับสภาพของสังคมภายนอก^{๗๕} การพัฒนาที่มีรูปแบบหรือกระบวนการ
จัดการ เช่น มีการจัดการบุคลากร จัดหางบประมาณ ก็จะมีศักยภาพในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้ง
ภายในวัดและนอกวัดได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น^{๗๖}

การจัดวัดให้เป็นรูปแบบของความเป็นระเบียบ โดยการจัดให้มีถังขยะตามจุดต่างๆ อย่าง
เพียงพอและแยกส่วน ปลุกต้นไม้ที่ให้ร่มเงาและพันธุ์ไม้สวยงามเพื่อให้มีบรรยากาศสดชื่นสวยงาม
เหมาะเป็นที่พักผ่อนทางกายและใจ ห้องน้ำห้องสุขาที่เป็นสัดส่วนสะอาดและเพียงพอต่อผู้มา
ท่องเที่ยวทำบุญและทำกิจกรรมต่างๆ สถานการณ์จอตลอด การวางแผนรูปแบบกระบวนการดำเนินการ
ต่างๆ จะเป็นรูปธรรมได้นั้น ต้องมีส่วนร่วมสามัคคีของชุมชน^{๗๗} และมีบุคลากรมีผู้สนับสนุนทุนทรัพย์ การ

^{๗๑}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี จิตปัญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๒}สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓}สัมภาษณ์ พระครูวีรธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ,
๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๔}สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาณินท์ (สุนทร อภินโนโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๕}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรสมคิด ปญญาโว, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๖}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์,
๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๗๗}สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล,
๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การปลูกฝังให้คนรอบวัดมีความรู้สึกว่าทุกคนมีวัดเป็นส่วนร่วมจิตใจ วัดเป็นของทุกๆ คน เพราะส่วนใหญ่บุคลากรในวัดก็เป็นคนรอบวัด ถ้าเราทำให้วัดกับชาวบ้านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ก็ย่อมที่จะทำให้บุคลากรในวัด ได้คนดี คนมีความสามารถและร่วมด้วยช่วยกันในการดูแลวัดต่อไป ทั้งเจ้าอาวาสก็ต้องมีความอ่อนโยนในบางอย่าง คือ ต้องมีทั้งพระเดชพระคุณให้พร้อมกันไป และอย่ามีอคติ เพราะหากมีอคติแล้วการปกครองก็ย่อมที่จะไม่ประสบความสำเร็จและย่อมทำให้การพัฒนาของบุคลากรในวัดไม่ประสบความสำเร็จ^{๘๔} วัดก็สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบางสะพานอย่างมีประสิทธิภาพ ในนามวัดของอำเภอบางสะพาน ในนามจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในนามการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้^{๘๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อดำเนินการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้บรรลุเป้าประสงค์ของการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านการจัดการศาสนสถาน ๒) ด้านการจัดการศาสนบุคคล ๓) ด้านการจัดการกิจกรรม ๔) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมองค์กรเครือข่ายเสริมสร้างค่านิยม อนุรักษ์ พื้นฟูจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของอำเภอบางสะพานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อย่างบูรณาการกับยุคสมัยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ส่งเสริมประชาชนให้มีค่านิยมที่พึงประสงค์และมีความรู้ความเข้าใจในการเลือกรับสื่อด้านศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของอำเภอบางสะพานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จัดกิจกรรมเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่บุคลากรในองค์กร ภาศเครือข่าย และประชาชนด้านศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มศักยภาพการทำงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อเพิ่มอัตราการเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในด้านเนื้อหา และเพิ่มการตอบรับจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนในการศึกษาเรียนรู้ และเป็นกำลังในการดูแลรักษาสืบทอดศิลปวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและจัดการความรู้ด้านวัฒนธรรมผ่านบุคคล หรือ องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และของชาติ ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยให้การสนับสนุนข้อมูล และเครือข่ายเพื่อพัฒนาทุนทางศิลปวัฒนธรรมของชาวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์สู่เศรษฐกิจชุมชนอย่างสร้างสรรค์เหมาะสม ผลักดันให้สภาการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง

^{๘๔}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๘๕}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

วัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในทุกระดับทั้งวัด บ้าน โรงเรียน ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ทุนทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนอย่างยั่งยืนต่อไป

๔.๒ ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔.๒.๑ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนสถาน

ปัญหาและอุปสรรค ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนสถานนั้น คือ ถ้าไม่มีสามสิ่งนี้ก็จะไม่สามารถพัฒนาไปได้ก็คือ (๑) สิ่งดึงดูดให้มาท่องเที่ยว (๒) สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สักการบูชาหรือปูชนียสถานปูชนียบุคคล (๓) การเข้าค่ายหรือจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีวันสำคัญต่างๆ^{๔๖} หรือการขาดสภาพคล่องด้านปัจจัยต่างๆ ก็ยังเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาวัดและสถานที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่พอสมควร^{๔๗} ที่จะมีปัญหาก็จะเกิดจากภัยธรรมชาติเช่นอุทกภัย น้ำท่วมวัดชุมชนบ่อยขึ้นในหลายวัดหลายชุมชนในปัจจุบัน บ้านเมืองกำลังพัฒนาเติบโตสิ่งที่ต้องพัฒนายก็ต้องหยุดชงักไปบ้าง เพื่อบำรุงปรับปรุงสิ่งที่เกิดจากอุทกภัยน้ำท่วมหรือสิ่งที่เสียหายไป ก็เป็นอุปสรรคอยู่พอสมควรต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม^{๔๘} และปัญหาหลักๆ ที่พัฒนาไปได้ช้าและไม่ต่อเนื่อง ได้แก่วัดที่มีกำลังศรัทธาและกำลังทรัพย์น้อย^{๔๙} ยิ่งเป็นวัดที่มีบุคลากรในวัดในชุมชนน้อย หรือไม่มีปูชนียบุคคลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาหรือสิ่งดึงดูดต่อมาเที่ยวมาชมวัด

^{๔๖}พระราชสิทธิญาณ (เตือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๗}สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุทธิคุณ (สถาน ฉนทสีโล), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๘}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี จิตปญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๔๙}สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การพัฒนาเรื่องของศาสนสถานก็จะมีพัฒนาไปได้ช้าและไม่ต่อเนื่อง ก็ขึ้นอยู่กับผู้นำหรือผู้บริหารจัดการด้วย^{๙๐} สำหรับวัดที่มีศักยภาพในด้านบุคลากร ทุนทรัพย์ ก็จะมีการจัดทำจัดสร้างศาสนปฏิสังขรณ์พัฒนาวัดได้อย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับวัดที่ไม่ค่อยมีบุคลากร ขาดทุนทรัพย์ วัดไม่มีสิ่งจูงใจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเจ้าอาวาสไม่ค่อยมีความรู้ความสนใจในเรื่องการบริหารก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาวัดเป็นอย่างมาก^{๙๑} เพราะปัจจุบันจะสร้างถาวรวัตถุแต่ละอย่างวัสดุข้าวของแพงค่าแรงเพิ่มมากขึ้น แต่ก็มีหลายวัดในอำเภอบางสะพานที่ยังมีความรู้ความสามารถพัฒนาวัดไปได้เรื่อยๆ จากความศรัทธาของชาวพุทธและตามความเป็นอยู่ของชุมชนและเศรษฐกิจ^{๙๒} ในอดีตศาสนสถานการณสร้างวัดส่วนใหญ่เจ้าอาวาสรุ่นเก่าๆ จะใช้การสร้างวัดแบบวิปัสสนิกขึ้นมาไม่มีรูปแบบแผนผังเมืองไว้ถ้ามีการกำหนดวางแผนหรือรูปแบบผังเมืองมีการแบ่งโซนพุทธาวาส ธัมมาวาส สังฆาวาส มีการจัดโซนนิ่งที่ควรเหมาะสมที่เป็นพุทธบูชาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพบูชาอยู่จุดหนึ่ง สถานที่จะทำบุญไหว้พระสวดมนต์ปฏิบัติศาสนกิจและเป็นศูนย์รวมจุดหนึ่ง ที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์จุดหนึ่ง และสามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ก็ต้องมีการวางแผนเอาไว้^{๙๓}

พระสงฆ์ซึ่งในยุคปัจจุบันยุค ๔.๐ มีแนวคิดที่จะพัฒนาจุดศูนย์รวมแหล่งการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจส่วนหนึ่งก็เป็นการพัฒนาวัดเป็นวัด ๕ ส. สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน สร้างวินัย เพื่อให้ที่น่าอยู่และมีคุณภาพที่ดี^{๙๔} วัดจะต้องมีการพัฒนารวมทั้งการบูรณะฟื้นฟู เพราะเหตุว่าศาสนสถานของวัดในอำเภอบางสะพานหลายวัดได้ก่อสร้างจัดสร้างมาเป็นเวลานานแล้วก็จำเป็นจะต้องมีการปรับปรุงบูรณะ โดยเฉพาะอุโบสถหลายแห่งได้ก่อสร้างมาเป็นเวลานานและใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลานาน^{๙๕} จะต้องปรับปรุงบูรณะและมีระบบงบประมาณเข้ามา แต่ทางสำนักงานพระพุทธศาสนาจัดสรรงบประมาณมาให้บ้าง แต่ก็ไม่พอเพียงก็ต้องจัดหามาเพิ่มเติม

^{๙๐}สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีระธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๑}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๒}สัมภาษณ์ พระครูพัฒนธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๓}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกมุตา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๔}สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินโนโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๙๕}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรรมสคิต ปณณาวโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

เพราะหลายวัดได้ก่อสร้างมาเป็นเวลานานแล้ว^{๙๖} ซึ่งการก่อสร้างหรือปรับปรุงศาสนสถานแต่ละแห่งจำเป็นต้องใช้งบประมาณค่อนข้างเยอะ ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยากลำบากและไม่ต่อเนื่อง^{๙๗} ส่วนมากวัดจะขาดงบประมาณในการพัฒนาต้องให้หน่วยงานราชการเข้ามาช่วยด้านงบประมาณ วัดศาสนสถานตั้งอยู่ใกล้กับชุมชน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านด้านเกื้อกูลกัน^{๙๘} วัดต้องไม่สร้างความขัดแย้งต้องมีการเจรจาต่อรองประนีประนอมยอมความหรือฟ้องร้องเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง^{๙๙} การที่เจ้าอาวาสหรือผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ต้องแสดงบทบาทในการดูแลผลประโยชน์ทรัพย์สินของวัด^{๑๐๐} แต่ที่ผ่านมามีการพัฒนาเป็นการดำเนินการแบบ “ต่างคนต่างทำ” การประสานความร่วมมือระหว่างวัดและหน่วยงานนำไปซึ่งปัญหาการบริหารจัดการในวัดนั้นๆ^{๑๐๑} และที่สำคัญต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลรักษาความเป็นธรรมชาติและเอกลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นหลักควบคู่กันไปด้วย^{๑๐๒}

๔.๑.๒ ปัญหา อุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการบุคลากรของวัด

ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการบุคลากรของวัด บุคลากรของวัดนั้น มีน้อยมากไม่เพียงพอต่อการจัดการ ต้องพัฒนามัคคุเทศและประชาชนให้รู้จักการบริหารการท่องเที่ยว หรือการศึกษานูรุษชนบธรรมนิยมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น รวมถึงการมีจิตอาสาในการร่วมพัฒนา^{๑๐๓} และที่ยังเป็นปัญหาและอุปสรรค คือ ด้านภาษาการสื่อสารสนทนากับนักท่องเที่ยว ชาวต่างชาติ และความรู้เข้าใจ

^{๙๖}สัมภาษณ์ พระครูประภัศรสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๗}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แย้มพลาย, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๘}สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยาวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๙๙}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๐}สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๑}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๒}สัมภาษณ์ นายอิวัฒน์ คำนองแคะ, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๓}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เตือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ในวัฒนธรรมอยู่บ้าง^{๑๐๔} แต่ในปัจจุบันนี้พระภิกษุสามเณรเข้ามาบวชกันน้อย ที่จะเข้ามาบวชเรียน มาช่วยดูแลศาสนสถานลานวัดก็น้อยลง ออกพรรษาแล้วเหลืออยู่วัดสามรูปห้ารูป^{๑๐๕}

ปัจจุบันบ้านเมืองมีการพัฒนาผู้คนเข้ามาประกอบสัมมาอาชีพในอำเภอบางสะพานมากขึ้น เพราะมีอุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมที่ท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกให้หลงใหลเพลิดเพลินในด้านวัตถุผู้คนต่างทำมาหากิน ทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาเล่าเรียนหรือปฏิบัติธรรมมีน้อยลง^{๑๐๖} ทำให้หลายวัดขาดแคลนพระภิกษุสามเณรที่จะทำกิจทางสงฆ์ ที่มีบวชอยู่บ้างก็ได้ ๗ - ๑๕ วัน ที่จะบวชอยู่ในระยะยาวยิ่งลดลง ทำให้บางวัดขาดศักยภาพในการพัฒนาด้านบุคลากรภายในวัดและศาสนสถาน และก็ขึ้นอยู่กับผู้นำวัดผู้นำชุมชนด้วยที่ต้องเข้ามามีบทบาท ในการพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่ให้มีคุณภาพ^{๑๐๗} ปัญหาวัดส่วนใหญ่จึงจะขาดบุคลากรที่เป็นพระภิกษุสามเณรที่มีการบวชอยู่เรียนน้อยลง ทำให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาศาสนพิธีมีน้อย^{๑๐๘} มีกิจกรรมกิจการงานวัดต่างๆ ก็จะน้อยลง เพราะผู้ประสานงานการดำเนินการและประชาสัมพันธ์ และไม่มีทุนทรัพย์พอที่จะจ้างบุคลากรประจำ^{๑๐๙}

อีกส่วนหนึ่งก็เป็นหน้าที่โดยตรงที่ปฏิบัติตามระเบียบมหาเถรสมาคม และนโยบาย ๔.๐ ของรัฐที่จะพัฒนาประเทศ ในการพัฒนาปฏิรูป ต้องจัดวางรากฐานรูปแบบขบวนการพัฒนาให้บุคลากรในแต่ละวัดให้มีคุณภาพมีความรู้ในหลักการศาสนาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี^{๑๑๐} ปัญหาและอุปสรรคของคนรุ่นใหม่และคนรุ่นเก่า ต้องค่อยๆ พัฒนาสร้างความสัมพันธ์ทางความคิด

^{๑๐๔}สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุมิคุณ (สถาน ฉนทสีโล), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๕}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี จิตปญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๖}สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๗}สัมภาษณ์ พระครูวีรธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๘}สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินนโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๐๙}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรสมคิด ปญญาโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๐}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์, พพ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาแทรกซึมและมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิต^{๑๑๑} และปัจจุบันปัญหาเรื่องยาเสพติดเข้ามาสู่ชุมชนและวัด วัดต้องสร้างบุคลากรภายในภายนอกวัดให้เข้มแข็งมั่นคง และต้องหมั่นอบรมปลูกสร้างศรัทธาทั้งภายในและภายนอกวัด^{๑๑๒} เพราะชุมชนชาวบ้านก็คือนักท่องเที่ยวหลักต้นๆ ของวัด ที่เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนา ชุมชนบ้าน วัด โรงเรียน ต้องไปด้วยกันด้วย การวางรูปแบบหรือกระบวนการพัฒนามีความสำคัญต่อการแก้ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นต่อการพัฒนาวัด^{๑๑๓}

เนื่องในปัจจุบันบุคลากรทางพระสงฆ์มีน้อยวัดหนึ่งมีไม่กี่รูปกลุ่มหนึ่งจะเน้นเรื่องการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรม ไม่ค่อยมีเวลาพัฒนาวัดก็ต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสต้องมึบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาวัดและความร่วมมือของคนในชุมชน ถ้าเจ้าอาวาสไม่ให้ความร่วมมือก็ไม่สามารถพัฒนาต่อได้เท่าที่ควร^{๑๑๔} แต่ถ้าเจ้าอาวาสเล็งเห็นความสำคัญต่อการพัฒนา ก็พอจะมีหลายหน่วยงานหรือองค์กรที่จะเข้ามาหยิบยื่นให้ความช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่มีการส่งเสริมปฏิรูปทัศน์^{๑๑๕} และบุคลากรลูกหลานที่ทำงานในโรงงานที่มีจิตอาสาก็อยากร่วมพัฒนาทำความสะอาดให้วัดเป็นวัด ๕ ส. ที่มีศักยภาพในการพัฒนาด้านบุคลากรภายในวัดและศาสนสถาน มีการสร้างงานสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชน^{๑๑๖} ปัจจัยที่สำคัญก็ต้องเริ่มจากเจ้าอาวาส องค์ประกอบก็คือชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่อยากจะพัฒนาวัด แต่ถ้าเจ้าอาวาสไม่กับถูกชุมชนก็จะพัฒนาได้ยาก^{๑๑๗} และวัดยังขาดมัคทายกหรือผู้ที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์วัดหรือพิธีกรทางพระพุทธศาสนาที่หายาก และจะต้องมีการพัฒนาในการใช้คำพูดศัพท์คำพูด ขั้นตอนต่างๆ หลายแห่งยังใช้คำไม่ถูกต้องเพราะถ้าบุคลากรนำทำไม่ถูกพูดไม่ถูกตามขั้นตอนก็จะทำให้ใช้เป็นแบบอย่างที่ไม่สมบูรณ์ตามขั้นตอน และตัวบุคคลเหล่านี้ก็ค่อนข้างหายากที่จะมีความชำนาญมีความรู้ความสามารถ

^{๑๑๑}สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมฺมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๒}สัมภาษณ์ พระครูประภัศรสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสโร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๓}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลาย, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๔}สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๕}สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๖}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๗}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

ยิ่งรุ่นใหม่ๆ ด้วยยิ่งหายาก เพราะบุคคลในตำแหน่งเหล่านี้ต้องมีความเสียสละและมีเวลาให้กับวัดพอสมควร และเป็นผู้นำศาสนพิธี เชื่อเชิญผู้ที่มาร่วมกิจกรรมงานบุญต่างๆ^{๑๑๘} ปัจจุบันการส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรและบุคลากรในวัดให้มีความรู้ด้านต่างๆ มีการเปิดกว้างมากขึ้น แต่ปัญหาก็คือ พระภิกษุสามเณรส่วนมากจะเป็นการบวชเรียนในระยะสั้น ที่จะบวชในระยะที่ยาวจะมีเป็นส่วนน้อย จึงไม่ค่อยสนใจที่จะศึกษาอย่างจริงจัง และไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง อีกทั้งบางครั้งยังมีปัญหาเรื่องการเดินทางไปศึกษา และงบประมาณที่ต้องใช้ในการศึกษา เช่นค่ารถ และวัดตามชนบทแต่ละวัดจะมีพระภิกษุค่อนข้างน้อยและมีจำกัด^{๑๑๙}

๔.๒.๓ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัดเพื่อการท่องเที่ยว

ปัญหาก็ คือ ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก ต้องมีการคมนาคมที่ดี ต้องมีป้ายบอกทิศทางให้ชัดเจนในเส้นทางนั้นๆ และยังต้องมีแหล่งอาหารที่พักรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่เป็นคณะ และสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวมาชมสถาปัตยกรรมและพักผ่อนหย่อนใจ ชมวิว สูดอากาศบริสุทธิ์^{๑๒๐} การจัดงานจัดกิจกรรมก็มีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง แต่ก็ยังได้รับการสนับสนุนจากญาติโยมทายาททายิกาสาธุชน อีกส่วนหนึ่งก็ได้รับความอุปถัมภ์สนับสนุนจากหน่วยงานเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลพ่อค้าประชาชน^{๑๒๑}

การจัดการและดำเนินงานควรดำเนินการตามรูปแบบขบวนการแผนงานที่วางไว้ ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นก็สามารถคลี่คลายลุล่วงไปได้^{๑๒๒} บ้างในบางครั้งบางครา วัดส่วนใหญ่ก็จะจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาและงานประเพณีของชาวพุทธ แต่ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากความไม่พร้อมทางด้านบุคลากรและปัจจัยทางการเงิน ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง^{๑๒๓} และมีบุคคลหลายท้องถิ่นมา

^{๑๑๘}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๑๙}สัมภาษณ์ นายอริวัฒน์ คณองแคะ, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอาราหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๐}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เตือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๑}สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุทธิคุณ (สถาน ฉนทสโร), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๒}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรไมตรี จิตปญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๓}สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

อยู่อาศัยมีจารีตวัฒนธรรมประเพณีต่างกัน คนในพื้นที่ดั้งเดิมก็มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง คนมาอาศัยอยู่ใหม่ก็ต้องค่อยมาปรับตัวเขาหากันมีความเข้าใจกัน และอาจมีความคิดเห็นไม่ตรงกันก็จะเป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง^{๑๒๔} วัดในอำเภอบางสะพานส่วนใหญ่จะมีการจัดกิจกรรมสำคัญทางศาสนาหรือประเพณีงานบุญอยู่แล้วในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ก็ขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่จะจัดกิจกรรม กิจกรรมที่ต้องใช้ทุนทรัพย์หรือมีค่าใช้จ่ายสูง เช่น งานบุญประจำปีที่หลายวัดเคยจัดก็ค่อยลดหายไปตามค่านิยมของคนรุ่นใหม่ค่านิยมใหม่ทางสังคม^{๑๒๕}

ในกิจกรรมต่างๆ ของวัด เช่น การทำบุญในเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีพื้นบ้าน กิจกรรมงานส่งเสริมอบรมศีลธรรมจริยธรรมต่างๆ ที่ยังเป็นปัญหาสำคัญก็คือ ด้านบุคลากรค่อนข้างมีจำกัด ขาดปัจจัยด้านทุนทรัพย์หรือการสนับสนุน^{๑๒๖} วัดเป็นแหล่งศูนย์รวมของชุมชน ตัวเจ้าอาวาสพระสงฆ์และบุคลากรของวัดหรือผู้สนับสนุนกิจกรรมของวัด ไม่ว่าจะเป็นไวยาวัจกรกรรมการวัดส่วนราชการบ้านวัดโรงเรียนต้องมาทำกิจกรรมร่วมกันไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น วันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมงานบุญต่าง ๆ^{๑๒๗} วัดเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนต้องร่วมกันพัฒนาให้เป็นวัดน่าท่องเที่ยวและพักผ่อน วัดชุมชนหน่วยงานราชการต้องมีส่วนร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^{๑๒๘} ชุมชนรอบวัดปัจจุบันต้องยอมรับว่าคนรุ่นใหม่กับการเข้าวัดร่วมกิจกรรมกับวัดมีจำนวนน้อยกว่าคนสมัยก่อน^{๑๒๙} ซึ่งวัฒนธรรมค่านิยมทางวัตถุสิ่งภายนอกเข้ามามีบทบาท อันนี้ก็เป็นปัญหาอยู่บ้างพอสมควร เพราะเมื่อจัดกิจกรรมไปแล้วอาจไม่สมบูรณ์แบบเพราะมีคนมาร่วมน้อยในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม^{๑๓๐}

^{๑๒๔}สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีระธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๕}สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินนโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๖}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรสมคิด ปญญาโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๗}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศประศาสน์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๒๘}สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๙}สัมภาษณ์ พระครูประภัศรสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๐}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

การจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัดเพื่อการท่องเที่ยว ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ เอกชนและประชาชนในทุกเพศทุกวัย แต่ปัญหาสำคัญคือเรื่องงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งบางครั้งเงินที่ได้รับไม่เพียงพอกับรายจ่ายที่เสียไป ทำให้การจัดกิจกรรมของบางวัดและบางกิจกรรมต้องยุติลงในปีต่อไป^{๑๓๑} ขาดหน่วยงานส่วนราชการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของวัดในแต่ละครั้งที่เป็นเทศกาล เช่น เทศกาลสงกรานต์ การสรงน้ำพระพุทธรูป สรงน้ำพระสงฆ์รดน้ำขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ ควรเน้นให้มาร่วมจัดที่วัด เพื่อการส่งเสริมขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีและการท่องเที่ยว และขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ^{๑๓๒} ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งกลับถูกทำลายโดยสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิทัศน์ดังกล่าว ด้วยเหตุของการขาดการบริหารจัดการจากผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น จึงกลายเป็นปัญหาการสร้างสิ่งแปลกปลอมหรือการทำลายทรัพยากรในการท่องเที่ยว^{๑๓๓}

นักท่องเที่ยว ถือเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวเป็นผู้ต้องการหรืออุปสงค์ ของการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยว คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรม หรือวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว การขาดจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่ออนุรักษทรัพยากร มีส่วนทำให้แหล่งท่องเที่ยว นั้นเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว^{๑๓๔} การบริการเป็นองค์ประกอบสำคัญในการอำนวยความสะดวก ส่งเสริมสนับสนุน กำกับ ดูแล ให้นักท่องเที่ยวบรรลุวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว^{๑๓๕} การจัดการจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัดเพื่อนำไปสู่การเติบโตการดำรงอยู่และการสืบทอดต่อไปจำเป็นต้องพัฒนาแบบครบวงจร ดำเนินการไปพร้อมกันในทุกองค์ประกอบในด้านต่างๆ^{๑๓๖}

^{๑๓๑}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลาย, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๒}สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยาวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๓}สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๔}สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๕}สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๖}สัมภาษณ์ นายอริวัฒน์ คณองแคะ, ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔.๒.๔ ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกวัด

การพัฒนาวัดด้านกิจกรรมภายในวัด ปัญหานั้นจะขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของแต่ละวัด เช่น บางวัดอาจมีความสนใจในการจัดกิจกรรมในวัดน้อย ก็ทำให้วัดนั้นดูเงียบไป ซึ่งน่าจะขึ้นอยู่กับตัวเจ้าอาวาสเป็นหลัก ปัญหาที่ต้องขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถของในแต่ละวัด ว่ามีการพัฒนาหรือบริหารจัดการกิจกรรมภายในวัดของตนเองได้แค่ไหน ซึ่งก็ต้องเป็นไปตามกำลังของวัดนั้นๆ เพราะแต่ละที่แต่ละวัด ความศรัทธาของญาติโยมไม่เหมือนกัน บางที่ศรัทธาเจ้าอาวาส บางที่ศรัทธาพระพุทธรูป^{๑๓๗} ในด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกวัด คือ ด้านความสะอาด ที่จอดรถที่เดินที่นั่งถนนหนทาง สถานที่สักการบูชา ที่ประชุม ปัญหาอุทกภัยหลายพื้นที่ในอำเภอบางสะพานยังคงเป็นปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง เพราะจะให้พร้อมนั้น จะต้องใช้เวลาพัฒนาศึกษาเรียนรู้^{๑๓๘} และไม่ควรมีหน่วยงานมาร่วมดำเนินงาน ถ้ามีหน่วยงานเข้ามาช่วยพัฒนาแก้ไขปัญหา หรือสิ่งอำนวยความสะดวกก็จะลดปัญหาและอุปสรรคได้อยู่พอสมควร อันนี้มองมุมกว้างๆ ของที่^{๑๓๙}

ภายในวัดหรือนอกวัดก็ดี ก็ต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ เช่นหน่วยงานในท้องถิ่นเทศบาล หน่วยงาน อบต. หน่วยงานที่เป็นจิตอาสาเป็นต้น^{๑๔๐} ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมาร่วมแก้ปัญหาลักษณะและวางรูปแบบแนวทางการพัฒนาร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งก่อประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนท้องถิ่น วัดก็ดี ชุมชนก็ดี ที่สาธารณะต่างก็ดี เมื่อมีการพัฒนา อาชีพการงาน แรงงาน เศรษฐกิจ สังคมชุมชนก็จะได้ประโยชน์ร่วมกัน^{๑๔๑} ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ภายในวัดก็จะเป็นเรื่องด้านของบุคลากรที่เป็นพระภิกษุมีน้อย งบประมาณของวัดค่อนข้างมีน้อยและมีจำกัด เมื่อมีการจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ของทางวัด สิ่งก็ตามมาก็คือเรื่องของขยะมูลฝอยต่างๆ ห้องน้ำห้องสุขาซึ่งวัดส่วนใหญ่ไม่มีผู้ดูแลประจำ ความสะอาดจึงไม่ต่อเนื่อง ที่จอดรถภายในวัดต้องมีเจ้าหน้าที่มาอำนวยความสะดวก

^{๑๓๗}สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เดือน สิริธมโม), ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๘}สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุดิคุณ (สถาน ฉนทสโร), เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓๙}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรมิตร จิตปญโญ, รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔๐}สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริโร), เจ้าคณะตำบลชัยเกษม, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๑}สัมภาษณ์ พระครูวีรธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม), เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สะดวก^{๑๒} ภายในวัดและภายนอกการทิ้งขยะไม่เป็นที่ อีกทั้งปัญหาเรื่องหมาแมวที่มีผู้มาปล่อยให้
ภาระของวัดบ้าง และในช่วง ๒-๓ ปีนี้ ในอำเภอบางสะพานมักประสบกับปัญหาน้ำท่วมบ่อยขึ้น ขยะ
กึ่งไม่ดินโคลนที่มากับน้ำ ถนนหนทางชำรุด ทำให้การพัฒนาแล้วต้องพัฒนาซ้ำอยู่เรื่อย^{๑๓}

ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมห้องน้ำห้องสุขาที่เพียงพอต่อการใช้สอย ถนน
หนทางมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และขึ้นอยู่กับสภาพสังคมเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่นด้วย^{๑๔}
เพราะฉะนั้นงานการพัฒนาน้อยใหญ่ไม่ว่าวัดบ้านชุมชนก็เดินหน้าพัฒนาไปไม่ได้ แต่ถ้าใช้หลักการ
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามอปริหานิยธรรม สภาพแวดล้อมวัดบ้านโรงเรียนชุมชนก็น่าอยู่น่า
เที่ยว^{๑๕} ด้านกายภาพจุดเริ่มต้นก็ต้องเริ่มพัฒนาจากวัดสู่ชุมชน ปัจจัยสิ่งแวดล้อมถ้าวัดมีการจัดการ
อย่างมีระเบียบเรียบร้อย ก็จะสะดวกสะอาดร่มรื่นน่าพักผ่อน^{๑๖} ปัญหาที่จะเป็นด้านบุคลากรของวัด
ที่ปัจจุบันมีจำนวนพระภิกษุที่อยู่ประจำวัดมีน้อย แต่ถ้าชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจเป็นน้ำหนึ่ง
เดียวกันที่จะพัฒนาวัดหรือจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัด ก็จะสามารถผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้^{๑๗} โดย
เริ่มจากการพัฒนาวัดให้เป็นวัด ๕ ส. สะอาด สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน สร้างวินัยในชุมชน
ท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว มีกิจกรรมดูแลปฏิสังขรณ์มีการพัฒนาวัดให้เป็นอุทยานการศึกษา
วัดพัฒนาตัวอย่าง วัดพัฒนาตัวอย่างดีเด่น ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญช่วยทำให้สภาพแวดล้อมน่าอยู่
น่าท่องเที่ยว^{๑๘} เมื่อวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ก็จะมีผู้คนเข้ามาท่องเที่ยวและทำบุญเยอะขึ้น สิ่ง
ที่ตามมาคือเรื่องของขยะมูลฝอยต่างๆ ซึ่งต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ปัญหาเรื่องห้องน้ำ เมื่อมีคนเยอะ
ขึ้นห้องน้ำควรสะอาดถูกสุขลักษณะ และมีจำนวนที่เพียงพอ อีกทั้งยังต้องมีผู้ดูแลรักษาความสะอาด

^{๑๒}สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินนโท), เจ้าคณะตำบลธงชัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๓}สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรรมสมคิด ปณณาวโร, เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว, ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๔}สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล), เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์, ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕}สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล), เจ้าคณะตำบลทองมงคล, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖}สัมภาษณ์ พระครูประกาศิตธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสโร), เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง, ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗}สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลาย, นายอำเภอบางสะพาน, ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘}สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

เป็นประจำหรือสม่ำเสมอ ความสะอาดทั้งในและภายนอกวัด ควรสะอาดร่มรื่นเหมาะสมกับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ทำให้จิตใจสงบ^{๑๔๙}

สถานที่จอดรถต้องมีเพียงพอและจัดให้เป็นระเบียบ ปัญหาทั้งหมดนี้จำเป็นต้องมีงบประมาณ และกำลังบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ประจำ บางวัดไม่มีงบประมาณหรือบุคลากรที่เพียงพอ จึงทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา^{๑๕๐} ปัญหาที่สำคัญบุคลากรภายในวัดก็มีน้อย พระเณรเข้ามาบวชศึกษาเล่าเรียนมีน้อย ส่วนมากบวชไม่กี่วันก็สึกออกไป บุคลากรที่จะเข้ามาพัฒนาวัดมีน้อยส่วนสภาพแวดล้อมภายนอก เช่น ขยะตามข้างทาง ขาดจิตอาสาผู้ปฏิบัติหน้าที่ประจำ และขาดงบประมาณ หรือบุคลากรที่เพียงพอต่อการจัดการสภาพแวดล้อมภายนอกได้^{๑๕๑} และปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในวัดและภายนอกวัดไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย แม้แต่พิธีกรแต่ละวัดก็มีการปฏิบัติศาสนพิธีที่แตกต่างกัน ปฏิบัติไปคนละทิศละทาง^{๑๕๒} อีกทั้งยังขาดจัดการอบรมทั้งพระเณร ฆราวาส และพิธีกรในวัด ทั้งในเรื่องของพระธรรมวินัย กฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของทางคณะสงฆ์ และ กฎบ้านเมือง ทั้งศาสนพิธีให้มีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีเหมือนกัน^{๑๕๓}

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว, ไวยวัจกรวัดทางสาย, ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

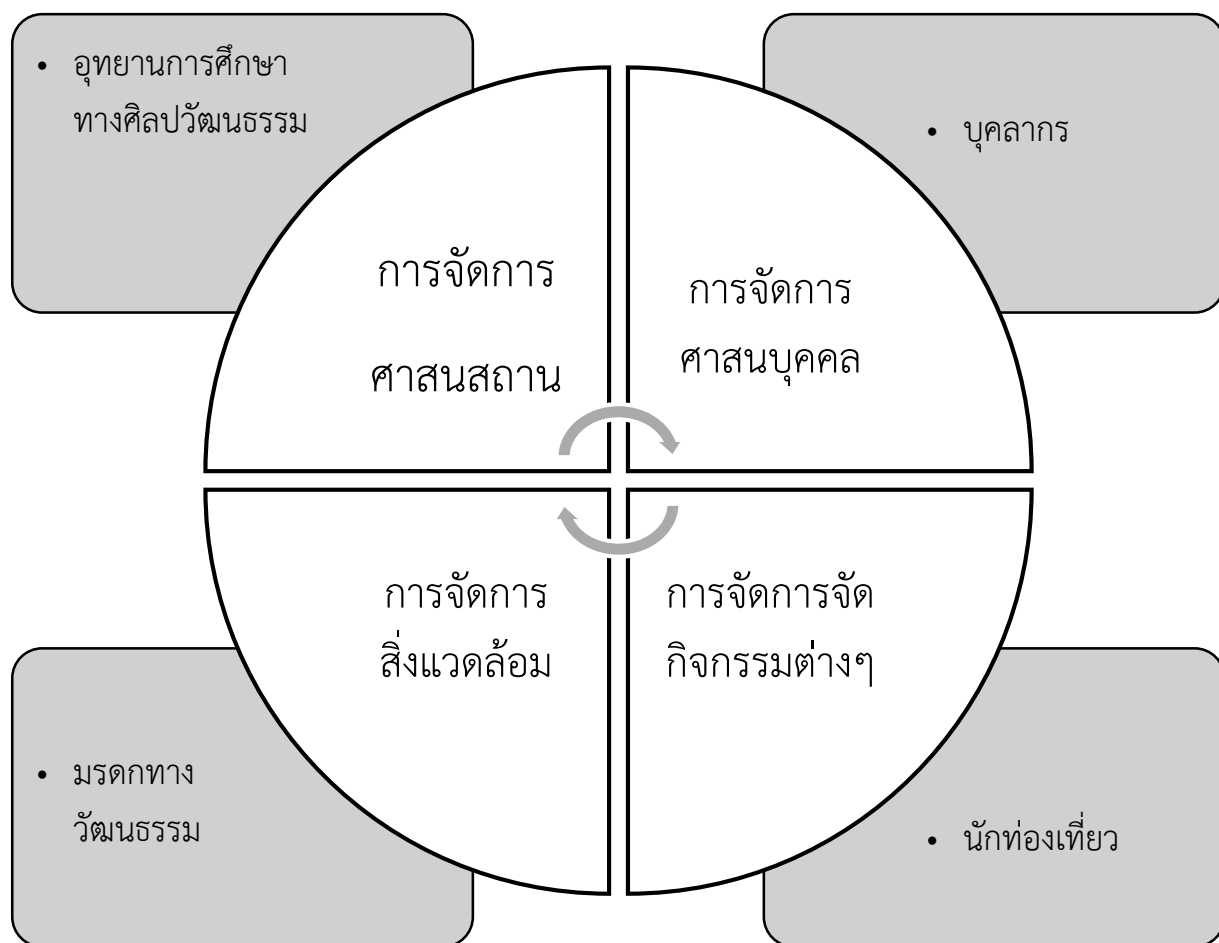
^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย, ไวยวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ, นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง, กำนันตำบลธงชัย, ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นายอิวัฒน์ คະนองแคะ, ไวยวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง, ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๔.๓ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย (Body of Knowledge)

แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๑. มีการกำหนดระดับการพัฒนาวัด
๒. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
๓. มีการกำหนดมาตรฐานสิ่งก่อสร้าง
๔. มีการพัฒนาคนในท้องถิ่น
๕. มีการตลาด

ภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้ดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนสถาน

การจัดตั้งวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม เป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมหอศิลป์ หอกระจายข่าว อุทยานการศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ สมุนไพร ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำวัด และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ที่รวมทั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์รวม ที่ประกอบด้วย ความรู้ สารความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นความรู้ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมอยู่เสมอโดยวัดและคนในชุมชน และมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับคนทั้งในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เข้าถึงชีวิตวัฒนธรรมของสังคมนั้นโดยแนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและท้องถิ่นในการทานุบำรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สถาน หอสมุด ฯลฯ โดยการเผยแพร่คุณค่า รักษา สืบทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทยและการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันและอนาคต เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและจัดแสดงเรื่องราวทางศิลปวัฒนธรรม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทางศิลปวัฒนธรรม จัดเวทีให้คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์และสังคมของตนเองขึ้นทางศิลปวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สร้างความร่วมมือ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดจนบูรณาการกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนบุคคล

แนวทางการการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนบุคคล เป็นไปตามกระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ โดยการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพด้านการจัดการศาสนบุคคล ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) วัดมีการวางแผนเป็นหลักการสำคัญมูลฐานของ กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ถือว่าแผนงานเป็นหลักและเป็นรากฐานของการปฏิบัติงานทั้งปวง การวางแผนใน รูปแบบการจัดการศาสนบุคคลทั้งแผนระยะสั้น และแผนระยะยาว รูปแบบของแผนงานประกอบด้วย วัตถุประสงค์ นโยบาย แนวปฏิบัติและมาตรฐานของงาน ซึ่งในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จะต้องวางแผนงานและกรอบขั้นตอนการ ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนว่า จะทำอะไร (What) จะทำอย่างไร (How) จะใช้เงินเท่าไร (How money) จะ มอบหมายให้ใครทำ (Who) และจะกระทำเมื่อไร (When) นอกจากนั้นโดยมีคณะกรรมการผู้ บริหารงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสช่วยกันกำกับดูแล อย่างสมดุภาพเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

๒. การจัดองค์การ (Organizing) คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการกำหนดงาน ควบคุมและบังคับบัญชาในลักษณะหน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษา และหน่วยงานช่วย พร้อมทั้ง กำหนด ช่วงการบังคับบัญชาไว้ด้วย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ได้มีระเบียบว่าด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมอันเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณูปการซึ่งกำหนดโดยมหาเถรสมาคม ไว้เรียบร้อยแล้ว พร้อมกับการจัดองค์กร คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการตามลำดับขั้น เพื่อให้เกิดการสื่อสารความเข้าใจในองค์การเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ สายการบังคับ บัญชาและการติดต่อ

๓. การจัดบุคลากรสงฆ์ (Staffing) การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มี คุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาสู่วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในส่วนของ การพัฒนา ส่งเสริมวัฒนธรรม เนื่องจากบุคลากรที่มีหน้าที่นั้น มีระดับพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น ผู้นำชุมชนของ แต่ละชุมชน ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ฉะนั้น การได้มาของบุคลากรด้านการส่งเสริมวัฒนธรรม จำต้องมีการสรรหา คัดเลือกเพื่อทำหน้าที่ในการทำงานเพื่อองค์กร

๔. การอำนวยการ (Directing) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีขั้นตอนของการสั่งการจากระดับพระสังฆาธิการ ที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเฉพาะอย่างเจ้าอาวาส ถือว่าเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๕. การประสานงาน (Co-ordinating) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ติดต่อสื่อสารภายในองค์กร โดยเฉพาะองค์กรคณะสงฆ์ องค์กรรัฐ และเอกชน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรการประสานงานเป็นขั้นหนึ่งของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๖. การรายงาน (Reporting) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุคลากร โดยมีการรายงานผลการปฏิบัติ และการประชาสัมพันธ์ขององค์กร เริ่มจากการวางแผนการจัดวัด การบริหารงานบุคคล

๗. งบประมาณ (Budgeting) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีระเบียบคำสั่งจากมหาเถรสมาคม เพื่อเพิ่มศักยภาพ และการพัฒนาบุคลากรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีภารกิจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ มีภารกิจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก ได้แก่ การจัดทำงบประมาณซึ่งเป็นการวางแผนล่วงหน้าในการขอเงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างหรือค่าใช้จ่าย และขั้นตอนที่สอง ได้แก่ การดำเนินการใช้เงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างตามงบประมาณที่ได้รับนั้น

๓. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

รูปแบบต่าง ๆ สื่อบุคคล : เจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร บุคลากรในวัดของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ครู วิทยากร อาสาสมัคร พุทธศาสนิกชน ชาวบ้าน โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นสื่อบุคคลที่มีบทบาทสูงทั้งในด้านภาวะผู้นำ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและผลงานเฉพาะด้าน ทั้งในด้านธรรมะและด้านอื่น ๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ สื่อสิ่งพิมพ์ มีการจัดทำหลากหลายรูป เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จุลสาร จดหมายข่าว ข่าวสาร แผ่นพับ ฯลฯ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และโอกาสโดยทั่วไป ถ้าเป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้มักจัดทำเป็นแผ่นพับ แต่ถ้าเป็นโอกาสสำคัญหรือโอกาสพิเศษมักจัดทำเป็นหนังสือ เพื่อประโยชน์ในการ

ค้นคว้าต่อไป และวัดบางวัดจัดทำวารสารเผยแพร่ ในการเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องด้วย สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น รายการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซีดีรอม เว็บไซต์ เป็นต้น โดยเฉพาะวัดที่เผยแพร่ธรรมไปยังต่างประเทศจัดทำเว็บไซต์ของวัดเพื่อการเผยแผ่ธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์วัดและกิจกรรมของวัดด้วยเพื่อเป็นการการเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง เช่น แผ่นป้ายตามที่สาธารณะ โปสเตอร์ ที่การเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ติดอยู่ในบริเวณวัดหรือในชุมชนต่าง ๆ สื่อพื้นบ้าน หรือสื่อประเพณี เช่น พิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน ดนตรี การแต่งกาย ใบลาน สมุดไทย เครื่องปั้นดินเผา ศิลปวัตถุต่าง ๆ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อชุมชน หรือ สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น

๔. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

ด้านสภาพแวดล้อม อันได้แก่โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/พุทธศิลป์ /วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมชุมชน/ ธรรมชาติภูมิทัศน์ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ หรือกายภาพของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะเป็นวัดเก่าที่มีศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าอยู่เกือบทุกวัด มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่า และวัดบางวัดมีธรรมชาติ ที่มีความสงบ ร่มรื่น อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งที่เป็นวัดที่เน้นการส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่า และวัดที่มีจุดเด่นด้านธรรมชาติแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็นภูมิทัศน์อันสวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่สะอาด เหมาะกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเป็นการพัฒนาทั้งระบบอย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนาแผนงานในการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อม คือ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งเปิดพื้นที่และส่งเสริมกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรมของวัด และชุมชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แสดงออกและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างการยอมรับและเคารพอัตลักษณ์ คุณค่าและความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและทุนทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และนำไปใช้ประโยชน์ในการให้คำแนะนำปรึกษาบ่มเพาะ พัฒนาศักยภาพและส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจด้านการพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์และบริการโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ส่งเสริมโอกาส พื้นที่ เวทีและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัด เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ทางวัฒนธรรม รวมทั้งบูรณะ พื้นฟู ปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน พุทธศาสนสถาน และแหล่งโบราณคดี แหล่งศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชนที่มีความสำคัญในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พัฒนาเมืองที่มีศักยภาพและมีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พร้อมทั้งศึกษาวิจัยและพัฒนาเมืองนิเวศวัฒนธรรมต้นแบบรองรับการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างต่อเนื่อง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” นี้โดยมีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (๒) เพื่อศึกษาปัญหา ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (๓) เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และวิเคราะห์สภาพปัญหาการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ (In-depth Interview) จำนวน ๑๗ รูป/คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้านเนื้อหาเชิงพรรณนาความ ผลจากการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๑ วิเคราะห์การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยพบว่า

มนุษยชาติมีพัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมรักษาและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และการดำเนินวิถีชีวิต ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น มากกว่าหลายร้อยปี กว่าจะสร้างหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นโบราณสถานได้ และทฤษฎีการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุตลอดจนวัฒนธรรมที่นิยมใช้แพร่หลายในปัจจุบัน คือ กฎบัตรสากลเมืองเวนิซ (Venice Charter) เป็นแนวคิดที่พัฒนามา

จากหลากหลายความคิด จนกลายเป็นบทสรุปของหลักเกณฑ์การส่งเสริมการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะโบราณสถานสากล ส่งผลให้เกิดหลักเกณฑ์การส่งเสริมอนุรักษ์โบราณสถานทั่วโลกและรวมทั้งในประเทศไทยเราด้วย ถึงแม้สาระบางส่วนจะมีความแตกต่างกันแต่โดย เนื้อหาสาระส่วนใหญ่ยังคงอิงกับกฎบัตรสากลเมืองเวนิซ (Venice Charter) เป็นสำคัญ ซึ่งการเกิดขึ้นของ (Venice Charter) ในช่วงหลังสงครามโลกทำให้เกิดกระแสการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ และการจัดประชุมต่าง ๆ เพื่อที่จะหาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นโบราณสถานที่เสียหายมากที่สุด

๑ การส่งเสริมแหล่งวัฒนธรรมในอดีต

การส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมของไทยในอดีตอันเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของไทย ในยุคระบอบราชประเพณีของกษัตริย์ราช สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นรัชกาลที่ ๑-๓ (พ.ศ.๒๕๒๕-๒๓๙๓) เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในรูปแบบการบูรณปฏิสังขรณ์วัด พระราชวัง กระทำเป็นราชประเพณีของ กษัตริย์ราชเจ้า ซึ่งนอกจากปฏิบัติตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญของกษัตริย์อันเป็นการแสดงนัยทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นเครื่องบอกซึ่งความเจริญทางวัฒนธรรมของประเทศไทย และยังเป็นการเสริมสร้างแสนยานุภาพ เพิ่มพูนความเชื่อ ความศรัทธาต่อผู้ใต้ปกครองให้มีความจงรักภักดีอีกด้วย

การส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในยุคแห่งการพัฒนาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม สมัยรัชกาลที่ ๔-๕ (พ.ศ.๒๓๔๔-ก่อน พ.ศ.๒๔๕๓) ก็เป็นส่งเสริมและบูรณปฏิสังขรณ์วัด พระราชวัง วัง กระทำเป็นราชประเพณีของกษัตริย์ราชเจ้า เช่น เดิม เพื่อสะท้อนบารมีของกษัตริย์ หากแต่มีกฎหมายฉบับแรกที่บัญญัติเพื่อไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายโบราณสถาน ได้แก่ วัดวาอาราม และที่สำคัญได้เกิดกระบวนการการวินิจฉัยและชั้นสูตรก่อนที่จะสถาปนาปฏิสังขรณ์ขึ้นเป็นครั้งแรก แต่ไม่ได้เป็นกระบวนการเฉพาะที่กำกับอาคารที่จะซ่อมแซมทุกหลัง และไม่สามารถระบุถึงวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ อย่างชัดเจนนัก นับได้ว่าเป็นการธำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมไทยให้คงอยู่โดยพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำ

การส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมยุคของการปรับปรุงองค์กร (พ.ศ.๒๔๕๔-๒๔๗๕) หรือในสมัย รัชกาลที่ ๖-๗ เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ในฐานะการสร้างความรู้สึกราชาตินิยม และการส่งเสริมและการอนุรักษ์ได้กลายมาเป็นงานในระบอบราชการอย่างเต็มตัว โดยให้ยึดหลักในการสงวนรักษาตามรูปแบบดั้งเดิมและรักษาสภาพแวดล้อมของวัฒนธรรมอันเป็นโบราณสถานเป็นสำคัญ ซึ่งเพดานความรู้ในการบูรณะในตอนนี้เป็นลักษณะการศึกษาแบบการอ่านค้นคว้าด้วยตนเอง และแลกเปลี่ยนทัศนะจากกลุ่มผู้รู้ในส่วนกลางและกระจายไปสู่ท้องถิ่น อีกทั้ง เริ่มมีการใช้คำว่าบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใน

งานราชการ และเริ่มพบแนวคิดในการมองศิลปวัฒนธรรมอันเป็นโบราณสถานในแง่คุณค่าทางประวัติศาสตร์ แนวคิดต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลแนวคิดจากตะวันตกอย่างชัดเจน

การส่งเสริมและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ.๒๔๗๕ -๒๕๐๕) มีลักษณะวิธีการตลอดจนวิธีการทำงานอนุรักษ์ คือ นโยบายชาตินิยมแบบเน้นความเป็นไทยในแบบสากล และแบบท้องถิ่นนิยมตลอดจนการเข้ามาของนักวิชาการตะวันตก โดยกรมศิลปากรรับผิดชอบบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานตามที่ประกาศขึ้นประกาศไว้ และการดำเนินงานต้องอาศัยแนวทางที่สำนักวิชาการฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศดำเนินการบูรณะใน อินโดจีน เป็นหลัก โดยถือหลักว่า ไม่ซ่อมแซมโบราณวัตถุ แต่คำจุนรักษาโบราณสถานอันเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำชาติไทย ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งพังทลายไป ก็ใช้หินหรือไม้ใหม่ หรือวัสดุประเภทเดียวกันเข้ามาแทนที่พอรองรับกันได้

๒ การส่งเสริมวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน

การส่งเสริมวัฒนธรรมในประเทศไทยยุคปัจจุบันเป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนวทางการส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น สามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี กล่าวคือสังคมวัฒนธรรมไทยเป็นสังคมแห่งความหลากหลาย ที่มีกลุ่มคนที่มีศาสนา วัฒนธรรม และจารีตประเพณีที่หลากหลายร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในสังคมแห่งความหลากหลายนี้ คนในท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่อยู่แวดล้อมตน

๒. การกระตุ้นให้ท้องถิ่นเห็นถึงความสำคัญและภาคภูมิใจในศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตน อันจะนำมาสู่การมีจิตสำนึกและการรวมตัวของคนในท้องถิ่น เพื่อทำงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่น

๓. การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ในการดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น ทั้งในส่วนของการเสนอความคิดเห็นและการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เกิดสำนึกร่วมของคนท้องถิ่นในการดูแลรักษาศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีของตน

๔. การดำเนินกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่น อันจะเป็นการเผยแพร่ สืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยังคงดำรงอยู่อย่างยั่งยืนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก และก่อประโยชน์ให้กับท้องถิ่น อาทิ ด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาท้องถิ่น การศึกษา เป็นต้น

๕. การจัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้ท้องถิ่นในรูปของการศึกษาวิจัย กล่าวคือคนในท้องถิ่นทำหน้าที่สำรวจ ค้นคว้า และบันทึกองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา ภาษา และวัฒนธรรมพื้นบ้านของตนเอง เพื่อเผยแพร่และดำรงไว้สืบไป

๖. การสร้างเครือข่ายสายใยวัฒนธรรม ส่งเสริมให้สังคมสร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีในท้องถิ่นของตนเองหรือท้องถิ่นอื่นอย่างบูรณาการ

๓. การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมาก และทำให้มีผู้มองศาสนาในแง่ต่าง ๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและในแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่วัดในพุทธศาสนาก็ยังนับว่ามีอิทธิพลทางวัฒนธรรมอยู่มากในจิตใจของคนไทย และแสดงออกมาในรูปของโบราณสถานโบราณวัตถุ ประเพณี นิสัย ศิลปวัฒนธรรม หรือความเมตตาปรานี และความโอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะเฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาจึงถือว่าสังคมไทยก็คือ สังคมพุทธนั่นเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตน ๓ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสถาบันพระพุทธศาสนาที่ขาดเสียไม่ได้ ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ชี้นำทางศีลธรรมจรรยาโดยชี้ให้ทำนาให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจ ศาสนพิธีแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมรักษามรดกวัฒนธรรมและให้บริการด้านอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

๕.๑.๒ การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยพบสภาพปัญหา ดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัญหาสืบเนื่องมาจากผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีทั้งความหลากหลายและรวดเร็วในการรับข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัญหา ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านการจัดการศาสนสถาน (๒) ด้านการจัดการศาสนบุคคล (๓) ด้านการจัดการกิจกรรม (๔) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม อันส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมามากมาย นับตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวมปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรมนับเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งของวัดและชุมชนในอำเภอบางสะพาน เนื่องจากเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและชักนำลักษณะการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทศนคติ และคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ในปัจจุบันปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในอำเภอบางสะพาน ได้แก่ การยึดถือวัตถุนิยมหรือความต้องการทางวัตถุ การมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปของเด็กวัยรุ่น ก่อให้เกิดโรคทางสังคมแบบใหม่ คือ เสพติดอาหาร เครื่องดื่ม สารที่ไม่เป็นคุณต่อร่างกายและสติปัญญา เช่น บุหรี่ เหล้า และอินเทอร์เน็ต ฯลฯ วิกฤตศิลปวัฒนธรรมและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้ นำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาทอดทิ้งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหาย เป็นต้น

๒. แนวทางการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การที่จะให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะดำรงอยู่อย่างมั่นคง ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจจากวัด หน่วยงานของรัฐ เอกชน และชุมชน โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนหลักสำคัญ และประชาชนชาวอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมอย่างแท้จริงช่วยกันจรรโลง ช่วยกันพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวอำเภอบางสะพานให้คงความเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของชาวบางสะพาน เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวบางสะพาน ซึ่งถูกถ่ายทอดมาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงได้รับการยกย่องทางวัฒนธรรมที่สง่างาม

๕.๑.๓ การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ดังนี้

๑. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนสถาน

การจัดตั้งวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม เป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมหอศิลป์ หอกระจายข่าว อุทยานการศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ สมุนไพรรักษาโรค หนังสือพิมพ์ประจำวัด และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ที่รวมทั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์รวม ที่ประกอบด้วย ความรู้ สารความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นความรู้ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมอยู่เสมอโดยวัดและคนในชุมชน และมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับคนทั้งในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เข้าถึงชีวิตวัฒนธรรมของสังคมนั้นโดยแนวทางการพัฒนาการแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและท้องถิ่นในการทำนุบำรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สถาน หอสมุด ฯลฯ โดยการเผยแพร่คุณค่า รักษา สืบทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทยและการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันและอนาคต เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและจัดแสดงเรื่องราวทางศิลปวัฒนธรรม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทางศิลปวัฒนธรรม จัดเวทีให้คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์และสังคมของตนเองขึ้นทางศิลปวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สร้างความร่วมมือ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดจนบูรณาการกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนบุคคล

แนวทางการการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนบุคคล เป็นไปตามกระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ โดยการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพด้านการจัดการศาสนบุคคล ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) วัดมีการวางแผนเป็นหลักการสำคัญมูลฐานของ กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ถือว่าแผนงานเป็นหลักและเป็นรากฐานของการปฏิบัติงานทั้งปวง การวางแผนใน รูปแบบการจัดการศาสนบุคคลทั้งแผนระยะสั้น และแผนระยะยาว รูปแบบของแผนงานประกอบด้วย วัตถุประสงค์ นโยบาย แนวปฏิบัติและมาตรฐานของงาน ซึ่งในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จะต้องวางแผนงานและกรอบขั้นตอนการ ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนว่า จะทำอะไร (What) จะทำอย่างไร (How) จะใช้เงินเท่าไร (How money) จะ มอบหมายให้ใครทำ (Who) และจะกระทำเมื่อไร (When) นอกจากนั้นโดยมีคณะกรรมการผู้ บริหารงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งฝ่ายสงฆ์และฆราวาสช่วยกันกำกับดูแล อย่างสมดุลง่ายภาพเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

๒. การจัดองค์การ (Organizing) คณะสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีการกำหนดงาน ควบคุมและบังคับบัญชาในลักษณะหน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษา และหน่วยงานช่วย พร้อมทั้ง กำหนด ช่วงการบังคับบัญชาไว้ด้วย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ได้มีระเบียบว่าด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมอันเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านสาธารณูปการซึ่งกำหนดโดยมหาเถรสมาคม ไว้เรียบร้อยแล้ว พร้อมกับการจัดองค์กร คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาดำเนินการตามลำดับขั้น เพื่อให้เกิดการสื่อสารความเข้าใจในองค์การเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ สายการบังคับ บัญชาและการติดต่อ

๓. การจัดบุคลากร (Staffing) การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณสมบัติ เหมาะสมเข้ามาสู่วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในส่วนของพัฒนาส่งเสริม วัฒนธรรม เนื่องจากบุคลากรที่มีหน้าที่นั้น มีระดับพระสงฆ์การทุกระดับชั้น ผู้นำชุมชนของแต่ละ ชุมชน ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ฉะนั้น การได้มาของบุคลากรด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมจำต้อง มีการสรรหา คัดเลือกเพื่อทำหน้าที่ในการทำงานเพื่อองค์กร

๔. การอำนวยการ (Directing) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีขั้นตอนของการสั่งการจากระดับพระสังฆาธิการ ที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเฉพาะอย่างเจ้าอาวาส ถือว่าเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๕. การประสานงาน (Co-ordinating) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ติดต่อสื่อสารภายในองค์กร โดยเฉพาะองค์กรคณะสงฆ์ องค์กรรัฐ และเอกชน เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรการประสานงานเป็นขั้นหนึ่งของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๖. การรายงาน (Reporting) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีการปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของบุคลากร โดยมีการรายงานผลการปฏิบัติ และการประชาสัมพันธ์ขององค์กร เริ่มจากการวางแผนการจัดวัด การบริหารงานบุคคล

๗. งบประมาณ (Budgeting) วัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ต้องมีรูปแบบการบริหารจัดการการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีระเบียบคำสั่งจากมหาเถรสมาคม เพื่อเพิ่มศักยภาพ และการพัฒนาบุคลากรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีภารกิจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ มีภารกิจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก ได้แก่ การจัดทำงบประมาณซึ่งเป็นการวางแผนล่วงหน้าในการขอเงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างหรือค่าใช้จ่าย และขั้นตอนที่สอง ได้แก่ การดำเนินการใช้เงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างตามงบประมาณที่ได้รับนั้น

๓. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

รูปแบบต่าง ๆ สื่อบุคคล: เจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร บุคลากรในวัดของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ครู วิทยากร อาสาสมัคร พุทธศาสนิกชน ชาวบ้าน โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นสื่อบุคคลที่มีบทบาทสูงทั้งในด้านภาวะผู้นำ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและผลงานเฉพาะด้าน ทั้งในด้านธรรมะและด้านอื่น ๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ สื่อสิ่งพิมพ์ มีการจัดทำหลากหลายรูป เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จุลสาร จดหมายข่าว ข่าวสาร แผ่นพับ ฯลฯ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และโอกาสโดยทั่วไป ถ้าเป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้มักจัดทำเป็นแผ่นพับ แต่ถ้าเป็นโอกาสสำคัญหรือโอกาสพิเศษมักจัดทำเป็นหนังสือ เพื่อประโยชน์ในการ

ค้นคว้าต่อไป และวัดบางวัดจัดทำวารสารเผยแพร่ ในการเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และชาวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องด้วย สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น รายการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซีดีรอม เว็บไซต์ เป็นต้น โดยเฉพาะวัดที่เผยแพร่ธรรมไปยังต่างประเทศจัดทำเว็บไซต์ของวัดเพื่อการเผยแผ่ธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์วัดและกิจกรรมของวัดด้วยเพื่อเป็นการการเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง เช่น แผ่นป้ายตามที่สาธารณะ โปสเตอร์ ที่การเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ติดอยู่ในบริเวณวัดหรือในชุมชนต่าง ๆ สื่อพื้นบ้าน หรือสื่อประเพณี เช่น พิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน ดนตรี การแต่งกาย ใบลาน สมุดไทย เครื่องปั้นดินเผา ศิลปวัตถุต่าง ๆ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อชุมชน หรือ สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น

๔. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

ด้านสภาพแวดล้อม อันได้แก่โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/พุทธศิลป์ /วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมชุมชน/ ธรรมชาติภูมิทัศน์ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ หรือกายภาพของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะเป็นวัดเก่าที่มีศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าอยู่เกือบทุกวัด มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่า และวัดบางวัดมีธรรมชาติ ที่มีความสงบ ร่มรื่น อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งที่เป็นวัดที่เน้นการส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่า และวัดที่มีจุดเด่นด้านธรรมชาติแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็นภูมิทัศน์อันสวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่สะอาด เหมาะกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเป็นการพัฒนาทั้งระบบอย่างยั่งยืน แนวทางการพัฒนาแผนงานในการดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อม คือ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งเปิดพื้นที่และส่งเสริมกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้แสดงออกและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างการยอมรับและเคารพอัตลักษณ์ คุณค่าและความแตกต่างหลากหลายของวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรม พร้อมทั้งมีการบริหารจัดการองค์ความรู้ ภูมิปัญญาและทุนทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และนำไปใช้ประโยชน์ในการให้คำแนะนำปรึกษาบ่มเพาะ พัฒนาศักยภาพและส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการที่ประกอบธุรกิจด้านการพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์และบริการโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ส่งเสริมโอกาส พื้นที่ เวทีและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัด เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ทางวัฒนธรรม รวมทั้งบูรณะ พื้นฟู ปฏิสังขรณ์ โบราณสถาน พุทธศาสนสถาน และแหล่งโบราณคดี แหล่งศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมของวัดและชุมชนที่มีความสำคัญในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พัฒนาเมืองที่มีศักยภาพและมีอัตลักษณ์โดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พร้อมทั้งศึกษาวิจัยและพัฒนาเมืองนิเวศวัฒนธรรมต้นแบบรองรับการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างต่อเนื่อง

๕.๒ อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจที่นำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (๒) ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (๓) แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ดังนี้

๑. สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในพระพุทธศาสนาจะได้รับผลกระทบกระเทือนจากเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองอย่างมาก และทำให้มีผู้มองศาสนาในแง่ต่าง ๆ ทั้งในแง่ดีหรือแง่บวกและในแง่ร้ายหรือแง่ลบก็ตาม แต่วัดในพุทธศาสนาก็นับว่ามีอิทธิพลทางวัฒนธรรมอยู่มากในจิตใจของคนไทย และแสดงออกมาในรูปของโบราณสถานโบราณวัตถุ ประเพณี นิยศิลปวัฒนธรรม หรือความเมตตาปรานี และความโอบอ้อมอารี สิ่งเหล่านี้อาจเรียกว่าเป็นลักษณะ

เฉพาะที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งเป็นลักษณะอันเนื่องมาจากพุทธศาสนาจึงถือว่าสังคมไทยก็คือ สังคมพุทธนั่นเอง ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สังคมไทยเป็นสังคมพุทธตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือ พระสงฆ์ สถาบันสงฆ์จึงเป็นสถาบันจารีตที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของชาวพุทธไทยส่วนใหญ่ทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยาและกิจกรรมทางโลก พระสงฆ์เป็นหนึ่งในรัตน ๓ คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นเสมือนตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสถาบันพระพุทธานุศาสน์ที่ขาดเสียไม่ได้ ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน นอกจากจะเป็นที่พึ่งพิงทางใจ ชื่นทางศีลธรรมจรรยาโดยชี้ให้ทำนាំให้ดู และเป็นสถาบันที่เอื้ออำนวยบริการทางศาสนกิจ ศาสนพิธีแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังทำหน้าที่ส่งเสริมรักษานุรักษ์วัฒนธรรมและให้บริการด้านอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งยังมีส่วนช่วยเสริมกลไกของรัฐให้บรรลุเป้าหมายมากยิ่งขึ้นและทั้งยังมีส่วนช่วยสังคมในด้านต่าง ๆ อีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดบุญเลิศ กตปุณโย*** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ท่องเที่ยวท่องเที่ยวธรรม: แนวทางการพัฒนาศักยภาพวัดจังหวัดนครราชสีมา ด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” แนวทางในการดำเนินชีวิต นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ได้รับแนวทางในการดำเนินชีวิต คือ ไม่ประมาทในชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความมีสติ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ดำเนินชีวิตตามทำนองครองธรรม และเข้าถึงพระพุทธ พระ ธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งที่ระลึก โดยผลที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ผลที่ได้รับจากการเดินทางมาท่องเที่ยว คือ รู้สึกมีความสุข จิตใจที่ฟุ้งซ่านก็สงบลง และมีสติมากขึ้น ทำให้มีความ มั่นใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้น มีกำลังใจในการฝ่าฟันอุปสรรคและผ่านพ้นไปได้ เมื่อมีสติมากขึ้น ก็ ทำให้ทำงานได้ดีขึ้น ประสบความสำเร็จมากขึ้น เมื่อได้พบกับสิ่งที่ร้ายก็กลายเป็นดี และต่อไปภาย หน้า จะกลับมากราบไหว้อีกเพื่อเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบไป

๒. ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ปัญหาสืบเนื่องมาจากผลกระทบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีทั้งความหลากหลายและรวดเร็วในการรับข้อมูลข่าวสาร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปัญหา ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านการจัดการศาสนสถาน (๒) ด้านการจัดการศาสนบุคคล (๓) ด้านการจัดการกิจกรรม (๔)

*พระปลัดบุญเลิศ กตปุณโย, “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดใหญ่ บางปลาเกด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๘.

ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม อันส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมามากมาย นับตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวมปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรมนับเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งของวัดและชุมชนในอำเภอบางสะพาน เนื่องจากเกี่ยวข้องเชื่อมโยงและชักนำลักษณะการดำเนินชีวิต ความประพฤติ ความคิด ทศนคติ และคุณธรรมจริยธรรมของคนในสังคม ในปัจจุบันปัญหาวิกฤติทางวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในอำเภอบางสะพาน ได้แก่ การยึดถือวัตรนิยมหรือความต้องการทางวัตถุ การมีทัศนคติที่เปลี่ยนไปของเด็กวัยรุ่น ก่อให้เกิดโรคทางสังคมแบบใหม่ คือ เสพติดอาหาร เครื่องดื่ม สารที่ไม่เป็นคุณต่อร่างกายและสติปัญญา เช่น บุหรี่ เหล้า และอินเทอร์เน็ต ฯลฯ วิกฤตศิลปวัฒนธรรมและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้ นำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาทอดทิ้งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ปัญหาภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูสุนันทกิจโกศล**^๒ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับบทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศิระชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า แขนงของวัด บางวัด ยังไม่ค่อยเรียบร้อย อาคารสถานที่ บางหลัง อาจคับแคบไปไม่สะดวกในการจัดกิจกรรม วัดไม่ค่อยสะอาด อาคารบางหลังไม่สะอาด สถานที่จอดรถบางครั้งไม่เพียงพอ ไม่ทราบเรื่องการจัดกิจกรรมภายในวัด เพราะขาดการประชาสัมพันธ์น้อยเกินไป

๓. แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

การจัดตั้งวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม เป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมหอศิลป์ หอกระจายข่าว อุทยานการศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ สมุนไพรรที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำวัด และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ที่รวมทั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วยความรู้ สารความรู้ และกิจกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรม ซึ่งมีคุณค่าของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นความรู้ต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีการปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมอยู่เสมอโดยวัดและคนในชุมชน และมุ่งเน้นที่จะถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับคนทั้งในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ได้เข้าถึงชีวิตวัฒนธรรมของสังคมนั้นโดยแนวทางการพัฒนาการแหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการ

^๒พระครูสุนันทกิจโกศล, “บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ก-ข.

สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและท้องถิ่นในการทำนุบำรุงสร้างสรรค์และพัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด ฯลฯ โดยการเผยแพร่คุณค่า รักษา สืบทอดเอกลักษณ์ความเป็นไทยและการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันและอนาคต เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและจัดแสดงเรื่องราวทางศิลปวัฒนธรรม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทางศิลปวัฒนธรรม จัดเวทีให้คนในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันสร้างเรื่องราวประวัติศาสตร์และสังคมของตนเองขึ้นทางศิลปวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สร้างความร่วมมือ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางแห่งการร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อจัดทำองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตลอดจนบูรณาการกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาธชธ สิริมงคลโล**^๓ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น” แนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น คือ ด้านสถานที่ควรช่วยกันรักษาและร่วมกันพัฒนา โดยเฉพาะเรื่องของความสะอาด เพราะความสะอาดถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านการให้บริการ ควรเพิ่มสถานที่จอดรถ ห้องน้ำและปรับปรุงบริการร้านค้าร้านอาหาร เพิ่มถังขยะ เพื่อสร้างความสะดวกแก่ผู้มาเที่ยว ส่วนด้านการสร้างแรงจูงใจ ควรเพิ่มกิจกรรมส่งเสริมความรู้ กิจกรรมพัฒนาด้านจิตใจและปัญญา ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของวัดผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลของการท่องเที่ยว และให้วัดเป็นที่รู้จักในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด

^๓พระมหาธชธ สิริมงคลโล, “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแวง (พระอารามหลวง) อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก.

๕.๒.๒ การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เกี่ยวกับการจัดการวัดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๔ ด้าน

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีจำนวน ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านการจัดการศาสนสถาน (๒) ด้านการจัดการศาสนบุคคล (๓) ด้านการจัดการกิจกรรม (๔) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้ดังนี้

๑. ด้านการจัดการศาสนสถาน

การจัดตั้งวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาทางศิลปวัฒนธรรม เป็นห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอวัฒนธรรมหอศิลป์ หอกระจายข่าว อุทยานการศึกษา สวนพฤกษศาสตร์ สมุนไพร ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ประจำวัด และแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ พัฒนาโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์สถาน หอสมุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภูวเดช สันทับศาล**^๔ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย” ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ (๑) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว หรือโน้มน้าวใจให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยว (๒) สิ่งอำนวยความสะดวก ที่รองรับการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้อย่างความสะดวกสบาย (๓) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดำเนินการตามแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๔ วิสัยทัศน์เมืองมรดกโลกล้ำ เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และนวัตกรรมเมืองแห่งอารยธรรมและความสุขอย่างยั่งยืน

๒. ด้านการจัดการศาสนบุคคล

แนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการจัดการศาสนบุคคล เป็นไปตามกระบวนการบริหารจัดการประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ คือ (๑) การวางแผน (๒) การจัดองค์การ (๓) การจัดบุคลากร (๔) การอำนวยการ (๕) การประสานงาน (๖) การรายงาน (๗) งบประมาณ โดยการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพด้านการจัดการศาสนบุคคล ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

^๔ภูวเดช สันทับศาล, “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก-ข.

ในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหานภัส ปทุมปุตโต^๕ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีอายุ อาชีพ และสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีเพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครโดยภาพรวมแตกต่างกัน การศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร พบว่า ขาดความชัดเจนของป้ายบอกอาคารสถานที่ เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่างๆ ภายในวัดพระสงฆ์ สามเณร บางรูป ไม่ค่อยสนใจและเอาใจใส่ในการรักษาความสะอาดภายในวัดขาดการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เชิงวิชาการขาดการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขาดการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สิ่งที่มีอยู่ในวัด อย่างต่อเนื่อง และให้เป็นที่น่าสนใจข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรพัฒนาพิพิธภัณฑ์สิ่งที่มีอยู่ในวัด อย่างต่อเนื่อง และให้เป็นที่น่าสนใจ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ควรมีการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ควรมีจัดหาอุปกรณ์และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ใช้ให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาการที่มากขึ้น ควรมีการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เชิงวิชาการ ควรมีการจัดเวรของพระสงฆ์ และสามเณร ในการทำความสะอาดบริเวณวัด ควรมีการจัดทำปฏิทินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบกันโดยทั่วถึง ควรเพิ่มป้ายบอกอาคารสถานที่ เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่างๆ ภายในวัด

๓. ด้านการจัดการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

รูปแบบต่าง ๆ ทั้งสื่อบุคคล สื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง สื่อชุมชน หรือสื่อท้องถิ่น จำแนกได้ดังนี้ (๑) สื่อบุคคล: เจ้าอาวาส พระสงฆ์ สามเณร บุคลากรในวัดของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ครู วิทยากร อาสาสมัคร พุทธศาสนิกชน ชาวบ้าน โดยเฉพาะเจ้าอาวาสเป็นสื่อบุคคลที่มีบทบาทสูงทั้งในด้านภาวะผู้นำ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและผลงานเฉพาะด้าน ทั้งในด้าน

^๕พระมหานภัส ปทุมปุตโต, “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก-ข.

ธรรมะและด้านอื่น ๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษาศาสตร์จัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญยิ่ง นอกจากนี้ด้วยจริยวัตรและการประพฤติปฏิบัติที่ยึดมั่นในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทำให้เกิดบารมี ประชาชนมีความเลื่อมใสศรัทธา และยึดถือเป็นแบบอย่าง จึงเกิดการเรียนรู้และสามารถสร้างความร่วมมือ ร่วมใจในส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สัมฤทธิ์ผลได้ (๒) สื่อธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิทัศน์ ธรรมชาติ วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถานและศาสนศิลป์ที่มีอยู่ในวัด และชุมชนต่าง ๆ ของอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเน้นสภาพแวดล้อม บรรยากาศที่อยู่ โดยรอบตัวมนุษย์อันเกิดขึ้นหรือมีอยู่ตามธรรมชาติ วัดที่เป็นกรณีศึกษาอาจแบ่งกว้าง ๆ เป็นสองกลุ่ม คือ วัดที่ตั้งอยู่ในย่านความเจริญหรือวัดเก่า มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถานและศาสนศิลป์ ส่วนวัดที่ตั้งอยู่ในชนบท มีจุดเด่น คือ อยู่กับธรรมชาติและใช้ธรรมชาติสร้างความสงบ และเป็นสื่อสอนธรรม ส่วนวัดในเมืองแม้ว่าจะอยู่ท่ามกลางความเจริญทางวัตถุ แต่ก็สร้างสภาพแวดล้อมให้ใกล้ชิดธรรมชาติและบรรยากาศที่สงบร่มรื่น (๓) สื่อสิ่งพิมพ์ มีการจัดทำหลากหลายรูป เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร จุลสาร จดหมายข่าว ข่าวสาร แผ่นพับ ฯลฯ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และโอกาสโดยทั่วไป ถ้าเป็นเอกสารเผยแพร่ความรู้มักจัดทำเป็นแผ่นพับ แต่ถ้าเป็นโอกาสสำคัญหรือโอกาสพิเศษมักจัดทำเป็นหนังสือเพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าต่อไป และวัดบางวัดจัดทำวารสาร เผยแพร่ในการเผยแพร่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และข่าวสาร ความรู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องด้วย (๔) สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น รายการวิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซีดีรอม เว็บไซต์ เป็นต้น โดยเฉพาะวัดที่เผยแพร่ธรรมไปยังต่างประเทศจัดทำเว็บไซต์ของวัดเพื่อการเผยแพร่ธรรม รวมทั้งประชาสัมพันธ์วัดและกิจกรรมของวัดด้วยเพื่อเป็นการการเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (๕) สื่อเคลื่อนที่ หรือสื่อกลางแจ้ง เช่น แผ่นป้ายตามที่สาธารณะ โปสเตอร์ ที่การเผยแพร่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัฒนธรรมของวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ติดอยู่ในบริเวณวัดหรือในชุมชนต่าง ๆ (๖) สื่อพื้นบ้าน หรือสื่อประเพณี เช่น พิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน ดนตรี การแต่งกาย ใบลาน สมุดไทย เครื่องปั้นดินเผา ศิลปวัตถุต่าง ๆ อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น (๗) สื่อชุมชน หรือ สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศิริภัทรา รักษาพล**^๖ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรมตามหลักพุทธสันติวิธี” ผลการวิจัยพบว่า (๑) การท่องเที่ยวชุมชน: จะ

^๖ศิริภัทรา รักษาพล, “บทบาทของวัดประยูรวงศาวาสวรวิหารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรมตามหลักพุทธสันติวิธี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ก-ข.

ประสบความสำเร็จและมียั่งยืนได้นั้น สำคัญอย่างยิ่ง คือ การได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนในการร่วมด้วยช่วยกันรักษาทรัพยากรมรดกวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่และเป็นที่รู้จัก สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ทั้งนี้หลักสาราณียธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาถือได้ว่า เป็นเครื่องมือผูกความรักสามัคคีในชุมชนและสามารถช่วยให้ชุมชนก้าวข้ามผ่านความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และศาสนา (๒). บริบทของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในด้านการท่องเที่ยวชุมชน: วัดถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นกระตุ้นจิตสำนึกในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมทำให้ชุมชนทั้ง ๖ แห่ง เรียกว่า ย่านกะดีจีน ซึ่งประกอบด้วย ๓ ศาสนา ๔ ความเชื่อ เกิดความรักและห่วงแหนในศิลปวัฒนธรรม เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงความผูกพันของพี่น้องต่างศาสนาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน และได้นำมรดกทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยมีวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารเป็น ผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมและสร้างการมีส่วนร่วมกับทุกชุมชนรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่าง ก็ให้การสนับสนุน ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนประสบความสำเร็จ สะท้อนได้จากนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยววัดและอยากแนะนำต่อให้กับผู้อื่น (๓) บทบาทของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพหุวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรชุมชน พัฒนาการเรียนรู้ และการส่งเสริมความสามัคคีของชุมชน นอกจากนี้ ผู้นำวัดนับว่าเป็นต้นแบบของผู้เป็นเอกทางวิชาการและจรรยาเป็นกำลังสำคัญในการบริหารวัดให้เป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรมให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษานี้ คือ ต้นแบบของการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความยั่งยืนและสันติสุขท่ามกลางความเป็นพหุวัฒนธรรมโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางศาสนาที่เชื่อมสัมพันธ์ทำให้สังคมหรือชุมชนนั้นเป็นแผ่นดินที่มีสันติสุข (Peace Land) ด้วยการขยายพันธุ์ต้นไม้มงคลแห่งสันติสุข (Peace Tree) ให้เติบโตและงอกงามในสังคมซึ่งจะช่วยทำให้การท่องเที่ยวชุมชนมีความสุขและยั่งยืน (Peaceful and Sustainable Tourism) โดยการปลูกต้นไม้สันติสุขผ่านโมเดลที่เรียกว่า WATPRAYUN'S MODEL ซึ่งเป็นต้นไม้แห่งสันติภาพ (Peace Tree) ที่จะช่วยสร้างสรรค์แผ่นดินสันติสุข (Peace Land) สามารถอธิบายได้ ดังนี้ W = Wealth (ความมั่งคั่ง) A = Authority (อำนาจ) T = Traditions & Cultures (ขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม) P = Peace Education (ความสันติสุข/ความสงบสุข) R = Root History (รากฐานประวัติศาสตร์และความเป็นมา) A = Aesthetic Holy Place (สถานที่ศักดิ์สิทธิ์และความสวยงาม) Y = Young Peoples (กลุ่มคนหนุ่มสาว) U = Unity (ความสามัคคีและความเป็นเอกภาพของชุมชน) N = Nationality (เชื้อชาติ/สัญชาติ) และผู้ที่ปลูกต้นไม้สันติสุขนี้จำเป็นต้องเป็นผู้นำที่มีหัวใจรักเมตตากรุณาและมีใจที่เปิดกว้างตามลักษณะของผู้ที่มีสาราณียธรรมเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต

๔. ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

โบราณสถาน/โบราณวัตถุ/พุทธศิลป์ /วัฒนธรรมท้องถิ่น/วัฒนธรรมชุมชน/ ธรรมชาติภูมิทัศน์ เป็นการ จัดสภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ หรือกายภาพของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปวัดในในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์จะเป็นวัดเก่าที่มีศิลปวัฒนธรรมทรงคุณค่าอยู่เกือบทุกวัด มีจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ วิจิตรศิลป์ และสถาปัตยกรรม อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและสื่อการเรียนรู้อันทรงคุณค่า และวัดบางวัดมีธรรมชาติที่มีความสงบ ร่มรื่น อย่างไรก็ตามวัดทุกวัดในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ทั้งที่เป็นวัดที่เน้นการส่งเสริมโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่า และวัดที่มีจุดเด่นด้านธรรมชาติแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างความสงบ สะอาด ร่มรื่น ร่มเย็นภูมิทัศน์อันสวยงาม โบราณสถาน โบราณวัตถุ พุทธศิลป์ อาคารสถานที่สะอาด เหมาะกับการเรียนรู้วัฒนธรรม และเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งระบบอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกุลโก^๗ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร” ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเรื่องพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ (๑) ด้านการพัฒนากิจกรรมภายในวัด (๒) ด้านการพัฒนาศาสนสถาน (๓) ด้านการพัฒนาศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด และ (๔) ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยภาพรวม ประชาชนที่มีเพศและจำนวนครั้งในการมาท่องเที่ยววัด ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีอายุ วุฒิการศึกษา อาชีพและรายได้ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาครแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และ ๓. ปัญหาส่วนใหญ่ในการพัฒนาวัด คือ ปัญหาเกี่ยวกับความสะอาด ขยะมูลฝอย มูลสุนัข มูลนก ห้องน้ำห้องสุขาไม่สะอาด มีต้นไม้น้อยไม่ค่อยร่มรื่น เจ้าหน้าที่ของทางวัดที่ทำความสะอาด หรือทำงานในจุดต่าง ๆ มีน้อย ทั้งยังแต่งกายไม่ค่อยสุภาพและปัญหาในเรื่องของ

^๗พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกุลโก, “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก.

กิจกรรมในวัดซึ่งมีการประชาสัมพันธ์น้อยจัดไม่ตรงกับวันหยุดจึงทำให้ไม่ทราบเรื่องและไม่สะดวกในการมาร่วมกิจกรรม ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธควรมีการจัดเจ้าหน้าที่ทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ประจำในจุดต่าง ๆ ให้มากขึ้นและแต่งกายให้เรียบร้อยในเรื่องการพัฒนาศาสนสถาน หากมีการสร้างใหม่ควรมีการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักมีการวางผังใหม่ให้ดีขึ้นมีการปลูกต้นไม้ให้มากขึ้นเพื่อให้เกิดความร่มรื่นและเป็นการทำให้ภูมิทัศน์ของวัดสวยงามน่ารื่นรมย์ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงและมีการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ของวัดให้สมบูรณ์เพราะหากวัดมีความพร้อมในการรองรับประชาชนที่มาวัดแล้วย่อมทำให้ประชาชนมาวัดแล้วเกิดศรัทธา เกิดความยินดีเกิดความสุขใจมาทำบุญทำกุศลต่าง ๆ พร้อมทั้งการมาพักผ่อนหย่อนใจในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยทำให้ได้ข้อเสนอในประเด็นหลักแก่วัดและผู้นำชุมชน ที่มีส่วนในการการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และหน่วยงานภาครัฐปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๑. วัดและผู้นำชุมชน และหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคม ควรจัดตั้งกองทุนให้แก่วัดที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ อันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เพื่อใช้ในการจัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง วัสดุอุปกรณ์ สำหรับใช้ในการดูแล รักษา โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่มีอยู่ในพื้นที่วัด เพื่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒. ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ควรร่วมมือกันจัดทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในรูปแบบของเอกสารหรือหนังสือประจำบ้าน แล้วแจกจ่ายให้แก่ทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย

๓. ภาครัฐโดยหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรดำเนินการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการรักษาประเพณีของคนในท้องถิ่น

๔. หน่วยงานราชการที่ได้รับงบประมาณเพื่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และวัฒนธรรมในชุมชนอันเป็นวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ควรเปิดเผยรายละเอียดของการใช้งบประมาณแก่วัดและชุมชนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ประชาชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้มีประสิทธิภาพในโลกยุคปัจจุบัน

๒. ควรมีการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมศิลปศึกษา และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ โดยเป็นตัวตั้งอย่างต่อเนื่อง

๓. ควรศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของหน่วยงานรัฐในการส่งเสริมการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อจะได้ทราบว่า หน่วยงานรัฐในปัจจุบันมีบทบาทจริงในการส่งเสริมการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไร ซึ่งกล่าวได้ว่า งานในด้านส่งเสริมการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นี้ เป็นบทบาทโดยตรงและเป็นบทบาทสำคัญของหน่วยงานรัฐ ในฐานะที่เป็นผู้คอยสนับสนุนเป็นอย่างดี

๔. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ ที่ของวัดที่นำมาใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อจะได้ทราบว่า เทคนิค กลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ใด ที่เหมาะสมกับการนำมาใช้ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กนก แสนประเสริฐ. ประมวลพระราชบัญญัติคณะสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.

กรมการศาสนา. หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร :เอ พี
กราฟิคดีไซน์, ๒๕๔๐.

_____. คู่มือวิทยากรอบรมพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๔๐.

_____. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์.
กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมการศาสนา, ๒๕๔๓.

_____. ท่องวัดทั่วไทยบนเส้นทางบุญหนุนธรรมสองใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ. กรุงเทพมหานคร:
มปท, ๒๕๔๙.

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา. ลานวัด ลานใจ ลานกีฬา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๔๒.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๓.

คณินันต์ จันทบุตร. สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:
ภาพพิมพ์, ๒๕๔๒.

จุมพล หนิมพานิช. การบริหารและการพัฒนาองค์กร หน่วยที่๔. นนทบุรี: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๕.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. “วัดกับการท่องเที่ยว”. จุลสารการท่องเที่ยว. ฉบับปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๓.

กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๔๑.

ชูเกียรติ นพเกตุ. การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เชียงราย: คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ๒๕๔๕.

บุญร่วม เทียมจันทร์. เจ้าอาวาส เจ้าพนักงาน ใครกำหนด. กรุงเทพมหานคร: สามดีพรีนติ้งอิกวิป

เม้นท์, ๒๕๔๖.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร:

เพรส แอนด์ ดีไซน์ ๒๕๔๙.

ไพบุลย์ เสี่ยงก่อ. คน ต้นไม้ และสายน้ำ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,

๒๕๔๔.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๑.

_____. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพมหานคร:

บริษัท สหธรรม จำกัด, ๒๕๔๑.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). การพัฒนาจิต. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราช

วิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาสิทธิการ (เย็น กลฺยาณธโร). หลักสัตรนักรธรรมและธรรมศึกษาขั้นตรี รวมทุกวิชา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลียงเชียง, ๒๕๔๓.

พนม พงษ์ไพบุลย์. จาริกไว้ในพระศาสนา จาริกไว้ในการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การ

ศาสนา, ๒๕๔๓.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). พระสงฆ์กับการศึกษาไทยในบทบาทของสถาบัน

พระพุทธศาสนากับการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๖.

พระธรรมวรนายก (โอภาส นิรุตติเมธี). การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนตัวอย่างธรรม

ปริทัศน์ ๔๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๖.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

_____. พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ. ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.

ราณี อธิชัยกุล. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖.

วรรณ วะษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.

กรุงเทพมหานคร ๒๕๔๙.

วิลาวรรณ รพีพิศาล. การบริหารทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิจิตร

หัตถกร, ๒๕๕๐.

ศุภลักษณ์ อัครางกูร. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา, ๒๕๕๑.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน พ. ศ. ๒๕๔๗. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๗.

เสน่ห์ จัยโต และคณะ. การจัดการทรัพยากรมนุษย์. หน่วยที่ ๔. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

สมใจ ลักษณะ. การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

เพิ่มทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือพระสังฆาธิการและ

พระวิทยากร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

สุนทร สุภูตะโยธิน. คู่มือสมณศักดิ์สำหรับผู้บริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: กรังปรีซ์

อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๔๐.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของวัด: ศึกษาเฉพาะ

กรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕

(๒) บทความในวารสาร:

สมเด็จพระธีรญาณมุนี (สมชาย วรชาโย). “คุณวัด”. วารสารใบลาน. ปีที่ ๕. (เมษายน – พฤษภาคม):

๒๕๒๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

(๓) งานวิจัย:

ณัฐพงษ์ สีนุญเรือง. สุวิมล แม่นจริง และภราดัย ไชยนิวัต. “ปัจจัยทางจิตสังคมที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา”. **งานวิจัย**. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๒.

(๔) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ณัฐหทัย ชลายนวัฒน์. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักธรรม: กรณีศึกษา บริษัท ๕๐๕ โภกภัณฑ์ จำกัด. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

ดลใจ มณีงาม. “พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้มาเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๐.

พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฑฺฒโน). “บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ในอำเภอดอนพุท จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูสิต รัตน. “ศึกษาหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาวัดผาสุการามอำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พระปลัดชัยภัทร ขนดิธโร. “การพัฒนาการบริหารวัดให้มีประสิทธิภาพในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๖”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๘.

พระปลัดบุญเลิศ กตปุญโย . “การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ: กรณีศึกษาวัดใหญ่ บางปลากรด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระมหากมล สุจิตโต. “บทบาทเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ในตำบลศิระทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

พระมหาจักร สิริมงคล (มาตรา). “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดหนองแขง . พระอารามหลวง. อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

พระมหานภัส ปทุมปุตโต. “การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกโก. “การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ภัทรสุภา ลีลานภาพรรณ. การท่องเที่ยวเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีแหล่งวัฒนธรรมใน กรุงเทพมหานคร. **สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ภูเดช สันทศาล. “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

ศิริภัทรา รักษาพล. “บทบาทของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหารในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนพุทธวัฒนธรรมตามหลักพุทธสันติวิธี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ. ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [www. tica. or. th/images/plan_ tourism๒๕๕๕-๒๕๕๙/๒๕๕๕-๒๕๕๙. pdf](http://www.tica.or.th/images/plan_tourism๒๕๕๕-๒๕๕๙/๒๕๕๕-๒๕๕๙.pdf) [๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ๒๕๔๑. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www. tat. or. th.](http://www.tat.or.th) [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].

กระทรวงวัฒนธรรม. อนุสัญญาามรดกโลก ๒๕๕. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www. thaiwhic. go. th/convention. aspx](http://www.thaiwhic.go.th/convention.aspx) [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

บรรณานุกรม (ต่อ)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. การดำเนินการโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://www.dla.go.th> [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรพ. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5057 [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. รัฐธรรมนูญไทย ๒๕๕๐. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.parliament.go.th/library.com> [๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

(๕) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์ พระราชสิทธิญาณ (เตือน สิริธมโม). ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูประวิตรพุฒิกุล (สถาน ฉนทสีโล). เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน. ๒๘ พฤศจิกายน

๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรมิตร จิตปญโญ. รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน. ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูธีรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร). เจ้าคณะตำบลชัยเกษม. ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวีรธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีรธมโม). เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ. ๒๕ พฤศจิกายน

๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูศุภกิจจิณันท์ (สุนทร อภินนโท). เจ้าคณะตำบลธงชัย. ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวินัยธรรมสมิต ปญญาวโร. เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว. ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล). เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์.

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูพิพัฒน์ธรรมรักษ์ (บุญยืน ธรรมปาโล). เจ้าคณะตำบลทองมงคล. ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูประภาศสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสสโร). เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง. ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายเลิศยศ แยมพลาย. นายอำเภอบางสะพาน. ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมนึก หนูแก้ว. ไวยาวัจกรวัดทางสาย. ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายโกศล ทองกรอย. ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง. ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายบุญธรรม แดงเครือ. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย. ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายสมหมาย ปานทอง. กำนันตำบลธงชัย. ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายอริวัฒน์ คะนองแค. ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง. ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

Davidson Rob. **Tourism**. 2nded. Singapore Longman: Group Limited. 1995.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๑. พระสมทรวชิรโสภณ, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๒. พระปิฎกโกศล, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๓. พระมหากังवाल อธิธมฺโม, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๔. พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

๕. ดร.ปิ่นนธร เอียร์ชัยพฤษ

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

บันทึกข้อความ

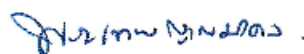
ส่วนงาน : วิทยาลัยสงฆ์ราชภัฏ, 3 โทร. ๐๘๑ ๐๑๕๖๓๕๖
 ที่ : ศว.๖๑๒๑/ว.๑๖๖ วันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๖๑
 เรื่อง : ขออนุมัติงบประมาณสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

เรียน : พระสมุทพรจิรโสภณ, ดร.

เป็นด้วย พระอธิการวิชัยนทร์ นามาน กนฺตสิโร รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสนปริยัติบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ราชภัฏสงขลา วิทยาลัยสงฆ์ราชภัฏสงขลา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความก้าวหน้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านได้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงได้ขอให้นำมาเป็นข้อมูลพิจารณาตรวจสอบกับเรื่องเมื่อใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมสำเนา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับงบประมาณสำหรับค่าเช่ารถจักรยานยนต์คันใหม่เพื่อใช้ในการมา ณ โอกาสนี้

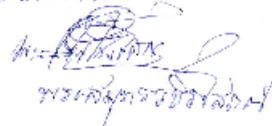
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระเทพญาณมงคล, ศ. (พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชภัฏ, 3

๑๓๖๑/๑๖๖

 พระสมุทพรจิรโสภณ, ดร.

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิชัยนทร์ นามาน กนฺตสิโร

โทร. ๐๘๑ ๐๑๕๖๓๕๖๓๕๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยการอาชีพ	โทร. ๐๘๓-๐๓๐๖๓๐๖
ที่	ศก.๐๐๖๖๓๐๖/๐๐๖๖	วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เรียน พระปฎิโกศล, ดร.

เมื่อวันพุธ พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนฺตสิโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๖๐๕๐๒๒ วิทยาลัยการอาชีพ
 ศก.๐๐๖๖๓๐๖/๐๐๖๖ ได้ดำเนินการใช้เครื่องมือตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์
 ได้ดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัด
 ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็น
 มาแต่เดิม จึงได้ขอให้ท่านเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมา
 พร้อมแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอแสดงความนับถือ
 ขอแสดงความนับถือ

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ในชื่อของ
 พระปฎิโกศล
 ๓๐ ต.ค. ๖๖

พระเทพญาณมงคล, ดร. (พิเศษ)
 ผู้อำนวยการวิทยาลัยการอาชีพ

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนฺตสิโล
 โทรศัพท์ ๐๘-๙๐๙๖๖-๖๖๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยราชพฤกษ์	โทร. ๐๘๖๒-๐๘๖๒-๖๖๖๖
ที่	ศอ ๒๑๖๑๗/ว.๕๓	วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๑
เรื่อง	ขอความเห็นชอบการให้ตรวจแก้ไขเครื่องมีชื่อใช้ในการทำสารนิพนธ์	

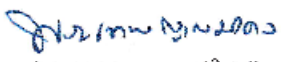
เรียน พระเทพกิจจวาล อธิธมโม, ดร.

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตรจันทร์ ฉายา กณฺหสิโโล ราชประชานุเคราะห์ ๒๐๓๐๒๐๕๐๒๒ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ได้อนุญาต ราชวิทยาลัยราชพฤกษ์ มหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกูญการมราชวิทยาลัย วิทยาลัยราชพฤกษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงได้ขอความเห็นจากผู้เกี่ยวข้องพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเรื่องเพื่อให้ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่แนบมาพร้อมแนบด้วย และเห็นว่าในภาพรวมแล้วเรื่องมีความถูกต้องเหมาะสมแล้ว จึงขอขออนุมัติในความเห็นเพื่อทางวิทยาลัยราชพฤกษ์ โดยอาศัย

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ทรงพระ
ศอ ๒๑๖๑๗/ว.๕๓
๕ ต.ค. ๖๑

(พระเทพญาณมงคล, ราช. (พิเศษ))
ผู้อำนวยการวิทยาลัยราชพฤกษ์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตรจันทร์ ฉายา กณฺหสิโโล
โทร ๐๘๖๒-๐๘๖๒-๖๖๖๖

บันทึกข้อความ

งาน วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

โทร. ๐๘๑-๐๑๔-๓๙๔๖

ศธ.๖๑๖๑/ว.๔๘

วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๑

ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์

๑ พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร.

เนื่องด้วย พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นจติ จึงใคร่ขอให้ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมามาแล้วนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทางวามมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระเทพญาณมงคล,รศ.(พิเศษ))

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ตรวจแก้ไขเรียบร้อยแล้ว

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรณ ชยทตฺโต, ผศ.ดร.)

๓๐ / ๓.๑. / ๒๕๖๑

ะสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสีโล

ติดต่อ ๐๙-๗๑๙๖-๖๖๖๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน	วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี	โทร. ๐๖๓๒-๖๐๙๙-๓๓๓๖
ที่	ศร.๒๕๒๓๖๓/๒๕๖๓	วันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๖๓
เรื่อง	ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำสารนิพนธ์	

เจริญพร ต.ปิ่นนคร เข็มราชูปถัมภ์

เมื่อเดือน พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒ มีมติให้คณะกรรมการฯ ดำเนินการตามมติของคณะกรรมการฯ โดยดำเนินการตามแผนงานฯ ที่กำหนดไว้ และได้มีการติดตามประเมินผล การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางละพวน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มีข้อควรระวังเกี่ยวกับแนวโน้มความรู้ความเข้าใจบางอย่างในเรื่องนี้ เช่น ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาเป็นไปในลักษณะที่อาจมีความหมายที่กว้างเกินไป ซึ่งการตีความที่เกินขอบเขตของงานวิจัยที่ศึกษาอาจทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ ดังนั้นในการนำผลการศึกษานี้ไปใช้ ควรพิจารณาถึงขอบเขตของงานวิจัยที่ศึกษาอย่างระมัดระวัง และหลีกเลี่ยงการนำผลการศึกษานี้ไปใช้เพื่อสนับสนุนข้อสรุปที่เกินขอบเขตของงานวิจัยที่ศึกษา

จึงขอวิงวอนเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

John W. Nichols

(พระเทพญาณมงคล, ๖๔.(พิเศษ))

ผู้จำหน่ายการวิจัยเกี่ยวกับสงครามนิวเคลียร์

๐๙๐๙๒๕๒/๓๓๓/๙๓๓๓
๙๓๓๓ ๙๓๓๓๓๓๓๓
30 ๐๙ ๖1

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กมตสิโล

199970 not clearly listed

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์

กลุ่มที่ ๑ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล
เจ้าอาวาส ในอำเภอบางสะพาน จำนวน ๑๐ รูป

๑. พระราชสิทธิญาณ (เตือน สิริธมโม) ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๒. พระครูประวิตรพุมิคุณ (สถาน ฉนทสโร) เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน
๓. พระครูวินัยธรไมตรี จิตปัญโญ รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน
๔. พระครูวีระธรรมพิทักษ์ (วิรัตน์ วีระธมโม) เจ้าคณะตำบลกำเนิดนพคุณ
๕. พระครูไพโรจน์สิริมงคล (สถาพร สิริมงคล) เจ้าคณะตำบลพงศ์ประศาสน์
๖. พระครูพิพัฒนธรรมรักษ์ (บุญยืน ธมมปาโล) เจ้าคณะตำบลทองมงคล
๗. พระครูศุภกิจจาภินันท์ (สุนทร อภินันโท) เจ้าคณะตำบลธงชัย
๘. พระครูถิรธรรมดำรง (เสถียร สิริธโร) เจ้าคณะตำบลชัยเกษม
๙. พระครูประภัศรสิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสสโร) เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง
๑๐. พระวินัยธรสมคิด ปญญาวโร เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว

กลุ่มที่ ๒ ข้าราชการที่เกี่ยวข้องและผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๗ คน

๑. นายวิวัฒน์ วันกุ่มภา ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
๒. นายเลิศยศ แยมพลา นายอำเภอบางสะพาน
๓. นายบุญธรรม แดงเครือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย
๔. นายสมหมาย ปานทอง กำนันตำบลธงชัย
๕. นายโกศล ทองกรอย ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง
๖. นายอธิวัฒน์ คะนองแค ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ อำเภอบางสะพาน
๗. นายสมนึก หนูแก้ว ไวยาวัจกรวัดทางสาย

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติครุฑให้ผลิตสัมภาระเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระครูประวิตรพุมิคุณ เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณโปรดพิจารณาอนุญาต ให้นิสิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระอธิการวัชรินทร์
ฉายา กนตสีโล
เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน
๒๘ ธ.ค. ๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระปิฎกโกศล, ดร.)

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสีโล

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๙-๗๑๙๖-๖๖๖๗

ที่ กศ. ๒๐๖๑๙/๑๔๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
วิทยาเขตสงขลาบุรี
วิทยาลัยสงขลาธรรมศาสตร์
เลขที่ ๔๐๔ หมู่ที่ ๘ ตำบลแสงสา
อำเภอหาดใหญ่ สงขลา จังหวัดสงขลา
๘๐๑๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอมอบทุนช่วยเหลือให้นักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

เรียน พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปัญโญ รองเจ้าคณะอำเภอสงขลา จังหวัดสงขลา กวีชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสมัครทุนที่ใช้ในการเรียนการสอน จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตร ญาณ กนตสิโล วัดประจักษ์วัดนิคม ๒๐๓๐๒๐๕๐๒๒ นิกาย
มหานิกายพุทธศาสนาเถรวาทนิกาย สภาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสงขลาบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูงานหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องมีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จิรโครตจความ
คุณเศรษฐีภักดิ์พระคุณโปรดพิจารณาอนุญาต ให้ผลิตได้ดำเนินการสืบค้นเพื่อรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่พระภิกษุสงฆ์พุทธศาสนิกชนในจังหวัด สภาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสงขลาบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบพระคุณในความเล็งเห็นกิจการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปัญโญ
รองเจ้าคณะอำเภอสงขลา
วัดประจักษ์วัดนิคม
๒๐๓๐๒๐๕๐๒๒

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระปิฎกโกศล, ตร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงขลาบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตร ญาณ กนตสิโล

โทรศัพท์ ๐๙-๙๙๙๖ ๒๐๖๑

ที่ ศษ. ๖๓๖๑๑/๖๕๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสงขลาบุรี
วัดหลวงพระธรรมศาลาธรรม
เลขที่ ๙๐๘ หมู่ที่ ๘ ตำบลแพงพวย
อำเภอหาดใหญ่สงขลา จังหวัดสงขลา
๘๐๑๓๐

๓๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเห็นชอบให้มีวิเทศกษัตริย์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระครูไพโรจน์สิริมงคล เจ้าคณะตำบลทุ่งประสาธน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตรพันธ์ ฉายา กนตสีโล รหัสประจำตัววิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ มีวิทยฐานะพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสงขลาบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีท่านเจ้าเป็นผู้อนุญาตและรับจากพระเดชพระคุณ เจ้าอธิการวิจิตรพันธ์ ฉายา กนตสีโล วิทยฐานะพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสงขลาบุรี และทรงยินยอมอย่างใจกว้างให้ความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการฯ ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนิรุทธบุตร
วิเทศกษัตริย์
ราชบัณฑิตยสถาน
ดร. อนิรุทธบุตร

เรียนขอความเห็นชอบ

พระปิฎกโกศล, ดร.

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักงานการวัดสงขลาบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตรพันธ์ ฉายา กนตสีโล

โทรศัพท์ ๐๙-๗๔๔๒-๖๖๖๗

ที่ กอ. ๖๓๖๓/ว.๖๘

มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพัฒนธรรมกายคาม
เลขที่ ๙๐๙ หมู่ ๙ ตำบลหนองทราย
อำเภอสามชัย จังหวัดราชบุรี
๙๐๙๙๐

๓๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความเห็นชอบการขึ้นบัญชีนักเรียนทุนการวิจัย

เรียน พระครูพัฒนธรรมรักษ์ เจ้าคณะตำบลทองมงคล

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบเห็นภาพแผนที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชรินทร์ อาษา กนตสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๓๐๒๐๕๐๒๒ ได้สมัครขอทุนการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัยราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ ซึ่งใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณโปรดพิจารณาอนุญาต ให้มีมติได้ดำเนินการขึ้นบัญชีนักเรียนทุนการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางการต่อไป แก่หลักปฏิบัติหรือศรัทธาอันดี สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาสารคามราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี ซึ่งขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชบุรี
พระครูพัฒนธรรมรักษ์
๑๙.๑๑.๖๑
๑๙.๑.๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ
พระปิฎกโกศล (ดร.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ อาษา กนตสีโล

โทรศัพท์ ๐๙๙ ๙๐๙๙๖ ๖๕๖๙

ที่ ศธ. ๒๑๒๐/ว.๔๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
วิทยาเขต ฉะเชิงเทรา
วัดพระพรหมอภัยนเรศวร อ.เมือง
เลขที่ ๓๐๑ หมู่ ๗ ตำบลหนองปรือ
อำเภอตำบ.เนินขะตอม จังหวัดฉะเชิงเทรา
๗๖๐๐๖๖

๓๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง จะขอเสนอโครงการให้บัณฑิตศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระครูสุภกิจจาภิรักษ์ เจ้าคณะตำบลระยอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบเสนอโครงการที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตรนทร์ ฉายา กนทศีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๓๐๒๐๕๐๒๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตฉะเชิงเทรา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษานี้วิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีคาบจำเริญต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณโปรดพิจารณาอนุญาต ให้นำไปดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะประกอบเป็นประโยชน์แก่การศึกษาต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตฉะเชิงเทรา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณพระครูสุภกิจจาภิรักษ์ จึงขอขอบพระคุณในความร่วมมือทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พ.ม.ศ.
๒๕/๑๑/๖๓

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระปิฎกโกศล, คร.)

รองอธิการบดีฝ่ายบริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตรนทร์ ฉายา กนทศีโล

โทรศัพท์ ๐๙-๗๑๙๖ ๒๒๒๗

ที่ ศธ. ๖๑๖๑/ว.๔๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี
วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม
เลขที่ ๑๐๙ หมู่ที่ ๗ ตำบลแพงพวย
อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
๗๐๑๓๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตสัมภาระเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
เรียน พระครูธีรธรรมดำรง เจ้าคณะตำบลชัยเกษม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

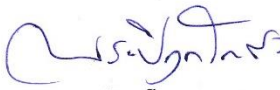
เนื่องด้วย พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณโปรดพิจารณาอนุญาต ให้นิสิตได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความเคารพ

พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสีโล
๑๙. ๑๑. ๒๕๖๑
๖.๑๑.๒๕๖๑

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาราชการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสีโล

โทรศัพท์ติดต่อ ๐๙-๗๑๙๖-๖๖๖๗

ที่ กอ.๐๓๖๓/ว.๑๕๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
วิทยาเขต สงขลาบุรี
วิทยาเขตสงขลา
เลขที่ ๔๐๔ หมู่ที่ ๗ ตำบลเขตรวม
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
๘๐๑๓๐

๔๔ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขออนุญาตฯ ให้มีพิธีเปิดงานวันรื้อฟื้นการวิจัย

เรียน พระครูประทีปศรีพิทักษ์ เจ้าคณะตำบลเขตรวม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบเสนอคำขออนุญาตฯ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสิโล รัชทายาทเจ้าวัดโนน ๖๐๓๐๒๐๒๒ มีศักดิ์
หลักคุณพระทาสตามหาบิณฑิต สาขาวินัยการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาวิทยาเขต
วิทยาเขตสงขลาบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักคุณดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องมีความจำเป็นจะต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงได้ขอความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณโปรดพิจารณาอนุญาต ให้มีพิธีเปิดดำเนินการมีสาระสำคัญเป็นประโยชน์ใน
การวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักคุณพระทาสตามหาบิณฑิต สาขาวินัยการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาวิทยาเขตวิทยาเขตสงขลาบุรี และนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบพระคุณในความกรุณาพิจารณา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ท่านอนุญาต

วิษณุ ๐๓/๑๓/๒๕๖๓
พระครูประทีปศรีพิทักษ์
เจ้าคณะตำบลเขตรวม
๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

เรียนนายกฯ ความเคารพ

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาเขตสงขลาบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนตสิโล

โทรศัพท์ ๐๙-๙๐๙๖-๖๖๖๙

ที่ ศธ. ๒๑๖๖๗/๒๕๖๓

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
วิทยาเขตนครราชสีมา
เลขที่ ๑๐๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลพิกุล
อำเภออานันท์สนธยา จังหวัดราชบุรี
๔๖๑๑๓๐

๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ใช้คลังภาพและเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน พระวิมัยธรรมมคิต ปณญาวโร เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบฟอร์มคำขออนุญาต จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตรพันธ์ ฉายา กนฺตสิโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ มีสื่อนักศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา ได้ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณโปรดพิจารณาอนุญาต ให้มีสื่อนักศึกษาได้ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเก็บประวัติของทางวิชาการต่อไป แล้วอีกสุรพุทธศาสนิกชนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเมตตาต่อพยานการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ฉันทิยาธรรม
พระวิมัยธรรมมคิต ปณญาวโร

30. พ.ย. 61

เรียนมาด้วยความเคารพ
พระปิฎกโกศล (ตร.)

(พระปิฎกโกศล, ตร.)
รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตรพันธ์ ฉายา กนฺตสิโล
โทรศัพท์ ๐๘-๗๑๖๖-๖๖๖๗

ที่ ศธ ๖๐๖๒๓/ว.๕๘๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
วิทยาเขตสระบุรี
วิทยาลัยเกษตรกรรมและประมง
สาขาวิชาสัตวศาสตร์
ตำบลบ้านใหม่พัฒนา จังหวัดสระบุรี
๓๑๐๓๐๐

๓๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง พิจารณาอนุญาตให้ใช้สิทธิสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

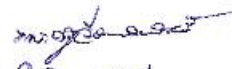
เรียน พระครูวิธรรมวิทย์ เจ้าคณะตำบลจำปาศักดิ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

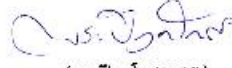
เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตร ญาณ กนตสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๖๐๕๐๖๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสระบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บจากพระเดชพระคุณ ซึ่งให้ความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณไปวัดพิจารณาอนุญาต ให้ใช้สิทธิสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลใน
การวิจัย ซึ่งจะเก็บประโยชน์ทางวิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิง
พุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสระบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
อนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี ซึ่งขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อธิการบดีมหาวิทยาลัย
๒๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสระบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตร ญาณ กนตสีโล

โทรศัพท์ ๐๙-๗๐๖๕-๖๖๖๖

ที่ ศธ. ๖๑๓๖๗/ว.๕๘๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์
วิทยาเขตขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น
เลขที่ ๑๐๖๖ หมู่ที่ ๖ ตำบลเมืองเก่า
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
๔๐๐๐๐๐

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอมติอนุเคราะห์แก้ไขข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นายวิวัฒน์ วันทุมมา ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสืบภาระงานที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตร ญาณ กนตสีโล รหัสประจำตัววิจัย ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ ปีที่ ๑
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีสาระสำคัญต้องเก็บจากท่าน จึงได้ขอมติอนุเคราะห์จากท่าน
ได้พิจารณาอนุญาตให้ใช้สิทธิ์ดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับขอมติอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนพามาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ข้าพเจ้า นายวิวัฒน์ วันทุมมา
ผู้อำนวยการวิจัย เพื่อพัฒนาวัด
๑๐ หมู่ ๖ ตำบลเมืองเก่า

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดขอนแก่น

(นางวิวัฒน์ วันทุมมา)
ผู้ให้ขอมติอนุมัติให้ทำการศึกษาวิจัยและพัฒนาวัด
ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตร ญาณ กนตสีโล
โทรศัพท์ ๐๘-๗๑๓๖-๖๖๖๗

ที่ ศธ. ๒๑๖๑๘/ว.๕๕

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
วิทยาเขตสงขลาบุรี
วิทยาเขตสงขลาบุรี
เลขที่ ๑๐๘ หมู่ ๗ ตำบลคลองทราย
อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา
๙๐๑๐๐

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง พทท. ๑๐๘๑๘/ว.๕๕

เจริญพร นายเลิศยศ แยมพราย นายอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบต้นแบบการใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนฺตสีโล รัชตะเจ้าอาวาสวัด ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ มีจิต
หลักสุตรพุทธ ศพ. ๑๐๘๑๘/ว.๕๕ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาบุรี ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นฐานข้อมูลของการศึกษาค้นคว้าวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีข้อมูลจำเป็นที่ต้องเก็บจากท่าน ซึ่งโครงการความอนุเคราะห์จากท่าน
ได้พิจารณาอนุญาตให้ดำเนินการสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นอย่างไรขอรับทราบ
วิชาการต่อไป หากมีสุทธพหุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาบุรี
ราชภัฏสงขลาบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ซึ่ง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

- พทท.

- ศธ. ๒๑๖๑๘/ว.๕๕

นายเลิศยศ แยมพราย
นายอำเภอบางสะพาน

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวัชรินทร์ ฉายา กนฺตสีโล
โทรศัพท์ ๐๙-๗๕๕๖-๖๖๖๖

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงขลาบุรี

ที่ ศธ. ๐๓๖๓/ว.๑๖

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
วิทยาเขตวังน้อย
วิทยาลัยการศึกษาระดับ
อาชีวศึกษา
สาขาวิชา
การศึกษาระดับ
ประถมศึกษา
วิชา
การศึกษาระดับ
ประถมศึกษา

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นายบุญธรรม แดงเครือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอภัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตร ฉายา กนตสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ บัณฑิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตวังน้อย ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์

ในการศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต่องานของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน
ได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสืบเสาะหาข้อมูลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ
วิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตวังน้อย และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อต่อวิทยาคณา ณา โอกาสนี้

จึงเรียนขอเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์วังน้อย

พระปิฎกโกศล, ดร.
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอภัย
๑๙ ๑๑ ๒๕๖๓

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตร ฉายา กนตสีโล
โทรศัพท์ ๐๙-๗๓๖๖-๖๖๖๖

ที่ ศธ. ๖๓๖๓/ว.๔๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสงขลาบุรี
วัดหลวงพระสงฆ์ธรรมภาณ
เลขที่ ๓๐๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลแสงสาม
อำเภอหาดใหญ่สงขลา จังหวัดราชบุรี
๘๐๓๓๐

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เรื่อง จดความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย

เจริญพร นายสมหมาย บานทอง กำนันตำบลงาช้าง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบต้นแบบที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวิจิตรพันธ์ ฉายา กนฺตสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๖๐๓๐๒๐๕๐๒๒ มีใบ
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสงขลาบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บจากท่าน จึงได้ขอความอนุเคราะห์จากท่าน
ได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทาง
วิชาการต่อไป แก่หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตสงขลาบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึง
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อัมมสิ สมใจ
นาย สมใจ บานทอง
กำนัน ต.งาช้าง อ.บางสะพาน จ.ประจวบคีรีขันธ์

เจริญพร

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยเขตสงขลาบุรี

๒๙.๕๕. ๒๕๖๓

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตรพันธ์ ฉายา กนฺตสีโล

โทรศัพท์ ๐๙-๙๕๖๖๖ ๖๖๖๖

ที่ กอ. ๒๐๖๖๓/๒๕๖๑

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
วิทยาเขตสงขลาบุรี
วิทยาเขตสงขลาบุรี
เลขที่ ๖๐๖ หมู่ที่ ๘ ตำบลหนองทราย
อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
๘๐๑๓๐

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอดำเนินการขอคืนเงินค่าธรรมเนียมการศึกษา

เจริญพร นายโกศล ทองกรอย โฆษกจังหวัดสงขลา พระอารามหลวง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบฟอร์มขอคืนเงินค่าธรรมเนียมการศึกษา จำนวน ๑ ชุด

เรียนว่า พระอธิการวิจิตรพันธ์ อามก กนคสีโล รหัสประจำตัวนิสิต ๒๐๓๐๒๐๕๐๒๒ นิสิต
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสงขลาบุรี ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอก
บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีค่าธรรมเนียมเก็บจากท่าน ซึ่งได้ขอขมาและขอคืนจากท่าน
ได้พิจารณาอนุญาตให้นิสิตท่านนี้ในการสมัครงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะประกอบไปด้วย
วิชาการอื่น ๆ แก่นักศึกษาศูนย์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตสงขลาบุรี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับขอมูลค่าธรรมเนียมจากท่านด้วยดี จึง
ขอแสดงความขอบคุณเพื่อการศึกษาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณาให้ขอมูลค่าธรรมเนียม

ในหลวง ๑๐๖๖๓

พระพรหม

นายโกศล ทองกรอย (โฆษกจังหวัดสงขลา)

๓๕๖ ๒๑ / ๑๐๖

เจริญพร

พระพรหม

(พระปิฎกโกศล, ดร.)

รักษาการผู้อำนวยการวิทยาเขตสงขลาบุรี

ผู้ประสานงาน : พระอธิการวิจิตรพันธ์ อามก กนคสีโล

โทรศัพท์ ๐๙-๐๙๐๖๖ ๒๕๖๑

වි. අ. අං. 2006/001/ප.අ.අ.අ.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จ.พระนครศรีอยุธยา
 โทร. ๐๖๖-๖๖๖๖๖๖๖๖
 อีเมล: info@wru.ac.th
 ๒๕๖๓

၁၃၃၂ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ

เรื่อง ขาดความเหมาะสมของพื้นที่ใช้สอยสาธารณะ

เจริญพร นายสมนึก หนูแก้ว ไวยาวัจกรวัดทางสาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

เนื่องด้วย พระอธิการวัชรินทร์ อาภา กนตฺติโส เจ้าอธิการวัดนิคม ๒๐๓๐๒๐๕๐๒๒ มีพร
 หลักรูปพุทธศาสนิกชนมา ณ บัดนี้ สาขาศึกษาการจัดการเมืองทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 วิชาศาสนศาสตร์ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง "การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอ
 บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของงานศึกษานานาชาติหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวินัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีบทความจำนวนมากที่อ้างถึงข้อบกพร่องของทฤษฎีของทวินตัน ทำให้การผนวกทวินตันให้สอดคล้องกับทฤษฎีการรับภาษาของเพียเจต์และบรูเนอร์มีอยู่ในการศึกษาวิจัย ซึ่งโดยทั่วไปจะสนับสนุนทางวิชาการต่อไปว่า แม้ทวินตันหรือทฤษฎีการสนทนาที่คล้ายคลึงกับทวินตันสามารถอธิบายการสนทนาในบริบทของราชบัณฑิตยสถานได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องที่อาจทำให้ทวินตันมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังจะขอสรุปไว้ในภาคต่อไปเพื่อทบทวนวิชาการว่า ณ. โยธาทน

จึงอนุมัติเพื่อพิจารณาให้ทาง อบ.นครราชสีมา

Chord to 161

เขียนโดย 10/10/10
นางสาวกนกวรรณ ขวัญแก้ว

ស្រីប្រុស

W. J. G. J. J. J.

(พระปฎกโกศล, ตร.)

วิทยาลัยการผู้ชำนาญการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

ผู้ประสานงาน : พระมหิดลการวัชรินทร์ ฉายา กนฺทสีโล

សេចក្តីសង្ខេប ០៥-២០២០-២០២១

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง

การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ

ตำแหน่ง

วัน/เวลาที่สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาวัด หมายถึง การปรับปรุงสภาพวัด เพื่อให้วัดมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน พร้อมทั้งเป็นที่ประกอบสาธารณกุศล และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและปฏิบัติธรรมของประชาชนโดยรวม ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. การจัดการศาสนสถาน หมายถึง การจัดการและปรับปรุงศาสนสถาน การสร้างศาสนสถานมีความสอดคล้องต่อศิลปกรรมไทย และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการอนุรักษ์ศาสนสถานจิตรกรรมฝาผนังที่เก่าแก่ให้คงไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานของวัดและท้องถิ่น มีการจัดทำแผนผังภายในวัด กำหนดขอบเขต บริเวณศาสนสถาน อย่างชัดเจนและมีระเบียบเรียบร้อย

๒. การจัดการศาสนบุคคล หมายถึง การส่งเสริมการศึกษาพระภิกษุ สามเณร และบุคลากรในวัดให้มีความรู้ ด้านการต้อนรับ ด้านประชาสัมพันธ์ และด้านการท่องเที่ยว จัดให้บุคลากรในวัดแต่งกายสุภาพ จัดให้มีแบบยูนิฟอร์มประจำของวัด

๓. การจัดการกิจกรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในวัด เช่น การเวียนเทียน การแสดงธรรม รวมถึงกิจกรรมสาธารณกุศลต่าง ๆ เช่น การไหว้พระ การทำบุญ มีเปิดเสียงธรรมะภายในวัด และภายในวิหารต่าง ๆ เช่น ธรรมะบรรยาย ความสำคัญความเป็นมาของชีวประวัติเพิ่มด้วยการจัดอบรมปฏิบัติธรรมแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไป ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติกรรมฐานนั่งสมาธิ การเข้าค่ายคุณธรรมเพื่อปลูกฝังคุณงามความดีให้แก่เยาวชนของชาติ

๔. การจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรวมของวัด เช่น การปลูกต้นไม้และติดชื่อของต้นไม้ เพื่อให้มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีบรรยากาศที่สดชื่น น่ารื่นรมย์ มีการจัดตั้งถังขยะไว้ตามที่ต่าง ๆ มีบันไดเลื่อนสำหรับผู้พิการ และขนขยะจากด้านบนลงด้านล่าง ภายในวัดอย่างเพียงพอ การประดับตกแต่งด้วยของที่มีคุณภาพต่าง ๆ รวมถึงที่จอดรถ ห้องน้ำ ร้านค้า และความสะอาดโดยรวมของวัดให้ดียิ่งขึ้น ถูกหลักอนามัย เพื่อไม่ให้เกิดมลพิษ

ส่วนที่ ๓ ข้อคำถามแบบสัมภาษณ์

๑. ท่านมีความคิดเห็นว่า สภาพการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อย่างไรบ้าง

๒. ท่านมีความคิดเห็นว่า ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการศาสนสถาน” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

๓. ท่านมีความคิดเห็นว่า รูปแบบหรือกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการ ศาสนสถาน” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

๔. ท่านมีความคิดเห็นว่า ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการบุคลากรของวัด” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

๕. ท่านมีความคิดเห็นว่า รูปแบบหรือกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการบุคลากรของวัด” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

๖. ท่านมีความคิดเห็นว่า ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดเพื่อการท่องเที่ยว” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

๗.ท่านมีความคิดเห็นว่า รูปแบบหรือกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดเพื่อการท่องเที่ยว” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

๘. ท่านมีความคิดเห็นว่า ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกวัด” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

๙. ท่านมีความคิดเห็นว่า รูปแบบหรือกระบวนการในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ “ด้านการจัดการพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกวัด” นั้น เป็นอย่างไรบ้าง

.....

พระอธิการวัชรินทร์ กนตสีโล (พุ่มแสง)

นิสิตปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

ภาคผนวก ง
ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

พระราชสิทธิญาณ

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เจ้าอาวาสวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง

สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

พระครูประวิตรพุฒิคุณ

เจ้าคณะอำเภอบางสะพาน

เจ้าอาวาสวัดเกาะยายฉิม

สัมภาษณ์เมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

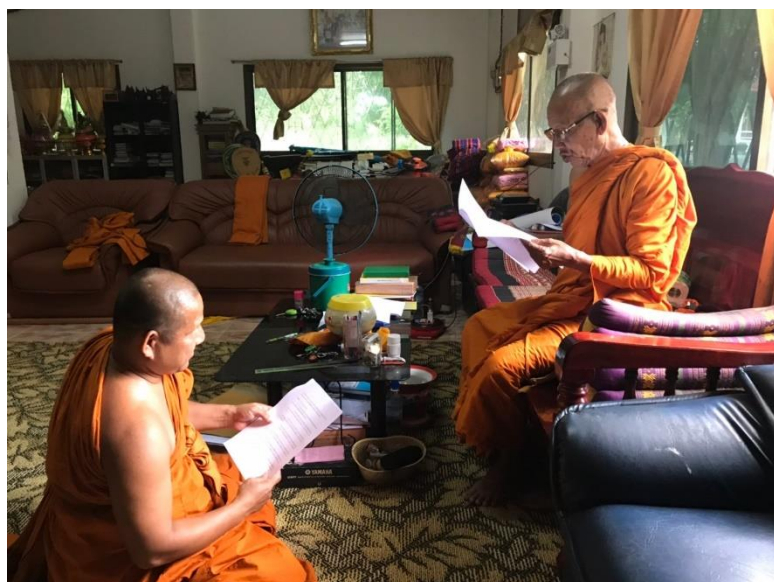
พระครูวินัยธรไมตรี ฐิตปญโญ

รองเจ้าคณะอำเภอบางสะพาน

สัมภาษณ์เมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
พระครูไพโรจน์สิริมงคล
เจ้าคณะตำบลพงศประสาท
เจ้าอาวาสวัดหินกอง
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
พระครูพิพัฒนธรรมรักษ์
เจ้าคณะตำบลทองมงคล
เจ้าอาวาสวัดทองมงคล
สัมภาษณ์เมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

พระประภัสร์สิทธิคุณ

เจ้าคณะตำบลแม่รำพึง

เจ้าอาวาสวัดโป่งโก

สัมภาษณ์เมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

พระครูวีรธรรมพิทักษ์

เจ้าคณะตำบลกำเนदनพคุณ

เจ้าอาวาสวัดนาผักขวง

สัมภาษณ์เมื่อ สัมภาษณ์เมื่อ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
พระครูศุภกิจจิณันท์
เจ้าคณะตำบลธงชัย
เจ้าอาวาสวัดดอนยาง
เจ้าอาวาสวัดพระหินวนาราม
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
พระครูธีรธรรมดำรง
เจ้าคณะตำบลชัยเกษม
เจ้าอาวาสวัดสามชุม
สัมภาษณ์เมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
พระวินัยธรสมคิด ปญญาวโร
เจ้าอาวาสวัดทุ่งมะพร้าว
สัมภาษณ์เมื่อ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
นายวิวัฒน์ วันกมภา
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
สัมภาษณ์เมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

นายเลิศยศ แยมพลาย

นายอำเภอบางสะพาน

สัมภาษณ์เมื่อ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

นายบุญธรรม แดงเครือ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย

สัมภาษณ์เมื่อ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
นายสมหมาย ปานทอง
กำนันตำบลธงชัย
สัมภาษณ์เมื่อ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์
นายโกศล ทองกรวย
ไวยาวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอารามหลวง
สัมภาษณ์เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

นายสมนึก หนูแก้ว

ไวยวัจกรวัดทางสาย

สัมภาษณ์เมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประมวลภาพจากการสัมภาษณ์

นายอริวัฒน์ คะนองแค

ไวยวัจกรวัดเขาโบสถ์ พระอาราหลวง

สัมภาษณ์เมื่อ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล	: พระอธิการวัชรินทร์ กนตสีโล (พุ่มแสง)
วัน เดือน ปีเกิด	: วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๗
ภูมิลำเนาที่เกิด	: บ้านหนองมงคล ๑๗๖ หมู่ ๗ ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
การศึกษา	: พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ (พธ.บ.) รุ่นที่ ๖๓ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๐
อุปสมบท	: วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยมี พระครูไพโรจน์สีริมงคล เป็นพระอุปัชฌาย์ มี พระอธิการไพโรจน์ สีลสัโร เป็นกรรมวาจาจารย์ มี พระวิฑูรย์ อภิญาโณ เป็นอนุสาวนาจารย์
สังกัด	: มหานิกาย
ตำแหน่ง	: เจ้าอาวาสวัดหนองมงคล เลขานุการเจ้าคณะตำบลแม่รำพึง
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดหนองมงคล ตำบลธงชัย อำเภอบางสะพาน จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์